

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Första kammaren.

Nr 54.

Onsdagen den 6 juni, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av medel till bestridande av vissa kostnadsökningar för sjöförsvarets ordnande m. m.;

nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen för statsverkets räkning av generalstabens officerskårers stall-etablissemang i Stockholm;

nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfälligt lönetillägg åt skogvaktarna vid universitetet i Uppsala m. m.;

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny utgiftsstat för postsparbanken m. m.;

nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärvande för statsverkets räkning av fastigheterna nr 13 och 14 i kvarteret Norrtälje i Stockholm;

nr 229, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvaltningen av riksförsäkringsanstaltens fondmedel;

nr 230, om anvisande av de i 63 § regeringsformen föreskrivna kreditivsummor;

nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppskov med slutförande av undersökningsarbeten i Kiurunavaara och Gällivare malmberg;

nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i avlösningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för åtskilliga tjänstemän av lägre grad vid statens järnvägar med särskild yrkesutbildning att i avlöningshänseende tillgodoräkna sig viss föregående tjänstgöringstid;

nr 234, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående regler för bestämmande av begynnelsearvodet för vissa ordinarie befattningshavare vid statens järnvägar;

nr 235, i anledning av väckt motion om ersättning åt viss från Uddevalla till Göteborg förflyttad järnvägspersonal för av flyttningen föranledda kostnader; samt

nr 237, angående reglering av utgifterna för kapitalökning i avseende å statens under civildepartementet hörande utlåningsfonder.

Anmälades och godkändes

första särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 238, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av löneförhållanden m. m. för vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare;

bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 240, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å bananer;

nr 241, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å galoscher;

nr 242, i anledning av väckta motioner om upphävande av tullsatserna å papper;

nr 243, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning av tiden för tullfri disposition av tullpliktiga utställningsföremål, som införts till baltiska utställningen i Malmö; samt

nr 255, i anledning av väckt motion med förslag till förordning om tonnageavgift; ävensom

andra sammansatta bevillnings- och lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 275, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

Justerades fjorton protokollsutdrag för denna dag.

*Anslag till
lantförsvarets
stärkande.
(Forts.)*

Fortsattes överläggningen om punkten I a) och b) 1 av statsutskottets utlåtande nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för lantförsvarets stärkande jämte i ämnet väckta motioner.

Herr Lindley: Herr talman, mina herrar! Jag tillhör icke dem, som onödigtvis taga till ordet i denna kammare, men det gives tillfällen, då man blir nödsakad att tala. Jag uppkallades av herr Tryggers yttrande, däri han betecknade dem, mot vilka polischockerna riktades, såsom varande ligister. Dessutom begärde han upplysning av herr Ström, huru ordningar skulle

kunna stävjas, om man icke finge använda vare sig polis eller militär.

*Anslag till
lantförsvarets
stärkande.
(Forts.)*

Vad den första saken angår vill jag kraftigt tillbakavisa beteckningen ligister för de demonstranter, mot vilka den första chocken riktades. Om de senare kan jag icke uttala mig, ty jag har icke fått några bestämda vittnesmål och kan icke uttala mig om av vilka element folksamlingen då bestod. Men om dem mot vilka den första chocken riktades kan jag yttra mig, ty bland dem, som då befunno sig bland de första leden, var min hustru, och jag får säga, att jag har mycket stor aktning för hennes vederhäftighet, klokhet och iakttagelseförmåga i sådana ting. Hon har för mig förklarat, att det i denna folksamling icke fanns några ligister, kanske med något enstaka undantag. Hon kunde givetvis icke gå i borgen för vad enskilda individer kunna gå för i det privata livet, men det var åtminstone icke några ligister, som där uppträdde. Det var äldre arbetare tillsammans med arbetareungdom. Nu är det ju alltid så, där arbetareungdom, och man kan säga nästan vilken ungdom, som helst är tillfinnandes, att den är mer eller mindre nojsig. Även här nojsade och raljerade de yngre elementen med poliskedjan samt gjorde en del hyss. Min hustru talade om att det enda hon kunde finna som gjordes vilket kunde betecknas som störande av ordningen, var, att de gjorde en del fuffens med kontakten på spårvagnen, vilken drogs ned med resultat att spårvagnen åkte tillbaka. Det upprepades två, tre gånger. De tycktes ha obeskrivligt roligt åt detta lilla harmlösa hyss. Det var allt de gjorde, som kunde betraktas som ofog. Jag undrar om kammarledamöternas egna barn skulle vara bättre i en folksamling, eller om icke de också skulle göra sådana hyss, om tillfälle yppade sig. Och om man vill betrakta och rubricera detta såsom tecken till, att de uppträdande voro ligister, har man tagit fel. Alltså förefanns här icke något sådant element, mot vilket en polischock bort riktas. Men däremot talade hustru min om, att det uppträdde en borgerlig provokatör, som sökte åstadkomma sammanstötning. Hon vände sig direkt till polisen, som han försökte påverka till utmanande handlingar och bad, att polisen skulle mota bort denna människa, därför att han syftade åt att åstadkomma kravall, men arbetarna motade sedermera själva bort honom, när de fingo veta, vad han gick för.

Vad var då anledningen till polischocken? Här finnas i denna kammare och jämväl i andra kammaren flera, som om de ville vara ärliga, skulle svara: anledningen var icke någon annan än den, att herr Branting tillsammans med några andra kom gående över Norrebro i avsikt att meddela den arbetaremassa, som stod på andra sidan, resultatet av det svar som statsministern givit. De kunde icke komma hit, och därför gick herr Branting i avsikt att meddela dem detta resultat. Och givet är, att de, när de fingo se herr Branting komma, började tränga framåt och sökte komma närmare honom för att höra svaret, och detta gav då polisen anledning att göra en våldsamt chock. Man använde sablarne för att

Anslag till
lantförsvarets
stärkande.
(Forts.)

hugga in på massan, som icke bestod av ligister, utan av hyggliga ordentliga arbetare. Det är denna händelse som framkallat en stark stämning i arbetarekretsar. Man måste fråga sig: vad är i realiteten skillnaden mellan det, som timade i går, och det, som timade i Petrograd för en del år sedan utanför vinterpalatset? I realiteten gällde det samma sak: krav på utsträckning av de medborgerliga rättigheterna och medinflytande på statens allmänna angelägenheter. När folket väntade på svar, blev det anfallet av polisen med dragna sablar. Visserligen flöt här icke blod i samma utsträckning som i Petrograd, men blod flöt dock, och det var svenskt blod, som flöt på Gustaf Adolfs torg endast på grund av att polisen gjorde denna chock. Det är givet, att denna händelse i högsta grad upprört Sveriges arbetare, och de kräva absolut att detta icke får upprepas. Stora skaror i vårt land kräva nu, att man skall vidtaga extra ordinära kraftåtgärder för att visa, att hela den svenska arbetareklassen står samlad bakom denna förtryttna opinion, för att giva eftertryck åt den förbittring, som råder inom arbetareklassen i vårt land. Detta om den saken. Det hör ju strängt taget icke till den fråga som här behandlas, men då herr Trygger vidrört detta ärende, har jag velat lämna dessa uppgifter. Och då herr Ström påstått icke hava riktigt klargjort sin ståndpunkt till frågan oroligheters stillande ber jag att få träda i hans ställe.

Herr Trygger frågade, vad man skulle göra för att hindra inre oroligheter, om man icke finge använda vare sig polis eller militär. Först och främst vill jag då betona, vad vårt parti beträffar, att det icke alls vill åstadkomma några inre oroligheter. Vi ha aldrig haft någon nytta av inre oroligheter, utan tvärt om skada, och säkerligen finns det icke någon om sitt ansvar fullt medveten arbetsledare, som vill framkalla inre oroligheter. Men skulle inre oroligheter uppstå av någon anledning, ha vi ingenting emot att det finnes en ordningsmakt, som kan skydda fredliga medborgare och hålla oroselementen i vederbörligt schack. Men då vi här gå med på att det skall finnas en ordningsmakt, vilja vi dock draga en gräns för vad denna har att uträtta genom att säga, att den ordningsmakt vi önska skall vara en demokratisk ordningsmakt. Vi vilja icke ha en ordningsmakt som den närvarande. Den skall vara en folkets ordningsmakt, och polisen skall icke vara ett visst partis tjänare. Huru kan det då komma sig — har icke någon av herrarna tänkt på det? — att ordningsmakten i England står i en sådan ställning till folket i jämförelse med vår egen ordningsmakt, att folket hjälper ordningsmakten att upprätthålla ordningen? Det är därför, att ordningsmakten där står under demokratisk kontroll. Detta återför i mitt minne, vad en engelsk representant sade till mig år 1902. Vi hade då här en internationell kongress. Vi hade varit på söder och gingo tillbaka Västerlånggatan fram sent på kvällen, och med det för engelsmännen egna sättet att gå och smågnola, om de hört någon ny ton, gingo engelsmännen i mitt sällskap, en parlaments-

*Anslag till
lantförsvarets
stärkande.
(Forts.)*

ledamot, en fredsdomare och några andra, och smågnolade. Emellertid kom en polis fram, ryckte tag i dem och började ställa till ett uppträde, emedan engelsmännen icke iakttagit den tystnad, som polisen ansåg, att de bort ha gjort. Engelsmännen blevo formligen trakasserade av polisen. Den engelske fredsdomaren sade då till mig: »Hör du, Lindley, som du vet, är jag icke socialist, men om jag bodde här tre månader, skulle jag vara det. Eder polis skulle tvinga mig att bliva det, därest jag icke på annat sätt blivit övertygad om socialismens nödvändighet.» Efter blott denna ytliga bekantskap med vår polis var han övertygad om, att polisen uppträdde på sådant sätt, att den framkallade opposition. Det var förresten samma år, 1902, som folkmassan å Gustaf Adolfs torg, på andra sidan, mottogs av herr Stendahl och hans bekanta påk. I samband härmed vill jag tala om, att när engelsmännen senare besökte Drottningholm och fingo syn på fontänmonumentet, som föreställer en jätte, som slåss med en drake. utropade de: »Aha, Stendahl». De ville här skämtsamt låtsas som om vi svenskar där satt upp ett monument av Stendahl såsom bekräftelse på huru högt vi skattade vår polisregim.

Nu lät herr t a l m a n n e n klubban falla och yttrade: Jag får uppmana den ärade talaren att hålla sig till det ämne, som här föreligger.

Herr Lindley: Ja, jag skall göra det. Jag vill bara som ett slututtryck säga, att jag tror, att, om vi här kunde avskaffa pickelhuvorna, svärden och guldgalonerna från vår polismakt och skaffa demokratiskt befäl, så skulle även vår polis kunna vinna allmänhetens förtroende.

Om vi nu skulle återvända till den andra frågan, militärens användande — och jag tror åtminstone, att jag där är inne på det ämne, som här avhandlas — vill jag säga, att skälet, varför vi verkligen ställt oss på den ståndpunkten att yrka avslag å militäranslagen, utgöra den kraftigaste protest mot myndigheternas delaktighet i ansvaret för anfallet på folkmassan, men dessutom har jag den uppfattningen, att militär aldrig bör användas för stillande av inre oroligheter, som man kallar det. Det är en samhällsfara för alla och icke minst för det bestående samhället. Det bevisas nog därav, att man på sistone blivit så förskräckt för denna militär, att man icke vågar släppa ut den utan åtskillnad, utan måste plocka ut den militär, som man tror skall vara de lydigaste redskapen. Militären bör aldrig utnyttjas vid tvister, strejker och demonstrationer. Detta måste helt och hållet överlämnas åt ordningsmakten. Militärens användande vid sådana tillfällen är också, det må jag säga, den största anledningen till den nu rådande försvarsovilligheten. Ingenting har åstadkommit försvarsovilja till den grad som just de fall, då militär använts i ordningsmaktens tjänst vid konflikter, demonstrationer eller dylikt. Högern talar alltid om, att den sätter fosterlandets intressen i

Anslag till
lantförsvarets
stärkande.
(Forts.)

första rummet, men detta är icke sanningsenligt. Ty om den gjorde det, skulle den göra allt vad göras kan för att förhindra militärens användande vid demonstrationer och arbetskonflikter. Men saken är den, att man förväxlar samhällets intresse med vissa klassers intressen, när militären användes även till dylika ändamål. Stämningen är nu sådan, och jag skall icke sticka under stol med, att vi, som icke vilja gå på ett fullständigt avlagsyrkande beträffande dessa militära anslag, hava ytterst svårt att inför Sveriges arbetareklass försvara, att vi fortfarande hava ett usen villighet att bevilja anslag till det militära försvaret. Jag tänker nämligen, att det kommer att bli mycket svårt för oss under de stundande närmaste månaderna, under valtiden, att försvara det minsta uns av försvarsvillighet inför de händelser, som nyss timat. Det är icke tu tal om att det kommer att bli mycket påfrestande för vårt vidkommande. Och kunna vi icke få rättelse, kunna vi icke få de verkligen skyldiga ställda till ansvar för de tillställningar, som timade i går, kommer säkerligen den blivande kammaren eller den blivande representationen att visa en mycket starkare böjelse att vägra militära anslag än den hittillsvarande gjort.

Jag kan emellertid, som saken nu ligger, icke framställa något yrkande i denna kammare, och därför ber jag, herr talman, att få sluta mitt anförande utan att göra något yrkande.

Herr Ström: Herr talman! Jag vill börja med att anhålla, att herr talmannen måtte ha en liten smula överseende även med mig, om jag i någon mån skulle komma att icke direkt hålla mig till det ämne, varom här är fråga, eftersom vi nu på grund av omständigheternas makt kommit till ett replikskifte rörande en del saker, som endast sekundärt beröra föreliggande fråga. Då jag har den uppfattningen, att herr talmannen varit mycket tolerant, hoppas jag, att även jag nu skall ytterligare få säga några ord.

Jag skall då först med avseende å de 8 miljoner det här närmast gäller be att få säga, att detta dock är någonting, som är ett avsevärt plus utöver de anslag, som förut beviljats, både de ordinarie, som gå upp till en ofantlig summa, och de extra ordinarie för neutralitetskostnaderna å 63 eller 65 miljoner kronor. Detta är något extra därtill, och jag kan icke förstå, att man klagat över, att utskottet varit så förskräckligt njuggt, när det på rak arm tillstyrkt 8 miljoner kronor. Detta är inga småmullor och enligt mitt förmenande är det 8 miljoner för mycket.

Det var emellertid också till herr Trygger jag skulle vilja säga något med anledning av det replikskifte, som varit. Med den inre fienden menar jag »den inre fienden», inom citationstecken och citerat icke ur socialdemokratiska tidningar, utan ur högertidningar, som vid mångfaldiga tillfällen använt denna beteckning för arbetareklassen i dess helhet. Jag erinrar herrarna om, att när år 1909 så gott som hela militärmakten mobiliserades och förlades utöver hela landet, det icke var mot ligister, utan mot hela den svenska i en ekonomisk kamp mot arbetsgivarne befintliga arbetar-

klassen som man använde denna militärmakt. Och 1914 veta vi, att högertidningarna karakteriserade hela vänstern, till och med mycket beskedliga liberaler, såsom inre fiender, och Karl Staaff, den liberala statsministern, som sannerligen icke var någon samhällsomstörtare, fick det mindre sköna epitetet av chef för den inre fienden. Därför tror jag, att man på högerhall med den inre fienden i allmänhet menar något annat än herr Trygger ville säga med ordet ligapojkar.

*Anslag till
luntförsvarets
stärkande.
(Forts.)*

Herr Trygger sade, såvitt jag förstod honom rätt, att om det varit 30,000 demonstranter, som anfallit polisen, så hade de nog segrat. Misstag! Det var polisen som anföll med vapen värnlösa arbetare. Han ville vidare göra gällande, att även om en del arbetare voro med i folkmassan, det nog icke var arbetare som gjorde denna chock mot polisen. Det är just fullständigt att kasta om förhållandena. Jag har icke hört, att det gjordes någon chock mot polisen, utan det var polisen, som gjorde chock mot demonstranterna. Att det icke kom till några oroligheter den 1 maj berodde på att polisen då höll sig undan, och då gick det mycket bra. Nu kom det till sammanstötningar på grund av polisens okloka uppträdande.

Jag tyckte mig ändå finna ett erkännande hos herr Trygger, att han icke helt och hållet tog polisen i försvar, när han yttrade: vi motsätta oss icke, att det skall vara en förnuftig polisledning. Såvitt i detta yttrande ligger en reservation mot polisledningen beträffande de uppträden, som i går förekommo i Stockholm, tror jag, att detta erkännande är värt att taga fasta på. Såsom herr Branting skildrat det i andra kammaren, var det ju på ett hår när, att även han blivit kullriden av polisens hästar, som kommenderades fram, och jag vet icke, om man kan anse herr Branting vara någon ligapojke. Det var en ren händelse, att han icke fick ligga på torget bland de andra. Bland dem, som sårades och som man från riksdagshusets altan kunde se bäras bort av kamrater eller ledas att förbindas in i riksdagshuset, voro även kvinnor på 50 å 60 år och gråskäggiga män, som trampats ned, och jag vet icke om man kan kalla dem för ligapojkar.

Nej, vad det här gäller tror jag är frågan om församlingsrätten och demonstrationsfriheten. Vill man vara tolerant på detta område, behöver man icke befara oordningar, men försöker man kringskära denna gamla svenska rättighet, uppstå med naturnödvändighet svåra förhållanden. Jag skall tillåta mig ett tankeexperiment. Antag att vi fått en demokratisk regim här i landet som avskaffat högerväldet och första kammaren. Antag vidare att herr Trygger och många med honom tycka, att det var bättre, då första kammaren ännu fanns, och han och hans anhängare vilja därför opinera och demonstrera därför så, som skedde under bondetaget 1914. Om då den regerande demokratien skulle i herr Tryggers och hans demonstranterns väg ställa sablar och bajonetter, undrar jag om icke högern skulle finna detta vara ett orättrådigt och ett bra oklokt beteende, som icke stämde överens med våra rätts- och

Anslag till
lantförsvarets
stärkande.
(Forts.)

frihetsgrundsatser, grundsatser som jag vid många tillfällen också hört, att herr Trygger här velat kraftigt hävda — för sig och de sina.

Jag kan sammanfatta vad jag här sagt i ett enda ord: vill man att ordningen skall bliva så att säga en grundpelare i samhällslivet, giv då folket rättvisa!

Herr Alexanderson: Jag anhöll om ordet under loppet av den tämligen utdragna fäktning, som ägt rum ett stycke vid sidan av det ämne, vi skulle debattera mellan två ärade representanter på Stockholmsbänken, till vilka nu i kväll sällat sig ännu en tredje ärad representant på denna bänk. Men det var visserligen icke min avsikt att förlänga den debatten, utan snarare att försöka återföra diskussionen till det ämne, som egentligen är föremål för kammarens överläggning. Jag avsåg närmast att uttala en reflexion angående den politiska betydelsen av det ståndpunktstagande till föreliggande fråga, som yppat sig i statsutskottets och dess reservanternas uttalanden ävensom i vissa kammarledamöters yttranden här i debatten.

Men även i detta ämne var det visserligen icke herrar Tryggers och Ströms tillkännagivna ståndpunkter, som uppkallade mig. Ty det är uppenbart, att ingen av dessa ärade talare har någon som helst utsikt att för den ståndpunkt, han har, vinna kammarens öra. Herr Ström har ju icke vunnit anhängare ens från det parti han står närmast inom kammaren, utan man har där tvärtom tagit avstånd från det yrkande han framställt; och vad herr Trygger beträffar, har han ju själv tillkännagivit, att han finner det fullkomligt utsiktslöst att i kammaren söka hävda den ståndpunkt, som är hans. Det har ju visserligen kunnat väcka någon förvåning, att den man, som herr Ström ännu under denna debatt titulerat som högerpartiets ledare i denna kammare, kommit att stå så isolerad, som tydligen är fallet. Detta kan efter min uppfattning icke innebära något annat, än att här ägt rum en verklig boskillnad mellan herr Trygger å ena sidan och högerpartiet eller dess stora flertal å andra sidan; i varje fall i den fråga, som herr Trygger själv ännu under denna riksdag betecknat såsom högerns stora huvudfråga framför andra, och detta vid det tillfälle, då det största ärendet i den frågan, som under riksdagen förekommit, debatteras och avgöres. Det förhåller sig tydligen så. Och jag kan icke för min del undertrycka den mening, att såväl herr Trygger som partiet äro att lyckönska till denna boskillnad. Herr Trygger därför att hade han icke företagit den, eller kanske rättare sagt ställt sig på det sätt, han gjort, mot det boskillnadskrav, som synes ha rests emot honom, hade han onekligen icke kommit att framstå som den politiska karaktär han utan tvivel är. Det är ju han, som under remissdebatterna i fjol och i år direkt provocerat regeringen till att komma fram med de äskanden, vi sett framställas i fjol och i vidgat mått i de stora försvarspropositionerna i år. Och det är då helt naturligt, att även om han finner sig övergiven av alla de

elva ledamöterna från hans parti i statsutskottet, han icke rimligen kan annat än stå kvar på den ståndpunkt, han hävdad. — Jag lyckönskar också *partiet*, ehuru av andra orsaker.

*Anslag till
lantförsvarets
stärkande.*

(Forts.)

Därmed kanske jag får komma till den reflexion, jag egentligen avsett att göra. Jag ber att närmast få dirigera den till den man, som efter sitt framträdande i dag, är, efter vad jag förmodar, att betrakta såsom förstakammar-högerns nya ledare, herr Johan Nilsson i Skottlandshus. Jag ber att få lyckönska er, mina herrar av högern och oss alla, att vi numera återigen som förr stå *principiellt på samma ståndpunkt* vid behandlingen av försvarsäskandena.

År 1912 skildes deciderat våra vägar. Det klarlades då under remissdebatten i ett anförande, som hölls av dåvarande högerledaren i kammaren, vice talmannen herr Billing, gentemot den nyupp-trädande Staaffska ministären. Herr Billing angav då, att den för högern främst ledande principen på området blivit följande: landet skall försvaras, *kosta vad det vill*, och vidare: det är riksdagens skyldighet att böja sig för den sakkunskap, som förklarar, att det och det måste försvaret ha. Gentemot detta yttrande erinrade excellensen Staaff, att det innebar en helt och hållet ny princip. Förut hade högern i gärning visat sig stå principiellt på samma ståndpunkt som vänstern så till vida, att man i varje särskilt fall mot varandra avvägt de skilda statsbehoven och åt vart och ett av dessa utminuterat vad de i följd av detta avvägande kunde bestås av de tillgångar, som över huvud funnes kunna tagas i anspråk och att riksdagen alltid förbehållit sig egen prövning angående nödvändigheten av det ena eller andra anslaget, med hänsyn tagen även till de konsekvenser för framtiden, som beviljandet av ett visst anslag kunde beräknas få.

Herr Staaff hade utan tvivel alldeles rätt i denna erinran. På denna gemensamma principiella basis stå vi emellertid nu åter efter att förut ha varit skilda några år. Det kan, när man läser reservationen till statsutskottets utlåtande i år, icke annat än slå en, att det så förhåller sig, och slå med stor tillfredsställelse. Vi ha sålunda på denna punkt återigen kommit till en viss förståelse. Det skall utan tvivel mildra stridens bitterhet i framtiden. Vi på vänstersidan kunna icke vidare hava att från motsidan lida sådant hugg för vårt bestämda krav på att få själva pröva vad den militära sakkunskapen lagt för våra ögon, som vi fått lida under de gånga fem åren. Och det måste komma att över huvud *gagna försvarsväsendet* här i landet, om det visar sig, att vi även i fortsättningen hava att räkna med, att ni, mina herrar, på allvar återvänt till den ståndpunkt, som vi för vår del hela tiden vidblivit och hävdad.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag begärde ordet i förmiddags för en omedelbar replik till herr Trygger med anledning av hans erinran mot vad jag anförde, när jag gentemot honom betonade, att hans ståndpunkt nu och 1914 icke vore fullt förenliga. Han svarade därpå, att man behövde olika vid olika tillfällen. Man

Anslag till
lantförsvarets
stärkande.
(Forts.)

behövde mera, när man är hungrig, än när man är mätt. Jag vill svara: ja väl, men är det så, att ju mer man får och ju mer man äter, dess mer hungrig blir man, då är det något abnormt med organismen. Då kräves undersökning om beskaffenheten av den matsmältning, som den organismen har. Det är vad som i förevarande fall faktiskt är förhållandet.

Jag kunde stanna här, men kom under middagen att fästa uppmärksamheten på några ord som stå i högerns ledande tidning i dag och som tangerar något som yttrades av chefen för lantförvarsdepartementet under punkten C) i reservanternas yttrande. Jag skall be att med ett par tre ord få beröra den saken. Det gäller material för arméns flygväsen. I detta sammanhang betonade chefen för lantförvarsdepartementet önskvärdheten av att den industri, som tillverkar starkare motorer, skulle bli i tillfälle att göra detta, och han var ledsen, om ett avbrott på detta område skulle komma ifråga. Jag fann ett motsvarande yttrande i antydda tidningsartikel. Det står där: »En fråga, som man också med oro gör sig inför möjligheten av ett bifall till statsutskottets avstyrkande är, hur det i så fall skall gå med vår unga, nu så lofvärt spirande aeroplan- och flygmotorindustri. Den är givetvis inställd på att få tillgodose vårt flygvapens *utveckling*, men kommer nu ingen sådan, är det antagligt, att den får nedlägga sin verksamhet. Det blir en synnerligen löftesrik svensk industri, som andra statsmakter då strypa.» Jag vill säga, att jag för min del icke är blind för det önskvärda i att vår krigsmateriell tillverkas i största möjliga utsträckning inom landet, och att man i det avseendet så långt möjligt gör sig oberoende av utlandet. Men å andra sidan bör observeras den fara, som ligger i att hela industrier grundas på tillverkning av dylik materiell. När det gäller att i olika länder utrona vad som såväl varit de påverkande krafterna till de rustningar, som ibland tydligen gått utöver ländernas ekonomiska förmåga, som ock bidragit att framkalla själva krigsutbrottet, hava dylika undersökningar i vissa fall pekat på tillvaron av en i krigsmateriell tillverkningen starkt intresserad industri. Jag vill icke säga, att den faran i någon större omfattning föreligger för oss. Men jag tror, att häri ligger en observationsvärd omständighet. Och innan man beslutar sig för att fortsätta på den vägen, bör man göra sig reda för vart man därmed kommer.

I sammanhang härmed ber jag till slut få säga ännu några ord. Det var en viss förvåning, som betog mig under åhörandet av den inbördes uppgörelse, som skett mellan reservanterna å ena sidan och åtskilliga av kammarens ledamöter, herrar Trygger, Gripenstedt, Fleming m. fl., å andra sidan, vilka senare förklarar sig nödgade att bestämt uttala sin från reservanternas avvikande mening, men ändå icke yrkat något annat än bifall till reservanternas hemställan. Nu förklarade ju krigsministern, att vad man behöver är penningar, betydligt med penningar, och han betonade deras ansvar, som vilja ställa landets ungdom mot fienden sämre

rustad än den kunde vara. Samtidigt förmena väl de av mig uppräknade herrarna att enligt deras åsikt tillgången på penningar inom landet medger möjlighet att gå vida utöver vad reservanterna vilja tillstyrka. Då frågar jag mig givetvis, varför de icke yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag. För dem, som godkänna krigsministrernas krav och anse, att medel kunna utan skada för landet i övrigt avvaras för detta ändamål, borde, såvitt jag förstår, det vara en plikt att icke giva mindre, utan mera. För oss andra, som vilja avvåga dessa anslag i förhållande till andra behov och landets tillgångar och därvid kommit till det resultat, att redan vad som givits på detta område representerar gränsen av anslagsmöjlighet, för oss är det plikt att yrka bifall till utskottets hemställan.

*Anslag till
lantförsvarets
stärkande.
(Forts.)*

Herr Larsson, Jacob: Herr talman! Då jag ansluter mig till utskottets hemställan, behöver jag icke upprepa något av de skäl, som från utskottsmajoritetens sida redan blivit anförda. Men jag kan icke underlåta att i alla fall framhålla ett par synpunkter på det här föreliggande ärendet.

Det har under debatten upprepade gånger hänvisats till erfarenheterna från det pågående världskriget, och vid studiet av regeringspropositionen har man på snart sagt varje sida mött enahanda hänvisningar. Det är ju helt naturligt, att de militära myndigheterna måste med stort intresse söka att samla erfarenheter ur speciell facksynpunkt från det pågående världskriget. Det är, som jag sade, helt naturligt, och däremot kan icke med fog göras någon anmärkning. Men man får icke förbise, att ett ordnande av vårt nationella försvar icke uteslutande, icke ens i främsta rummet, är en militär fackfråga. För folkrepresentanterna är det därför icke blott tillåtet, utan en plikt att följa världskrigets företeelser även ur andra synpunkter än rent militära yrkes- och facksynpunkter. Då det här uttalats, visserligen i ganska mjuk form, ett klander mot utskottet för den motivering utskottet presterat för sin hemställan, anser jag det däremot vara fullt på sin plats, att det här med tillfredsställelse och tacksamhet strykes under, att utskottets majoritet sökt att av världskrigets händelser draga andra lärdomar än de speciellt militära erfarenheterna. Utskottet har pekat på den starka rörelse, som länge och med allt större styrka gått genom Europas folk, den rörelse, som syftar till, att detta krig skall visa sig i verkligheten hava varit ett krig mot kriget, och att den fred, som en gång skall göra slut på kriget, skall komma att bli en verklig *folkfred*. Men det är också andra företeelser under världskriget, som jag tror det kan vara skäl att här något ägna en tanke.

Jag skall då först be att få erinra om en lärdom från det pågående världskriget. Det har skakat Europa i nära tre år. Under denna långa, hemska tid har icke mer än ett enda av Europas folk, nämligen det arma hemsökta belgiska folket, utan egen förskyllan, utan egen vilja indragits i kriget. Det bör ha något att

Anslag till
lantförsvärets
stärkande.
(Forts.)

lära oss, då vi, åtminstone såvitt det kommer till synes, alla äro fast bestämda för att icke självvilligt dragas in i kriget. Det har något att säga oss om de faror, som ständigt målas oss för ögonen. Ja, de äro stora, och vi hava i rikt mått fått känna på dem. Men här erbjuder sig en lärdom, som kan dragas av världskrigets händelser. Vi ha själva blivit utsatta för kränkningar av vår neutralitet och kränkningar i våra suveräna rättigheter av båda de krigförande parterna. Men från en krigförande part ha vi blivit utsatta för sådana kränkningar, som otvivelaktigt, om vi varit en större makt, än vi äro, skulle hava ansetts som casus belli. Svenska medborgares liv i stort antal hava tagits, och svenska flaggan har blivit av en krigförande makt kränkt. Vi hava ändock icke ett enda ögonblick tänkt på, att vi av den orsaken skulle låta draga oss från den fasta, orubbliga och mot alla sidor lojala neutralitet vi från krigets början intagit. Då man nu för att framdriva nya stora militära utgifter, föreställer oss de faror som under krigets fortsättning ännu kunna hota, tror jag därför, att vi med en viss tillförsikt kunna se krigets fortsättning och dess slut till mötes, då vi trots vad som redan tillfogats oss, kunnat bevara vår neutralitet.

En annan lärdom tror jag, att vi äro berättigade att draga av världskrigets händelser eller åtminstone av händelser, som inträffat under världskriget och som med detta stå i ganska intimt samband. Det har ofta här talats om de fordringar, som vårt försvarspolitiska läge ställer på oss. Senast efter 1905 var det ju det förändrade försvarspolitiska läget, som åberopades såsom det främsta skälet för en utsträckning av våra militära rustningar. Jag vill fråga: har icke vårt försvarspolitiska läge redan blivit i en mycket väsentlig mån förändrat mot vad det var före världskrigets utbrott? Efter den stora revolutionen i Ryssland tror jag, att man med allt fog kan säga, vad som än kan komma att framgå ur det kaos, som för närvarande råder inom vårt stora grannland i öster, att »den ryska faran», med vilken man här i landet framförallt under senare tid velat skrämna oss till allt större rustningar, kan anses vara för ganska lång tid undanröjd. Vi hava då icke, såvitt för närvarande kan bedömas, att befara något fientligt anfall över någon av våra landgränser. Om, såsom jag och antagligen de flesta här i landet hoppas och tro, efter detta krig det kommer att sökas andra medel än våldets för att lösa mellanfolkliga tvister, kommer vårt försvarspolitiska läge att än ytterligare förändras till det bättre. Försvarsfrågan kommer då att få en helt annan innebörd än den hittills haft.

Men vi få ju icke vara blinda för, att utvecklingen kan taga en annan och ohygglig vändning. Det kan hända, att detta krig icke för till det mål, som för oss står som det vi hoppas och tro på, *militarismens krossande*. Ja, då äro vi nog i framtiden icke befriade från att sörja för, att vi kunna möta kommande faror. Men då är otvivelaktigt också vårt försvarspolitiska läge fullständigt omkastat mot vad det varit förut. Det blir då icke kolossen

i öster, som står som den hotande faran. Den kommer då säkerligen snarare att hota söderifrån. För att möta en sådan fara tror jag, att vi få alldeles omlägga vårt försvarspolitiska problem. Hittills ha vi alltid ansett, att våra landstridskrafter borde vara tyngdpunkten i vårt nationella försvar. Men i ett sådant ändrat försvarspolitiskt läge undrar jag, om vi icke på allvar böra taga upp det spörsmålet, om icke försvaret av våra kuster bör bliva det primära, så att det blir vårt sjöförsvar, som bör vara huvudgrenen av vårt försvarsväsen. Detta kan komma att medföra en kraftig utveckling av våra sjöförsvarskrafter. Men skall det ske, måste det ske i samband med en betydlig reducering av våra försvarskrafter till lands. Summan av saken ställer sig för mig så, att vad framtiden, även den närmaste framtiden, bär i sitt sköte är ett problem, som nu icke kan på något sätt överblickas, och att vi icke hava rätt att nu fastlåsa landet vid enorma försvarsutgifter, som icke hava någon avgörande betydelse för det nuvarande läget och den närvarande tiden, men som binda vår handlingsfrihet för kommande tider på ett olyckligt sätt.

Med hänsyn härtill och särskilt med hänsyn till att vårt försvarspolitiska läge redan undergått och ytterligare kan komma att undergå en sådan förändring, som jag nyss tytt på, skulle jag för min del helst hava sett, att hela det belopp på omkring 8 miljoner, som av utskottet tillstyrkts i detta betänkande och det närmast följande, kunnat användas icke till någon del för lantförsvaret, utan uteslutande för sjöförsvaret. Det låter sig för närvarande icke göra, och därför, herr talman, har jag icke i detta läge annat att göra än att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Trygger: Herr greve och talman, mina herrar! Herr Alexanderson inledde sitt anförande på ett sådant sätt, att man kunde vänta, att hans uttalande skulle bliva mycket sakligt, men jag vädjar till de närvarande, huruvida det var något som helst sakligt värdefullt inlägg, som han gjorde. Nej, han gjorde någonting helt annat, som det icke är första gången han har gjort. Han har på sista tiden tillåtit sig att taga en ton emot det parti, som jag har äran tillhöra, med vilken vi icke kunna vara tillfreds. Jag erinrar herrarna om hans uppträdande, när vi behandlade frågan angående åtgärder mot antimilitarismen. Utan att på något sätt hålla sig till saken, gick hela hans yttrande endast ut på att hoga anklagelse till anklagelse mot det enligt hans mening usla högerpartiet. Jag vill säga, att det var mig omöjligt att svara på sådana paroxysmer, om jag skall använda ett mildt uttryck, ty herr Alexanderson påminde mig verkligen, när han uppträdde mot högerns all eländighet, om de lejda gråterskor, som lära användas vid begravingar i Indien, och han gjorde på mig det intrycket, att det icke kunde vara en fint bildad man, som uppträdde på ett sådant sätt mot ett parti, som dock i alla fall har anspråk på aktning, att han icke kunde handla så av egen till-

*Anslag till
lantförsvarets
stärkande.
(Ports.)*

Anslag till
lantförsvarets
stärkande.
(Forts.)

skyndan, utan att det måtte vara någon alldeles särskild annan omständighet, som föranledde hans uppträdande.

Nu i dag riktar han sina anmärkningar mot detta högerpartis ordförande och vill uppträda såsom en slags boskillnadsförrättare inom högerpartiet. Jag tror, att herr Alexanderson kan spara sin juridiska eller andra förmåga till andra områden, och framför allt tror jag, att han kan vara lugn för att vi inom högerpartiet komma att göra upp våra mellanhavanden på bästa sätt utan någon hjälp från herr Alexandersons sida.

Emellertid vill nu herr Alexanderson hava en saklig förklaring av min ställning i frågan och mitt förhållande till statsutskottets minoritet, skall jag giva herr Alexanderson denna förklaring. Den är helt enkelt den, att vi stå i stort sett på samma principiella ståndpunkt, men att statsutskottets ledamöter under behandlingen av detta ämne funnit, att det enda, som har utsikt att kunna vinna framgång i riksdagen, är det förslag, som de framställt. Därmed hava de icke på något sätt uppgivit sin principiella ståndpunkt, vilket visar sig av att de förklarat, att de *för närvarande* icke kunna tillstyrka mera, och för min del har jag ingen anledning att göra ett yrkande, vilket ju snarare skulle kunna försämrå saken i stället för att förbättra den, ty icke är det väl någon, som tror, att Kungl. Maj:ts förslag skulle ha någon utsikt att vid en gemensam votering gå igenom. Den enda möjligheten är, att reservanternas förslag skulle kunna bliva antaget, ifall det blir denna kammars beslut.

Fastän vid sidan av ämnet, skall jag, då saken i alla fall varit före, och för att inga tvetydigheter måtte kvarstå av denna diskussion, be att få rikta några ord till herrar Lindley och Ström i denna fråga. Jag vill då först betona, att jag aldrig yttrat mig om den ena eller den andra chooken vid Norrebro, utan bara sagt, att har det gjorts någon choock i går, den icke skett mot ordentliga arbetare, utan mot ligistelement. Detta står inte alls i strid, utan tvärt om i överensstämmelse med mitt yttrande, att en massa andra människor funnos på platsen. Sorgligt nog, hava möjligen även sådana personer fått obehag av den åtgärd, som polisen vidtagit. Det är mycket beklagligt, men det är någonting, som var och en utsätter sig för, då han ger sig in i en folksamling, där det finnes element, som icke tillräckligt iakttaga ordning och skick och som föranleda till, att polisen måste gå allvarligt till väga. Men även om det vore så, att något övergrepp från polisens sida skulle hava skett — jag vill uttryckligen förklara, att jag aldrig erkänt det, helt enkelt därför att jag icke vet det, för min del tror jag det icke, men jag kan icke säga vare sig det ena eller det andra, för resten är här icke forum för att avgöra det — men jag säger att om så likvisst skulle ha skett, kan jag icke förstå, huru därav kan dragas den slutsatsen av herr Lindley, att man med skäl skulle kunna sätta sig emot de militära anslagen, ty herr Lindley har ju själv påstått, att militären icke uppträdde vid ifrågavarande tillfälle. Om polisen sålunda någon gång skulle

göra något fel, vet jag icke, vad detta har med militären att göra, och framför allt icke, vad det har för betydelse för frågan om anslag till militären.

Jag vill slutligen säga, att herr Lindley har talat om en sak, som gjorde ett mycket starkt intryck på mig, ty jag har tänkt på den saken många gånger. Han fäste uppmärksamheten på att i England ordningsmakten är populär och så populär, sade han, att allmänheten hjälper polisen med att återställa ordningen. Det har jag hört flera gånger förut av personer, som noga känna till förhållandena i England. Han sade, att det berodde på, att det i England var ett så demokratiskt polisväsende. På vad sätt är den engelska polisen mera demokratisk än vår svenska polis? Det förstår jag icke. Har icke herr Lindley tänkt sig, att skälet till att den engelska polisen i allmänhet behöver använda endast milda medel, och att det i allmänhet går så bra i detta land med ordningens upprätthållande, är just det, att allmänheten inser, att polisen fullgör en samhällsfunktion, så att följaktligen varje hygglig medborgare skyndar till för att understöja och hjälpa polisen. Jag tror verkligen för min del, att om denna känsla mera trängt igenom här i Sverige, åtskilliga tråkigheter skulle kunna undvikas. Men här är det annorlunda, och man kan säga, att uppfattningen är den motsatta. Och det vill jag för min del erkänna, att den motsatta uppfattningen finns icke blott inom arbetarkretsar, utan även, jag vågar nästan säga det, inom alla samhällskretsar. Man fattar icke tillräckligt, att det är allas gemensamma intresse, som polisen tillgodoser, när den upprätthåller ordningen, och att man följaktligen i stället för att försvåra dess arbete på allt sätt borde understöja detsamma.

Jag har ingenting vidare att tillägga.

Herr Strömberg: Herr greve och talman! Jag begärde ordet, då min granne på Upplandsbänken yttrade sig, men det kanske är onödigt att nu fortsätta efter det anförande, som herr Trygger nyss hade. Men då herr Alexanderson med anledning av herr Tryggers yttrande på förmiddagen tog sig för att gent emot oss högerreservanter vilja konstruera fram en boskillnad mellan högerpartiets ordförande och högern i övrigt, åtminstone oss reservanter, kan jag icke underlåta att säga honom, att om jag också väl förstår, att det för honom såsom jurist kan ligga nära till hands att vilja vara med om att arrangera och underlätta en boskillnad, och om jag också är övertygad, att det skulle vara honom en särskild glädje att i det fall, som han här tog upp, vara den medlande parten, han i alla fall glömt att för att en boskillnad skall kunna komma till stånd, medgivande fordras av parterna, åtminstone av den ena. Jag tror, att jag kan säga honom på egna och alla mina kamraters vägnar, att om han skulle föreställa sig, att någon sådan önskan om boskillnad förefunnnes från vår sida, han högeligen misstagit sig. Jag tror därför, att såväl den lyckönskan, han uttalade åt ena och andra hållet, som den glädje, som han så oförtyd-

*Anslag till
luftförsvarets
stärkande.*

(Forts.)

Anslag till
lantförsvarets
stärkande.

(Forts.)

bart visade, äro fullkomligt obefogade. Jag skall dessutom trösta honom med, att samma synpunkt, som herr Trygger gjorde gällande i förmiddags, även gjort sig gällande hos högerreservanterna inom statsutskottet. Särskilt uttalade de där, liksom herr Trygger sedan gjort, ett beklagande av att icke det tunga artilleriet, detta efter vad kriget givit vid handen, så viktiga vapen, kunnat i högre grad tillgodoses, likasom också att åtskilliga andra önskemål måst lämnas därhän. Orsaken härtill var den, att vi visste oss inom statsutskottet vara i minoritet, och att vi icke skulle få igenom vad vi egentligen ville yrka. Men vi hyste den möjliga förhoppningen, att om vi begränsade oss till sådana anslag, som vore absolut nödvändiga och efter vår mening i första hand erforderliga och vilkas tillgodoseende icke utan olägenhet kunde uppskjutas, vi då skulle ha en liten ringa förhoppning, en liten möjlighet att få någon av det andra partiet med oss. Den förhoppningen har gått i kvav. Jämväl med hänsyn till de synnerligen stora krav, som för närvarande ställas på statskassan, kunde vi för närvarande icke gå längre. Detta är i stort sett samma synpunkt, som herr Trygger framförde på förmiddagen, och vid vilken vi utskottsreservanter beslutit stanna.

Jag har velat säga detta för att förklara för herr Alexander-son, att det icke föreligger någon sådan skillnad, som han velat hava fram.

Friherre Fleming: Herr talman! Jag ber om ursäkt, för att jag besvärar, men jag skall endast uppehålla kammaren några minuter.

Jag kan icke underlåta att giva ett svar på en direkt fråga, som herr Ekman framställde. Han frågade, varför jag icke yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Den frågan visar för mig, att herr Ekman icke alls fattat den synpunkt, som jag lagt på denna fråga, och jag kan därför icke underlåta att helt enkelt svara honom, att, såsom herr Ekman vet, jag långt ifrån i allo gillar Kungl. Maj:ts förslag och att det då icke kan falla mig in att yrka bifall till detsamma. Men den synpunkt, som jag lagt på frågan, är, såsom jag flera gånger sagt, att vi så mycket som möjligt skola försöka att vara beredda, det är den krigsberedskap, som jag talat om, det vill säga allt, vad som kan göras för att vi icke skola stå oberedda, om en mobilisering skulle komma över oss. Då jag anser, att till den saken just hör det tunga artilleriet, även utan organisation, då jag också anser, att det vore ytterst viktigt att få en tillökning av kanoner, som behövas såsom reserv, och då jag dessutom anser, att det ovillkorligen behövs en större beredskap för tillverkning av handvapensammuniton och krut — det är icke herr Ekman obekant, att det finns andra vägar anvisade, som man kan gå på än Kungl. Maj:ts förslag — då är det väl tämligen klart, att jag icke kan vara nöjd med någotdera av de nu framkomna förslagen, lika litet som med propositionen,

varför jag således icke gärna kan yrka bifall till någotdera. För vilket förslag jag kommer att lämna min röstsedel är ju klart.

Anslag till
lantförvärets
stärkande.
(Forts.)

Herr Klefbeck: Herr talman! Jag begärde ordet under herr Tryggers anförande. Jag ämnar icke alls försvara herr Alexanderson — det gör han bättre själv — men då herr Trygger klandrade honom för den ton, som han tagit, får jag bekänna, att jag fick det intrycket, att han själv också tog en stark ton. Det vill jag emellertid icke klandra, då han ju själv var angripen, ty i sådana fall tycker jag icke, att det är så underligt, om man tar ton. Men när hela hopar av högerns representanter här ropa bravo, när herr Trygger förebrår herr Alexanderson för hans ton, då tycker jag, att det går för långt. Det förefaller mig då, som om fariséerkåpan framträder alltför mycket. Jag behöver bara erinra om, vad som ägt rum gent emot oss på vänstersidan från år 1912 och hela tiden framåt alltifrån den högste ledaren för vänsterregeringen och hela vägen nedåt till den obetydligaste socialdemokrat, huru vi fått smälta alla möjliga tillvitelser, som gällt oss både som personer och fosterlandsvänner. Så länge ett parti opåttalt gjort sig skyldigt till sådana tillvitelser mot oss, anser jag, att det icke finnes något fog för klander, när från vänstersidan ett skarpt angrepp riktas mot någon av högerpartiets medlemmar.

Herr Alexanderson: Herr talman! Herr Trygger yttrade nyss, att ändamålet med hans anförande var, att det icke måtte kvarstå några tvetydigheter från denna debatt. Då jag hörde hans uttalande angående innebörden av högerreservanternas reservation, måste emellertid jag säga, att för mig den allra starkaste tvetydighet uppkom, ty reservanterna hava ju, såsom jag förut påpekat, såsom orsak till, att de icke kunnat tillstyrka mera än vad de tillstyrkt, anført, först och främst beträffande de nya organisationerna, att dessa icke kunnat tillstyrkas »särskilt med hänsyn till de synnerligen betydande kostnader, som därav föranledas», och vidare beträffande de i övrigt ifrågasatta åtgärderna, att de »på grund av de stora krav, som under nuvarande förhållanden ställas på statskassan, endast tillstyrkt sådana, som måste betraktas som i första hand erforderliga och vilkas tillgodoseende icke utan olägenhet kan uppskjutas». Jag tog i min oskuld, okunnig som jag var om vad som måtte passerat bakom kulisserna, dessa statsutskottsreservanternas ord för kontanta. Jag tillät mig antaga — jag beklagar mitt stora misstag — att det var menat som det var skrivet. Herr Trygger har nu kunnat på dessa elva reservanternas vägnar förklara, att det visst varit deras verkliga mening att tillstyrka större anslag, men att de icke kunnat hava någon förhoppning att få igenom dem, enär »inga människor i riksdagen» — som herr Trygger uttryckte sig — skulle komma att rösta för dem. Därför hade man icke föreslagit något mera! Till »människor» i riksdagen måtte den gången blott ha räknats vi av vänstern, ty jag förmodar, att situationen icke varit sådan, att de elva reser-

Anslag till
lantförsvarets
stärkande.
(Forts.)

vanterna i statsutskottet jämte herr Trygger varit ensamma om sin åsikt, utan att det var högerns gemensamt överenskomna taktik, att lägga frågan, på sätt den lagts.

Då jag begärde ordet, var jag beredd att härtill svara, att jag icke kunde godtaga en av en utomstående gjord utläggning av utskottsreservanternas uttalande i strid mot deras egna klara och tydliga ord. Men vad skall jag nu säga efter min bänkgrannes förklaring, att det verkligen förhåller sig på det sättet? Det har alltså varit en liten komedi, som ni spelat med oss, mina herrar! Ni kunde hava sagt ärligt ifrån, att skälet var, att ni visserligen ansett, att betydligt större anslag här borde äskas, men att ni för att lämna riksdagen tillfälle att åtminstone reflektera på *något* kommit med detta såsom kompromissanbud. Det är ju dock rätt ovanligt att komma med ett kompromissförslag, när man icke kunnat åstadkomma någon enighet i utskottet.

Efter vad som nu skett, herr talman, kan jag naturligtvis icke annat än taga tillbaka den lyckönskan, som jag för en stund sedan tillägnade högerpartiet. Men jag kan inte tyvärr stanna där. Utan jag måste ytterligare *beklaga* högerpartiet för den alltigenom olyckliga politik, som partiet bedrivit i denna fråga. Det har tydligen skett i den bästa välmening; men det är å andra sidan partiets eget fel, att det kommit i fullkomligt falsk belysning. Högerpartiet har självt ställt sig i denna skeva belysning och gjort det av ett psykologiskt motiv, som visar, huru litet man där tydligen känner situationen i riksdagen. Vad som försökts har varit ett fullkomligt hopplöst företag, och för dess skull har man ställt sig i en verkligen litet ömklig ställning genom att uppföra hela denna komedi!

Det gör mig uppriktigt ledsen, att vi sålunda *icke* för framtiden hava att hoppas, att det är högerns mening, att man skall avvåga dessa statsutgifter mot andra, och att det *icke heller* är dess mening, att riksdagens ledamöter skola efter eget huvud och bästa förmåga försöka syna i sömmarna de olika, av sakkunniga framställda anspråken, utan att det alltjämt är högerns avsikt, att i den mån den bara kan få oss andra med, utan vidare säga ja till allt vad som på dessa bågge huvudtitlar äskas.

Herr Olsson, Oscar: Herr Trygger menade, att frågan om militära anslags beviljande ej hade att göra med att militären användes till avstyrande av demonstrationer, där man kunde befara oroligheter. Jag ber att få säga, att dessa saker stå i synnerligt nära samband med varandra. Jag är alldeles övertygad om, att försvarsnihilismen kommer att mista mycken mark under sina fötter i det ögonblick, då högern ger sitt samtycke till en sådan förändring av vår försvarsberedskap, att den icke kan få användas i de inrepolitiska striderna i det härskande partiets tjänst, såsom saken nu måste stå för den stora massan av folket.

Vad nu beträffar det sätt, på vilket herr Trygger tog upp

frågan om de upprörande chockerna mot folkmassan i går, — ja, herr talman, jag skall endast hålla mig till saken så långt, som herr Trygger fått hålla sig till den — så ber jag att få säga, att det är ungefär lika upprörande att, på sätt som herr Trygger i afton gjort, fälla uttalanden, som gå i den riktningen, att det endast skulle hava varit mot demonstranter med ligistelement inom sig, som dessa chocker riktades. Jag hade framför mina ögon minst fjärdedelen av hela Gustaf Adolfstorg och jag stod där nere, just då den största polischocken gjordes mot människor, hos vilka icke något som helst ligistelement kunde spåras. Jag har hört talas om, att bakom min rygg, just några sekunder efter det att herr Branting och jag lämnat Norrbro, det skulle hava varit en rörelse bland folket, som uppfattats såsom ett försök att bryta igenom poliskedjan. Den saken skall jag icke yttra mig om, därför att jag icke såg det, men framför mig hade jag fri utsikt över den del av torget, som är belägen mellan Gustaf Adolfsstatyn och Arvfurstens palats. Mot de människor, som stodo där och som icke gjort någon som helst rörelse mot polisen, så vitt jag kunde uppfatta, mot dessa människor riktades chocken. Så vitt jag kunde se, var det i min närhet endast jag och den andre riksdagsmannen, som icke blevo bortsopade eller nerridna vid den chock, som då gjordes, och, de som stått där i närheten och sålunda blevo nerridna, hade icke gjort sig skyldiga till någon som helst förbrytelse. Det var icke från någon av dessa personer, som det på något sätt gjordes några angrepp mot polisen. Vad sålunda beträffar den delen av folkmassan, är det att ställa sanningen på huvudet, då man insinuerar, att polischocken var ett svar på ett angrepp mot polisen. Jag såg däremot, huru folk, som icke gjort en enda rörelse, vars enda förbrytelse, i fall detta kan sägas vara någon förbrytelse, bestod i leverop för arbetarpartiets främste man, människor, som stodo stilla på refugen vid statyn, blevo överfallna med hugg och slag av polisernas ridpiskor. Sedan hade jag tillfälle att samtala med folk, som fått dessa slag och som rest sig upp efter kullridningen, och jag får säga, att det är fullkomligt upprörande att ens vilja insinuera, att dessa personer på något sätt skulle hava med ligistelement att göra. Således, denna upprörande handling, detta upprörande våldsdåd, som begicks mot fredliga arbetare, vilka ingenting hade förbrutit — det är detta, som i så ytterligt hög grad hetsat upp stämningen speciellt bland representanterna för arbetarklassen här i riksdagen.

I detta sammanhang vill jag passa på att göra en liten rättelse i en anmärkning, som herr Lindley gjorde, då han sade, att herr Branting gick ned för att lugna folket genom att tala på Gustaf Adolfs torg. Det förhåller sig icke så, utan det han ville åstadkomma, men icke fick tillfälle att göra var att upplysa folkmassan om att han var på väg till Folkets hus, för att få massorna med sig och på det sättet avstyra möjliga oroligheter.

Vid de upprörande uppträden, som försiggingo på hela den del av torget, som jag kunde se, eller så gott som fjärdedelen,

*Anslag till
lutförsvarets
stärkande.
(Forts.)*

Anslag till
lantförsvarets
stärkande.
(Forts.)

förekom icke något som helst, som hade att göra med ligistupp-träden. Det var ett rent övergrepp, det må nu vara av nervositet eller vad det vara vill, det var ett rent överfall på folk, som icke på något sätt hade gjort sig skyldiga till någon fientlig åtgärd mot ordningsmakten. Därför anser jag också, att det kan vara fullt befogat, när ordningsmakten, står med militär bakom sig vid sådana tillfällen, då man mer en någonsin borde vara angelägen om att icke göra klyftan djupare mellan de »båda nationer» här i landet, som herr Trygger en gång förnekade — att det då kan vara fullt befogat, säger jag, för alla fosterlandsälskande människor ja en skyldighet för dem att se till, att man använder sig av en sådan ordning och försöker få sådana åtgärder vidtagna, att bitterheten särskilt i dessa för vårt land så hårda och allvarsdigra tider icke ytterligare behöver skärpas.

I likhet med vad den ärade ledamoten på Stockholmslänsbanken anförde vid sitt första yttrande i frågan sedan den kommit upp här idag har jag intet yrkande att göra. Men på grund av de upprepade insinuationerna, att ordningsmakten här icke skulle ha gjort annat än sin lagliga skyldighet mot folk, som i mer eller mindre förtäckta ordalag framställts som ligistelement, har jag ansett nödvändigt att mot detta förfaringssätt inlägga en bestämd gensaga.

Herr Lindley: Herr Trygger ställde till mig den frågan, hur jag kunde få fram något samband mellan detta föreliggande anslag till militärväsendet och kravallerna på Gustaf Adolfs torg. Jag skall ärligt erkänna, och jag ber, att herr Trygger skall tro mig, att jag hade ganska svårt att själv försöka få fram det verkliga sambandet, ty jag försökte själv bortförklara det så långt som möjligt, och sökte övertyga mig själv, att där icke fanns något direkt samband, mellan dessa saker, därför att militären deltog icke i dessa kravaller. Men det är dock ett faktum, som icke kan förnekas, att militär var utposterad på olika ställen i staden, och att denna militär fanns såsom en andra linje bakom polisen, så att polisens aggressivitet stod i direkt kontakt med den militärstyrka, polisen hade bakom sig. Men även om vi skulle söka bortförklara för oss själva och kunde övertygas om, att intet direkt samband finnes, tro ni dock, mina herrar, att det finns möjlighet för oss att övertyga Sveriges arbetare om att intet sådant samband råder? Det är en mycket betänklig sak att erkänna för Sveriges arbetare, som det gäller för oss att övertyga om nödvändigheten av att offra till vårt lands försvar, att nödgas gå ut till dem och säga, att dessa kravaller på Gustaf Adolfs torg stodo i direkt förbindelse med utkommenderingen av militär. Ty det kan icke förnekas, att så var fallet, och då blir det givetvis mycket svårt att få dem att bli försvarsvänliga. Det går säkerligen icke, och det är därför, som vi komma att få ganska svårt under den närmaste tiden just på grund av det inträffade.

Sedan yttrade herr Trygger, att han gärna önskade få veta, hur det skulle gå för sig att här åstadkomma samma förtroelighet, samma samband mellan ordningsmakten och allmänheten, som finnes i England, och som han både hade hört talas om förut och trodde på. Jag kan då upplysa om, att orsaken härtill ligger icke i någonting annat än i den fria demokratiska författning, som England äger, i det man först och främst kan, i vilket gathörn som helst, och såvida det icke åstadkommer hinder i trafiken, ställa upp en stol eller låda och samla publik samt hålla ett anförande, om man har något att säga till publiken. Dessutom är demonstrationsrätten där ganska fri, ty man behöver icke gå och anmäla för myndigheterna på förhand, att man ämnar igångsätta en demonstration. Alltså kan det icke på dessa grunder bli någon sammanstötning. Jag skall till och med tala om en händelse, som jag tyckte var en liten smula för mycket välvilligt från polisens sida. Jag har faktiskt sett en anarkist hålla ett möte i ett gathörn i en av Englands städer, angripa regeringen och dåvarande drottningen på det skamligaste samt dela ut cirkulär och broschyrer, som innehöllo en massa smädliga uttryck, och jag såg sedermera då denna person plockade ihop sina tillhörigheter hurusom polisen hjälpte honom i hans arbete. Välvilligheten från polisens sida syntes icke väcka något uppseende, ty folk äro så vana vid detta, att de icke bliva förvånade däröver.

Dessutom skola vi komma ihåg, att det finnes allmän rösträtt i England och följaktligen folket har direkt inflytande på de kommunala angelägenheterna i så hög grad, att vi icke hava någon motsvarande här. Även skola vi erinra oss, att polisen där sorterar direkt under de kommunala myndigheterna. För att giva en illustration till detta skall jag blott nämna ett litet fall, som inträffade i min ungdom, medan jag var till sjöss. Jag bevittnade då en konflikt i Cardiff, då en poliskonstapel försökte hejda en strejkvakt. Han knuffade strejkvakten och även jag gick med till rådhuset för att vittna om hur det tillgick. Polismannen eftersändes och erkände, att han gjort detta men försvarade sig med att han gjort det därför att han ansåg strejkvakten vara till hindern för de arbetsvilliga. De kommunala myndigheterna beslöte omedelbart, på sittande ställe, att avskeda ifrågavarande poliskonstapel och de inlade den motiveringen i sitt beslut, att de sade: »vi ha icke råd att låta allmänheten få den uppfattningen, att ordningsmakten tager parti i samhällliga konflikter».

Däri ligger, kan jag säga, den stora skillnaden mellan engelska och svenska förhållanden, och som gör, att med mindre vi här åstadkomma en sådan demokratisering av vår ordningsmakt, vi icke heller kunna framskapa det samhälliga förtroendet till denna ordningsmakt. Jag skall emellertid gärna gå i sele tillsammans med herr Trygger för att arbeta på att vår ordningsmakt skall komma i samma läge och samma ställning, som den engelska ordningsmakten i nuvarande stund intager.

Anslag till
lantförsvarets
stärkande.
(Forts.)

Herr Söderberg: Herr talman! Jag kan icke låta denna debatt sluta utan att ytterligare säga ett par ord i denna fråga. Det samband, som här i första hand råder mellan utskottets utlåtande och den fråga, som här i debatten bragts på tal, är ju, att bakom polisen dock militärens bajonettspetsar voro riktade mot svenska arbetare, och varje bajonettspets här i landet sorterar väl under fjärde huvudtiteln kan jag tro — ja även under den femte, herr Nyström — och här röra vi oss nu med fjärde huvudtiteln.

Till herr Trygger skulle jag vilja ställa en erinran, att jag för icke så värst länge sedan, då jag gjorde en hemställan under ett annat ärende här i kammaren av honom fick den förebråelsen, att han å sin sida uppfattade vad jag då sade såsom en grov förolämpning — om jag minns hans yttrande rätt. Nu vill jag fråga: tror herr Trygger verkligen, att när han i sitt första anförande utvecklade sin syn på försvarsfrågan, utvecklade vad han ansåg såsom skäl för att vad både utskottet och reservanterna kommit till i själva verket är otillräckligt och därefter icke kunnat komma till något annat uttalande i sina konklusioner över vad som sedan kommit in i debatten, än att det på Gustaf Adolfs torg i går varit ligistelement, som polisen vänt sig emot — kan herr Trygger verkligen tro något annat, än att sådana yttranden skola bränna sig outplånligt in i hundratusentals arbetares sinnen i detta land? Jag tror, att den ärade talaren icke ett ögonblick bör sväva i okunnighet om, att möjligheten av att få dessa arbetare att förstå betydelsen av de allt större och större militära utgifterna är komplett omöjlig att räkna med, så länge hans och hans partis syn på andra förhållanden är sådan, som den är.

Det är icke obekant, det måste jag betona, vilken ställning som vi i den fackliga ledningens styrelse intagit under dessa påfrestande tider. Vi hava icke velat, att sakerna skulle drivas till sin spets. Jag tror, att det redan i morgon skall bli fullständigt klart i tidningarna, vilken vår ställning är till de krav, som i kväll komma att resas från ett stort möte av arbetare här i Stockholm. Om detta vårt uppsåt icke kan lända till det resultat vi avsett, att nämligen situationen icke bringas till sin spets genom proklamerande av allmän arbetsnedläggelse — vilket arbetarna nu på det kraftigaste fordra — må det ju klarligen förstås, att då en så framskjuten kammarledamot som herr Trygger, som har ett så stort inflytande och vars ställning är stark, vid denna frågas behandling icke kunnat göra andra reflexioner än dem han här gjort och som han utformade på ett sådant sätt, att, oaktat alla förklaringar, hans uttalanden skola verka i högsta grad irriterande och kännas förolämpande av de stora arbetarmassorna, som nu kräva sin rätt, då tillåter jag mig fråga: kan detta bidra till ernående av det resultat, som vi avse? Om icke detta resultat kan ernås, då ligger i allt fall felet icke hos oss.

Herr Nilsson, Johan: Om man nu icke kan säga, att denna debatt varit i allo synnerligen saklig, utan mesta tiden rört sig

tämligen mycket på sidan av själva ämnet, så vill jag å andra sidan säga, att vi inom statsutskottet icke äro vana vid så mycket dylikt tal å ömse sidor. Ty då vi där behandla frågorna, bruka vi behandla dem på ett mera sakligt sätt. Därför är det möjligt att det för oss, som stå här såsom representanter för utskottet, nog varit litet svårt att följa med »galoppen», som pågått här ganska lång tid.

*Anslag till
lantförsvarets
stärkande.
(Forts.)*

Vad sedan beträffar reservanternas ställning till denna fråga, tror jag, att dessa äro alldeles eniga om att vilja giva till försvaret vad som är absolut erforderligt. Åsikterna härom kunna naturligtvis vara olika, men om det för oss framlägges tydligt, att de och de anslagen verkligen äro nödvändiga, äro vi också villiga att om någon möjlighet finnes tillstyrka desamma. Åsikterna om vad som är nödvändigt för försvarets upprätthållande kunna naturligtvis vara olika inom ett parti, som räknar ett 80-tal ledamöter, och det kan bliva svårt att i denna fråga som i alla andra komma till absolut enighet. Men jag ber att få säga, att då vi behandlat dessa frågor inom utskottet, det tillgått så, som det ofta gör inom statsutskottet, då man vet, att vänstern besitter beslutanderätten i de gemensamma voteringarna, att vi å motsidan försökt att på förhandlingens väg uppnå det resultat, som vi ansågo vara det bästa möjliga. Vänstern stannade emellertid vid så små siffror, att vi på motsidan icke kunde stå till svars med att utan vidare ansluta oss till dessa, utan vi ansågo ofrånkomligt, att försvaret erhöle vad som för närvarande är alldeles nödvändigt.

Det är alltså minimisiffror, som vi kommit fram med här.

Herr Karlsson, K. G.: Det har uttalats från flera håll, att vi nog hava medel att gälda kostnaderna för dessa försvarsförstärkningar, som av Kungl. Maj:t begärts, om vi endast hade lust att anslå dem. Då jag hörde detta, kunde jag icke underlåta, att likväl framhålla, hurusom vi inom bevillningsutskottet hava en daglig sorg för att få budgeten att gå ihop, även fastän man på sista tiden kunnat beräkna, att de krav på ökade försvarskostnader som framställdes, skulle nedgå från 100 till 8 miljoner. Jag anser det verkligen vara angeläget, att man i detta sammanhang dock framhåller den sidan av saken. Det är ju så oerhörda anspråk, som för närvarande från olika håll ställas på statskassan, att man väl får se till, att det även finns en del över för andra ändamål än för försvarsåtgärder. Därför förefaller det mig, som om man icke har rätt att alltför starkt klandra dem, som taga denna hänsyn. Det är alldeles riktigt, som här sagts upprepade gånger, att hade vi blott råd borde det vara självklart, att vi ordnade så, att vi finge ett starkare försvar. Hade vi obegränsade tillgångar vore blott det bästa gott nog för landets försvar. Nu är det emellertid icke så. Man kan ju ha olika meningar om det belopp, man bör offra, men jag vill ha uttalat det, att man kan vara lika god försvarsvän om man röstar för 8 miljoners anslag som man är om

Anslag till
lantförsvarets
stärkande.

(Forts.)

man röstar för vad Kungl. Maj:t ursprungligen begärt, detta därför att ett utsuget land kanske i alla fall vore ganska svårt att försvara, om olyckan komme över oss.

Eftersom jag, herr talman, fått ordet kan jag heller icke avhålla mig från att yttra några ord i anledning av den starka indignation, som herr Trygger lade i dagen gent emot ett anförande av herr Alexanderson. Jag skall gärna erkänna, att herr Alexanderson enligt mitt förmenande var en smula elak, men hur många gånger har icke herr Trygger gent emot vänsterpartierna uppträtt på ett sätt, som nog känts för oss på samma sätt som herr Alexandersons uppträdande kändes för herr Trygger. Det är så, att då man själv blir angripen, känner man det annorlunda än då man själv är angriparen. Men herr Trygger har väl icke fått patent på att vara elak. Om någon annan kan orka med det, kan han väl även hava rättighet till det.

Men särskilt skulle jag vilja med ett par ord uppehålla mig vid herr Tryggers påstående angående den debatt, som rörde frågan om åtgärder mot den antimilitaristiska propagandan. Herr Trygger yttrade, att herr Alexanderson i den debatten icke hållit sig till sak. Jag för min del är livligt övertygad om, att det var just den omständigheten, att herr Alexanderson så starkt höll sig till sak, som väckte motståndarnes indignation. Det var för honom nödvändigt, att för att ställa den fråga, som var uppe, i rätt belysning, erinra om vad som förut försiggått på försvarets område. Det förnekades icke i det anförande, som herr Alexanderson höll, att högerpartiet ägde en god vilja beträffande försvarsangelägenheterna. Det bör icke falla någon människa, som känner förhållandena, in att sätta i fråga, att icke högern haft en stark försvarsvilja, men man kan också hava rätt att granska de åtgärder, som vidtagits, och de följer dessa åtgärder haft, och det var det som skedde i herr Alexandersons anförande den gången.

Jag har ansett skäl att utsäga detta.

Herr Trygger: Endast ett ord. Vilka fel jag än har, tror jag icke att jag kan tillvitas det felet, att jag icke är beredd att taga ansvaret för det, som jag är skyldig att ansvara för. Då jag nu bestämt bestrider ansvaret för en viss sak, så bör man därför taga mina ord för goda.

Då vill jag säga, att jag bestrider absolut herr Söderbergs yttrande — och för resten antydde någon föregående ärad talare något i samma väg — att jag skulle ha likställt Sveriges arbetare med ligister. Tvärtom var det alldeles motsatsen som jag sade, ty då herr Ström yttrade och omnämnde, att 30,000 arbetare voro ute den ifrågavarande dagen, sade jag, att jag ansåg, att det naturligtvis inte var dessa arbetare, som gjort anfallet mot polisen, utan det var helt andra personer.

Sålunda: ifall detta missförstånd skulle föra med sig vare sig det ena eller det andra resultatet, vill jag säga herrarna, att då är ansvaret herrarnas och icke mitt.

*Anslag till
lantförsvarets
stärkande.
(Forts.)*

Herr Östberg: Herr greve och talman! Denna debatt har förts på två linjer och på den ena linjen har man vänt sig mycket skarpt, vid sidan om saken, mot stockholmspolisens uppträdande under gårdagen.

Jag är icke den, som kan döma om det berättigade i polisens uppträdande, men jag anser mig dock på grund av den ställning jag intager böra i någon mån söka mildra klandret, som väckts mot en, efter min mening, framstående kår.

Herrarna kanske icke alla förstå vilken svår ställning polismyndigheterna i en stor stad hava i verkligheten, svårigheter, för vilka både mannen i ledet och befälet äro utsatta. Om polisen i ett och annat fall går längre än nöden kräver — vilket jag icke kan bedöma i denna del — så måste man dock vid bedömandet härav söka se saken i hela dess sammanhang.

Här sades det, att det skulle komma en del fredliga personer för att söka komma till tals med riksdagen, och att polisen ville hindra dem att så göra. Men är det underligt om, när order givits att ett område, som kringvärnats för att riksdagens förhandlingar skulle fortgå i lugn och ro, att man, säger jag, avvisade personer från det avspärrade området? Var och en som befann sig på platsen visste ju, att man icke fick komma inom det området. Då man sedan trots förbudet trängde på, var det klart, att detta skulle möta motstånd från polisen, och huruvida polisen därvid gick längre än man bort, det kommer naturligtvis den allsidiga utredningen att utvisa. Men jag vill påstå, att en så plikttrogen och human kår som Stockholms poliskår kan icke ofta uppletas.

Vad sedan själva saken beträffar, nämligen frågan om våra försvarsanstalter, så har herr Ekman på Gävleborgsbanken uppställt det spörsmålet: blir då aldrig försvarsbehovet tillgodosett? Kan det icke vara nog med de miljoner vi redan beviljat? Skola vi ständigt ösa ut nya? Jag ställer till honom den frågan: på vilket område är behovet en gång för alla tillgodosett? Är det nog t. ex. med de järnvägar vi byggt, är det nog med de sociala anordningar, till vilka vi anslagit medel, äro våra kulturella behov tillgodosedda? De bliva det naturligtvis aldrig till fullo. Så är det också med försvaret. Det är klart, att under en rastlös tid nya anspråk måste tillgodoses, så framt man vill hålla försvaret tidsenligt. Och då herr Karlsson på Göteborgsbanken menade, att budgeten icke har råd att tillgodose försvaret, frågar jag: vilka anspråk skola då ställas i första rummet, och vilka sist?

Vilja vi ha ett land som skall vara självständigt, måste vi också sörja för vårt försvar, och det går då icke an att säga, att budgeten räcker icke till för detta, men den räcker till för andra statsutgifter. Man måste naturligtvis noga avväga förhållandet olika slags utgifter emellan. Min uppfattning är den, att Sveriges folk, om det vill, också har råd att försvara sig och på ett tidsenligt sätt försvara sig. Därför kan jag icke från min ståndpunkt annat än beklaga de avprutningar, som gjorts, ty min uppfattning

Anslag till
lantförsvarets
stärkande.

är, att under de förhållanden, som nu råda, hava vi både råd och plikt att offra vad tiden kräver för ett tidsenligt försvar.

(Forts.)

Herr Olsson, Olof: Herr talman! I det anförande som min partivän, herr Söderberg på Stockholmsbänken, först höll ber jag för min del att få instämma. Och då det på grund av vad vi nu sist hörde, lätt skulle kunna hända, att man vill gå omkring eller söker komma förbi det centrala i de skäl, som göra, att jag såväl som mina partivänner måste samla oss omkring det yttrandet, följer därav, att jag ytterligare måste säga ett par ord. Det centrala är just militärens användning vid ordningens upprätthållande. Ty vad var det som var ordning i detta fall? Om Stockholms arbetare i en stund, då för dem viktiga intressen här avhandlas, vilja samla sig utanför riksdagshuset, utanför deras representanters hus, är det inte ordning? Är samhället på något som helst sätt då i fara? Och om man spärrar deras väg med militär, vad betyder det? Jo det betyder, att man redan på förhand dömt dessa arbetare såsom bråkmakare. Men inga myndigheter ha rätt att på förhand döma Stockholms arbetare såsom bråkmakare. Och jag skulle beklaga det land, som jag anser det vara en ära att tillhöra, om dess arbetare voro så förkomna, att de inte i sådant skulle se en kränkning.

Herr Karlsson, K. G.: Herr talman! När herr Östberg yttrade, att budgeten räckte till för försvaret, så vill jag invända att om detta är sanning, är det dock en sanning med modifikation. Den saken beror ju helt och hållet på vilka äskanden som göras för försvaret. Jag anser, att vårt land har både skyldighet och råd att försvara sig, men jag tror också, att man kan driva kraven så långt, att man, därest man skulle gå dessa krav tillmötes, icke gjorde försvaret någon tjänst, utan tvärtom skadade detsamma.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande delar av punkten I hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å vad utskottet hemställt bifalla den av herr Vennerström m. fl. i ämnet väckta motionen, i vad den avsåg dessa delar; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten I b) 2 och 3 samt c)—h).

Herr Nilsson, Johan: Jag anhåller att få yrka bifall till förevarande punkt i reservationen.

Herr Kvarnzelius: Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Anslag till
lantförsvarets
stärkande.
(Forts.)*

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt förekomna yrkanden propositioner först på bifall till vad utskottet i nu föredragna delar av punkten I hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande delar av den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kvarnzelius* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som antager det förslag, som innefattas i punkten I b) 2 och 3 samt c)—h) av den vid statsutskottets utlåtande nr 185 avgivna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan i dessa delar.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 49.

Punkterna II och III.

Förklarades besvarade genom kammarens föregående beslut.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för sjöförsvarets stärkande jämte i ämnet väckt motion.

*Anslag till
sjöförsvarets
stärkande.*

I en till riksdagen avlåten, den 23 februari 1917 dagtecknad proposition (nr 73), vilken, utom i vad den avsåg punkt 2:o), överlämnats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över sjöförsvärens ärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

1:o) att bevilja följande belopp, att utgå av medel, som särskilt bereddes, nämligen

a) till anskaffning av 4 jagare och av undervattensbåtmaterial ett anslag av 15,200,000 kronor och därav för år 1918 anvisa ett belopp av 9,930,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 3,850,000 kronor;

Anslag till
sjöförsvarets
stärkande.
(Forts.)

b) till anskaffning av materiel m. m. för marinens flygväsende ett anslag av 2,418,000 kronor och därav för år 1918 anvisa 1,543,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 803,000 kronor;

c) till förstärkning av det fasta kustförsvaret ett anslag av 3,575,000 kronor samt därav för år 1918 anvisa ett belopp av 2,325,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 1,050,000 kronor;

d) till anskaffning av artilleriammunition för stridsfartygen ett anslag för år 1918 av 945,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 315,000 kronor;

e) till anskaffning av minor för flottan ett anslag för år 1918 av 1,470,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 600,000 kronor;

f) till anskaffning av minor för kustfästningarna ett anslag för år 1918 av 190,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 90,000 kronor;

g) till anskaffning av torpeder ett anslag av 1,050,000 kronor samt därav för år 1918 anvisa ett belopp av 150,000 kronor;

h) till anläggning invid Jönköping av en torpedverkstad jämte avdelning för tillverkning av flygmotorer och flygplan m. m. ett anslag för år 1918 av 1,732,152 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 732,152 kronor;

i) till anskaffning av materiel till handelsfartygs utrustning för krigsbruk ett anslag för år 1918 av 1,000,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 500,000 kronor;

j) till anläggning av brännoljecisterner i Karlskrona ett anslag av 600,000 kronor samt därav för år 1918 anvisa ett belopp av 400,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 100,000 kronor;

k) till ändring av kanonbåtarna Rota och Disa till mindepåfartyg ett anslag för år 1918 av 170,200 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 57,000 kronor; och

l) till upprepning av viss farled ett anslag för år 1918 av 165,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 förskottsvis utanordna beloppet; samt

2:o) att, under förutsättning av bifall till vad förut under punkten l) h) föreslagits, medgiva, att — för beredande av erforderligt tomtområde för den nya torpedverkstaden genom markutbyte mellan Kungl. Maj:t och kronan å ena, samt Jönköpings stad, å andra sidan — till sjöförsvaret finge, mot den ersättning, som Kungl. Maj:t kunde bestämma, eller efter motsvarande nedskrivning av statens domäners fond, den 14 mars 1918 överlämnas den del av de under domänstyrelsens förvaltning stående kronolägen-

heterna Österängen nr 2 och Mellanängen nr 1 i Ljungarums socken av Jönköpings län, som för bytets verkställande kunde bliva erforderlig och befundes stå till förfogande.

*Anslag till
sjöförsvarets
stärkande.
(Forts.)*

I en inom andra kammaren väckt motion (nr 383) hade herr I. Vennerström m. fl. hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 73.

Utskottet hade i förevarande utlåtande av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

I. a) 1) avslå Kungl. Maj:ts framställning om anskaffning av 4 jagare;

2) till anskaffning av *undervattensbåtmateriel* bevilja på extra stat för år 1918 ett reservationsanslag av 4,200,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 förskottsvis utanordna erforderligt belopp;

b) till anskaffning av *materiel m. m. för marinens flygväsende* bevilja på extra stat för år 1918 ett reservationsanslag av 300,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 förskottsvis utanordna erforderligt belopp;

c) avslå Kungl. Maj:ts framställning med avseende å förstärkning av det fasta kustförsvaret;

d) avslå Kungl. Maj:ts framställning om anskaffning av artilleriammunition för stridsfartygen;

e) avslå Kungl. Maj:ts framställning om anskaffning av minor för flottan;

f) avslå Kungl. Maj:ts framställning om anskaffning av minor för kustfästningarna;

g) avslå Kungl. Maj:ts framställning om anskaffande av torpeder;

h) avslå Kungl. Maj:ts framställning om anläggning invid Jönköping av en torpedverkstad jämte avdelning för tillverkning av flygmotorer och flygplan m. m.;

i) avslå Kungl. Maj:ts framställning om anskaffning av materiel till handelsfartygs utrustning för krigsbruk;

j) avslå Kungl. Maj:ts framställning om anläggning av brännoljaoljecisterner i Karlskrona;

k) avslå Kungl. Maj:ts framställning om ändring av kanonbåterna Rota och Disa till mindepåfartyg; samt

II. förklara, att herr Vennerströms m. fl. motion nr 383 skulle anses besvarad genom vad utskottet förut anfört.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *O. M. Strömberg, G. M. H. Ekelund, J. Nilsson, O. Bergqvist, I. E. G. Svensson* och *J. L. Widell*, greve *N. F. Posse* samt herrar *H. Andersson* i Skivarps, *G. Odqvist, A. Wiklund* och *J. Erlansson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava visst i reservationen angivet utseende och att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

I. a) 1) till anskaffning av 2 jagare bevilja ett anslag av

Anslag till
sjöförsvarets
stärkande.
(Forts.)

5,500,000 kronor och därav på extra stat för år 1918 såsom reservationsanslag anvisa ett belopp av 3,600,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 1,400,000 kronor;

2) till anskaffning av *undervattensbåtmateriel* bevilja på extra stat för år 1918 ett reservationsanslag av 4,200,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 förskottsvis utanordna erforderligt belopp;

b) till anskaffning av *materiel m. m. för marinens flygväsende* bevilja ett reservationsanslag på extra stat för år 1918 av 803,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna beloppet;

c) avslå Kungl. Maj:ts framställning med avseende å förstärkning av det fasta kustförsvaret;

d) avslå Kungl. Maj:ts framställning om anskaffning av artilleriammunition för stridsfartygen;

e) till anskaffning av *minor för flottan* bevilja ett reservationsanslag på extra stat för år 1918 av 500,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna beloppet;

f) avslå Kungl. Maj:ts framställning om anskaffning av minor för kustfästningarna;

g) avslå Kungl. Maj:ts framställning om anskaffande av torpeder;

h) till *anläggning invid Jönköping av en torpedverkstad* bevilja ett reservationsanslag på extra stat för år 1918 av 1,365,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 365,000 kronor;

i) till anskaffning av *materiel för handelsfartygs utrustning för krigsbruk* bevilja ett reservationsanslag på extra stat för år 1918 av 500,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna beloppet;

j) till *anläggning av brännoljecisterner i Karlskrona* bevilja ett anslag av 300,000 kronor samt därav på extra stat för år 1918 såsom reservationsanslag anvisa ett belopp av 200,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 100,000 kronor;

k) till *ändring av kanonbåtarna Rota och Disa till mindepåfartyg* bevilja ett reservationsanslag på extra stat för år 1918 av 170,200 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 57,000 kronor.

II. avslå herr Vennerströms m. fl. motion nr 383.

Herr Nilsson, Johan: Herr talman! De skäl som anförts vid yrkandet om bifall till den vid det förra utskottsutlåtandet fogade reservationen kunna också användas här, då jag nu ämnar yrka bifall till den reservation, samma ledamöter vid denna punkt avgivit. Om möjligt äro dessa skäl dock ännu starkare här. Vid den ingående förberedande behandlingen av dessa ärenden måste

var och en, som varit med därom, hava kommit till insikt om, att de yrkanden, som innefattas i reservationen, äro de minsta möjliga, om flottans stridsvärde skall upprätthållas. Under de gångna ofreds-åren har flottans uppgift att värna om vårt lands neutralitet strängt tagits i anspråk. Den materialslitning, som därunder uppstått, har utan tvivel varit högst betydande. De anslag, som utskottets förslag innebär, täcka icke den ersättning, som är erforderlig för att flottans materiel skall kunna vidmakthållas. Vi reservanter ha därför, då vi blivit övertygade om att detta är nödvändigt, varit med om att tillstyrka avsevärt större belopp än utskottet. Utskottets förslag innebär anslag till undervattensbåtar till ett belopp av 4,200,000 kronor samt dessutom 300,000 kronor till flygväsendet. I reservationen föreslås härutöver 5,500,000 kronor till tvenne jagare, för flygväsendet 503,000 kronor, till minor 500,000 kronor, till torpedverkstad 1,365,000 kronor, till viss utrustning 500,000 kronor, till oljecisterner 300,000 kronor samt till båtändringar 170,000 kronor. Sammanlagda beloppet, som reservanterna föreslå, uppgår till 13,338,200 kronor.

Utskottet anser sig icke kunna vara med om någon avvikelse eller någon utökning utöver 1914 års program och anger såsom skäl för sin ståndpunkt, att någon plan rörande flottans nybyggnad efter år 1919 icke framlagts. Vad som innefattas i reservanternas förslag innebär sannerligen ingen utökning, åtminstone vad fartygsmaterielanskaffningen beträffar, men om man nu så strängt håller fast vid 1914 års program, så lär väl detta innebära att man icke blott skall tillse, att ingen utökning får ske, utan det lär väl också vara en oavvislig plikt att tillse, att ingen försämring under dessa tider får äga rum. Det ingick icke i beräkningarna, när 1914 års program uppgjordes, att flottan under de närmast följande åren skulle få så ansträngande uppgifter att fylla, som nu varit och allt fortfarande är förhållandet. Hade detta kunnat förutses, då hade nog också nybyggnadsprogrammet sett annorlunda ut. En anskaffning i enlighet med reservanternas förslag vad såväl beträffar fartygsmaterielen som flygmaterielen kommer icke att medföra ökade årskostnader. Behovet av anslag till minor torde också vara synnerligen angeläget, och ingen anmärkning lär kunna göras emot att neutralitetskostnadernas konto fått vidkännas större belopp härför än som varit förhållandet. Den föreslagna torpedverkstaden är ett krav, som reservanterna icke ansett sig kunna avvisa. Tillverkningen av torpeder måste säkerställas inom landet; den nuvarande tillverkningen gör icke detta, och det förslag, som här nu föreligger, är enligt vad som tydligt och klart påvisats inom utskottet betydligt förmånligare än om enskilda verkstäder skola anlitas. Anslag till oljecisterner är ju en nödvändig följd av tidigare fattade beslut. När oljeeldning som drivmedel är införd på en hel del stridsfartyg, så borde väl ingen tvekan råda därom, att olja måste anskaffas och att någorlunda tillräckliga och betryggande förvaringsanordningar också måste anskaffas. De anmärkningar, som framstälts emot

*Anslag till
sjöförsvarets
stärkande.*

(Forts.)

Anslag till
sjöförsvarets
stärkande.
(Forts.)

arméns åtgärder, att på neutralitetskostnadernas konto göra stora anskaffningar, kunna sannerligen inte göras mot flottan.

För var och en bör det vara klart, att man inte gärna kan låta våra försvarsanordningar försvagas, och då reservanternas förslag icke innebär något utöver vad som är nödvändigt för att hindra detta, så anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Kvarnzelius: Jag anhåller för min del att få yrka bifall till utskottets förslag.

I likhet med den föregående ärade talaren skall jag villigt erkänna, att flottans materiel under det pågående kriget på grund av flottans neutralitetsvakt, som måste upprätthållas, har förslitits. Men att den förslitits i så hög grad, att det skulle motivera nybyggnad av vad Kungl. Maj:t i det avseendet äskar, nämligen 4 jagare och dessutom undervattensbåtar, därom är jag icke övertygad. Av den kungl. propositionen kan man inhämta, att det ifrågasatts, att 12 torpedbåtar skulle utrangeras och att 2 jagare skulle ersättas med nya. Men man kan också i propositionen inhämta, att de sakkunniga ansett tillräckligt att utrangera 7 torpedbåtar och däremot fortfarande bibehålla 5 sådana i tjänstgöring och under förutsättning, att man följer denna sista anvisning, skulle ju ersättningen i motsvarande grad kunna nedsättas. Om man därtill lägger, att man ännu så länge uraktlåter att utrangera de två jagarne Magne och Mode och fortfarande låter dem tjänstgöra, skulle det bli en utrangering av endast 7 torpedbåtar, för vilka man borde giva ersättning. Och jag tror, att man då kan säga, att den undervattensbåtmateriel, vartill nu skulle lämnas anslag, kan anses utgöra full ersättning för dessa 7 torpedbåtar.

En annan fördel som erbjuder sig, därest man bibehåller dessa 5 torpedbåtar i tjänst, är den, att då har man också fortfarande användning för de 38-centimeters torpeder, som enligt propositionen eljest också skulle utrangeras. Det förefaller mig egendomligt, att samtidigt som det meddelas att behov av ökat antal torpeder föreligger, det angives vara en fördel att få utrangera en del mindre moderna torpeder. Även om dessa icke hava fullt samma användning, icke kunna anses vara lika värdefulla som moderna torpeder, är det likväl tydligt att det är bättre att hava dessa torpeder än att icke hava några torpeder alls. Dessa torpeder kunna komma till användning, om det endast utrangeras 7 av dessa 12 torpedbåtar. Jag anser alltså ganska goda skäl tala för den ståndpunkt utskottet i detta hänseende intagit, även om jag är villig medgiva, att det kanske kunnat erfordras någon mera nyanskaffning för att man skulle kunna anse, att ersättningen för vad som förslitits till fullo lämnats. Det har emellertid visat sig på detta område liksom vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 72, att man får lämpa sig efter lägenheten. Det har icke varit möjligt att komma längre än utskottet här föreslår och jag tror, att man, genom bifall till utskottets hemställan i denna del, kan säga, att

det är någorlunda väl sörjt för ersättningen av den förslitna materielen. Därtill kommer, att det under kommande tid är synnerligen svårt att få dessa nya fartyg byggda. Varven äro överhopade med beställningar. Jag hörde sägas, att då det gjordes en förfrågan till varven, om de ville sträcka kölar till nya krigsfartyg, svarades det: »vi lämna intet fast anbud. Vi äro villiga att bygga 'på räkning', om så är, att ni äro villiga att finna er i det.» Men skulle man finna sig i det, tror jag icke att man kan avgöra, inom vilken ram kostnaderna skulle kunna hållas. Även till en viss grad spelar det in vid utskottets ställningstagande till frågan, att Kungl. Maj:ts proposition innebär förslag om större typ av jagare än den förutvarande. Det är icke nog med den allmänna prisstegringen, som jagarna liksom all annan materiel undergått. Därtill har kommit en ökad kostnad för jagarna av 500,000 kronor, så att varje jagare skulle kosta 2,750,000 kronor. Det är ett avsevärt belopp för fartyg av denna beskaffenhet, och om flottan kan klara sig under de närmaste åren, kan man säkerligen få avsevärt mera materiel för samma summa än som kan erhållas, om beloppet nu anvisas. Detta i fråga om jagare och torpedbåtmateriel.

Vad frågan om förstärkning av det fasta kustförsvaret beträffar, är det ju så, att detta anslag ha icke heller reservanterna velat vara med om att tillstyrka, så att det torde icke vara nödvändigt att närmare ingå på.

Vad angår frågan om artilleriammunition, så är ännu blott ett fartyg färdigt av dem som skulle ha denna ammunition. De andra äro icke färdiga. Det fartyg, som är färdigt, har ammunition, i enlighet med 1914 års beslut.

Kommer jag så till frågan om anskaffning av minor, så berör detta ett område, där materielen undergått den allra största kostnadsstegring. Det är rent av häpnadsväckande, med vilka siffror man räknar här mot före kriget, då det gäller dessa minor, och därtill kommer, att det är synnerligen svårt att anskaffa materiel, vilket bäst framgår däraf, att avsevärda belopp äro anslagna för minor, ehuru de icke kommit till användning. Jag minns icke om det är ifråga om kustförsvaret eller flottan, som detta är förhållandet; faktum är emellertid, att det finns belopp som ännu äro oförbrukade för minmateriel.

Anslag till torpeder har avstyrkts även av reservanterna, och därför skall jag icke uppehålla mig vid det.

Däremot hava reservanterna tillstyrkt uppförande av en ny torpedverkstad i Jönköping. Den frågan ligger enligt min mening icke i det läget, att det vore lyckligt om riksdagen nu bifölle Kungl. Maj:ts förslag. Icke större behov än vårt land har av torpeder, förefaller det mig, som om det lämpligaste och mest rationella vore att endast hava en torpedfabrik, antingen man nu utvecklar den, vi redan äga i Karlskrona, eller — om detta anses lämpligare — man uppbygger en större modern torpedfabrik på annan plats. Därvid har föreslagits Jönköping, och jag tror, att detta är en mycket lämplig plats. Kungl. Maj:ts förslag räknar

Anslag till
sjöförsvarets
stärkande.
(Forts.)

med två torpedverkstäder, och det är alldeles tydligt, att detta arrangemang kommer att bli dyrare än om man blott hade en större verkstad. Jag kan icke finna någon verkligt vägande anledning, varför det skall vara två. Läger man torpedfabriken inne i landet på en skyddad plats, är behovet av två torpedverkstäder ännu mindre.

Jag skall, herr talman, vid denna sena timma icke i vidare mån ingå på några detaljer. Jag tror det tjänar ganska litet till. Uppfattningen på båda sidor är nog så pass klar och fixerad att icke någon kan omvändas.

Jag ber därför att i anslutning till vad utskottet anfört och jag här yttrat att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet Hans Ericson: Denna fråga har kommit i ett bekymmersamt läge.

Kungl. Maj:t har för sjöförsvarets behov äskat något över 28 miljoner. Utskottet vill nu tillstyrka något över 4 miljoner, och reservanterna vilja anslå 13 $\frac{1}{2}$ miljoner. Jag skulle vilja beteckna de olika ståndpunkterna på så sätt, att Kungl. Maj:ts förslag innefattar åtgärder, som äro synnerligen behöfliga, reservanternas förslag åtgärder, som äro synnerligen behöfliga i första hand och icke utan stor olägenhet kunna uppskjutas, och att utskottets förslag är alldeles otillräckligt.

Jag vill påminna om, att flottan nu i tre års tid utan brott varit mobiliserad, att fartygen varit stadda i ständigt tjänstgöring för skyddande av rikets neutralitet och att, då kusterna äro långa och fartygen jämfört därmed ganska få, vår flotta måst hållas i en mycket livlig verksamhet. Fartygen ha måst användas i många fall under omständigheter, för vilka de ursprungligen icke varit afsedda. Fartyg, avsedda för skärgårdarna, ha måst gå till sjöss, i isgång och hårt väder o. s. v. Det har sålunda icke kunnat undvikas, att fartygsmaterielen förslitits på ett i det hela mycket mera omfattande sätt än 1914 beräknades. Följden därav är också, att ersättning måste beredas tidigare än i denna plan beräknades.

Jag vill också nämna, att på grund av denna omfattande tjänstgöring har man undan för undan fått skicka till varven fartyg för omsyn och reparation, oftare ju längre tiden gått, vilket gör, att man på varven ständigt har ett stort antal fartyg, som måste undergå omfattande och dyrbara reparationer. Samtidigt blir ju neutralitetsvakten i motsvarande mån förminskad.

Nu är det egentligen över torpedfartygen, över de lättare torpedfartygen, kan man säga, som förslitningen i första hand gått ut. Såsom här nämnts, är det 12 torpedfartyg, som borde ersättas, och enligt 1914 års plan skulle detta ske genom nybyggnad av 4 jagare. Nu har krigserfarenheten visat, att jagarna hava mycket större betydelse än man förut antog såväl såsom torpedfartyg som för spaning; men kriget har även visat, att undervattensbåtarna hava ett mycket högt stridsvärde, ett värde

som ökats, i den mån kriget fortgått. Därför kan man, såsom reservanterna, tänka sig, att ersättning för dessa torpedbåtar kan beredas genom nybyggnad av två jagare och genom undervattensbåtmateriel för 4,2 miljoner kronor. Den ytterligare ökning, som Kungl. Maj:t upptog i sitt förslag, har delvis avsett att fylla ut 1914 års program, delvis också något utöka det. Då utsikten att nu erhålla mera än reservanterna föreslagit, såsom frågan ligger, är ingen, skall jag icke uppehålla mig vidare vid Kungl. Maj:ts förslag härutinnan. Men jag skall be att få erinra därom — såsom också herr Johan Nilsson antydde — att under tiden för vår neutralitetsvakt har icke ett enda öre av neutralitetsmedlen använts för att genom nybyggnad ersätta försliten materiel. Om man gör en undersökning angående värdet av den fartygsmateriel, som för närvarande är på vakt, kommer man till en siffra av ungefär 150 miljoner. Nu har utskottet här föreslagit, att ersättning skulle beredas genom detta belopp av 4,2 miljoner kronor. Fördelar man detta på tre år blir det per år 1,4 miljoner kronor, d. v. s. mindre än 1 %. Det är självfallet att det med sådana grunder för beräkningen av ersättningen för förslitning icke går att vidmakthålla flottans stridsvärde. Jag ber att tydligt få säga ifrån här i kammaren, att med denna grund för ersättning av materielen går det icke att göra detta.

Herr Kvarnzelius yttrade, att vissa myndigheter skulle ha varit emot att utrangera dessa torpedbåtar. Jag vill säga, att inga myndigheter ha delat sakkunnigas uppfattning i denna del, och de sakkunniga myndigheter, som hava ansvaret för att fartygsmaterielen hålles i krigsdugligt skick, hava bestämt intagit den ståndpunkten, att ersättning bör nu beredas för denna materiel, ty icke kan man begära, att folket skall gå ut på försliten materiel och offra sig utan att göra den nytta man för sådana offer bör kunna kräva.

Jag skall be att med ett par ord få beröra även ett par andra punkter.

Beträffande flygvapnet vill jag säga att, då 1914 års plan uppgjordes, hade man ganska ringa erfarenhet av flygvapnets betydelse. Det är kriget, som skapat flygvapnet såsom verkligt vapen, och särskilt för marinen har flygvapnet mycket stor betydelse vid utförande av spaningstjänst, anfall på fartyg, på befästningar, på trupper i land o. s. v. men icke minst för utrönande av mineringar och undervattensbåtars förekomst. Ty från flygfarkoster är det möjligt att ganska lätt iakttaga vad som finnes till och med rätt djupt under vattenytan. Nu har Kungl. Maj:t år 1916 uppgjort plan för flygvapnet, och den planen har varit framlagd för utskottet samt för 1916 och 1917 års riksdagar. Denna plan innefattar för 1917 det anslag, varom reservanterna hemställt. Jag vet icke vad utskottsmajoriteten har tänkt sig att göra för inskränkningar i denna organisationsplan. Jag vet icke, hur det skall kunna göras sådana, ty den är enligt mitt förmenande alldeles för knappt tillmätt, om man jämför våra kusters längd med

*Anslag till
sjöförsvarets
stärkande.
(Forts.)*

Anslag till
sjöförsvarets
stärkande.
(Forts.)

det antal flygbåtar, som skall finnas. Jag ber också därvidlag att bestämt få säga, att marinens flygvapen befinner sig i ett nödläge på grund av att tillräcklig materiel saknas.

Vad minor beträffar har herr Kvarnzelius här sagt, att de äro så dyra för närvarande och att det finns anslag, som icke äro använda. Det är sant, att minorna äro dyra och att det finns anslag, som icke äro använda, men dessa anslag gälla icke sådana minor, som här avses, utan andra slag. Jag vill nämna, att under neutralitetsvakten har förbrukats ett icke så ringa antal minor och minmateriel, och det anslag, som av reservanternas förordats att beviljas, kan måhända förslå att ersätta den förbrukade minmaterielen. Och även om man säger, att minor för närvarande äro dyra, kan man icke därmed motivera, att man icke skall ersätta det minmateriel som förbrukats och som behövs för att klara sig till en början.

Vad torpedverkstäderna beträffar skulle jag vilja nämna för herrarna, att vi hava en verkstad här i landet, nämligen verkstaden i Karlskrona. Men även om den verkstaden går med full drift, finns det icke utsikt att förrän år 1923 upparbeta det anslag, som riksdagen har beviljat. Jag vill påminna om att 1914 framlade Kungl. Maj:t ett förslag till fartygsbyggnadsplan för åren 1915—1919. Denna plan lade riksdagen om och bestämde, att det skulle byggas flera torpedfartyg. Därav följde naturligtvis ökade krav på torpeder. Vi måste då på något sätt skaffa oss torpeder till dessa fartyg, av vilka det sista är färdigt 1919. Utomlands hava vi icke på många år kunnat få torpeder, nu är det omöjligt, och efter kriget är det icke heller tillrädligt att tänka på den saken. Inom landet har man gjort försök att få privat industri intresserad för denna sak, och det kan gå, men man får betala vid pass 50 procent mer än om man gör dem själv. Under sådana förhållanden synes mig en torpedverkstad vara så pass motiverad, att man borde kunna bevilja den nu. Sedan andra kammaren genom beslut i lördags avslagit Kungl. Maj:ts förslag om upplåtande medelst byte av mark vid Jönköping för att bereda plats för denna verkstad, har det omöjliggjorts för tillfället att lägga verkstaden där. Men om anslaget nu beviljas, lär det icke vara något hinder att inköpa maskiner och annat, som tar lång tid att tillverka, och således åtminstone börja erforderliga anskaffningar för denna torpedverkstad.

Vidare må här nämnas några ord om de krav, som i Kungl. Maj:ts förslag framställas för utrustande av en del handelsfartyg, och som reservanternas velat tillgodose genom att anvisa ett belopp av 500,000 kronor. Jag ber då att få erinra om att de krigförande makterna i mycket stor utsträckning hava använt smärre handelsfartyg, trålare, bogserbåtar och dylikt för en mängd uppgifter: för patrullering, för bevakning, för utförande av mineringar och för svepning av mineringar o. s. v. Jag skall också be att få tala om, att vi hava haft ett ganska stort antal sådana fartyg förhyrda i vår bevakningstjänst, därför att flottan icke är

*Anslag till
sjöförsvärets
stärkande.
(Forts.)*

tillräcklig att utföra bevakningen över hela kusten. Under sådana förhållanden måste dessa handelsfartyg och bogserbåtar förses med utrustning på något sätt, vapen, kanoner, ammunition, materiel för minsvepning, för signalering o. s. v. Sådan materiel ha vi endast i mycket ringa omfång och alldeles otillräckligt, och följden har varit, att vi antingen hava fått låta fartygen gå utan sådan utrustning eller också taga den från krigsfartygen. Ingendera delen är naturligtvis att rekommendera. Därför synes det mycket påkallat att verkligen bevilja det anslag, som av reserванterna här föreslagits.

Beträffande brännoljecisterner vill jag endast erinra om att Kungl. Maj:t till 1914 års riksdag föreslog införandet av oljebränsle för smärre torpedfartyg. Riksdagen beslöt, utan att Kungl. Maj:t hade föreslagit det, att sådant oljebränsle skulle införas på våra nuvarande pansarbåtar. Det är nu gjort åtminstone till större delen. Följden är den, att man behöver sådant bränsle i mycket större omfattning än 1914 beräknades. Någon plats för förvaring av sådant oljebränsle finns icke, utan man måste hava det liggande i småkärl, vilket är opraktiskt ur många synpunkter och dessutom oekonomiskt. Nu har Kungl. Maj:t begärt att få anordna dylika cisterner i Karlskrona och därför begärt ett anslag av 600,000 kronor. Utskottsreserванterna hava föreslagit, att till en början skulle beviljas 500,000 kronor, men utskottet har fullständigt avstyrkt anslaget. Jag tror, att envar, som hör, hur förhållandena ligga, bör finna, att det är nödvändigt att man på något sätt tillmötesgår Kungl. Maj:ts framställning.

Slutligen har också begärts ett mindre belopp för ändring av två äldre kanonbåtar Rota och Disa till mindepåfartyg. Det är nämligen så, att, när smärre fartyg gå ut på minering eller för att svepa minor, måste de hava med sig ett fartyg, som för med sig minor och minsvepningsmateriel. Nu kan man ju inköpa mindre fartyg för detta ändamål. Men det skulle bli mycket dyrt, komma att kosta en eller annan miljon kronor, och det är väl mycket mera ekonomiskt att taga dessa äldre kanonbåtar, då kostnaden icke skulle bli ens 200,000 kronor. Jag hemställer, om inte kamraren skulle vilja finna skäl att bifalla den framställning, som Kungl. Maj:t här har gjort.

Jag skall därefter be att få återkomma med ett par erinringar till vad herr Kvarnzelius yttrade. Han sade, att det är opraktiskt att utrangera torpedbåtar, därför att de hava 38 cm. torpeder, och vi hava mycket 38 cm. torpeder. Man bör alltså låta dess torpedbåtar kvarstå i tjänst. Men meningen var icke att utrangera dessa torpedbåtar omedelbart, utan de skulle gå in i lokalstyrkorna och användas där, åtminstone så länge mobiliseringen pågår. Det är således icke tal om att slopa dessa torpedbåtar med 38 cm. torpeder.

Det har också sagts, att Kungl. Maj:t nu har kommit med framställning om en större typ av jagare, som kostar 500,000 kronor mera, och att man på den grunden borde ställa sig mera betänk-

Anslag till
sjöförsvarets
stärkande.
(Forts.)

sam. Ja, därmed sammanhänger det så, att erfarenheterna hava visat att våra jagare behöva ett förhöjt förskepp för att kunna klara sig bättre i hårt väder och sjögång, och på grund därav skulle dessa jagare bli 1 meter längre än de nuvarande men i övrigt lika stora. Även torpedbestyckningen skulle ökas. Jag tror icke, att man därför kan säga, att det är en ny typ, som Kungl. Maj:t har föreslagit.

Jag tror, att det är synnerligen angeläget, att åtminstone de krav som nu av utskottets reservanter här ha framställts måtte bliva godkända, och jag hemställer, att kammaren måtte besluta i enlighet därmed.

Herr Kvarnzelius: Med anledning av vad herr statsrådet nu sist sade i fråga om torpedbåtarna, skall jag be att få läsa upp vad departementschefen säger på sidan 65 i propositionen: »Jag anser på dessa grunder, att de tolv meromnämnda torpedbåtarna böra överföras till vedettbåtar och läggas i materielreserv. Härför tala vid sidan av anförda orsaker även andra omständigheter, nämligen att genom denna överföring dels bortrangeras största delen av de numera omoderna 38 cm. torpederna.» Jag har åtminstone fattat det så, att det vore meningen att skrota ned dessa torpeder, och det förefaller mig vara ganska opraktiskt, då det samtidigt påstås, att vi icke förrän 1923 kunna få ett erforderligt antal moderna torpeder i stället.

Herr Wrangel: Efter det anförande, som vi nyss hava hört av herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet, kan jag fatta mig mycket kort. Beträffande sjöförsvaret har ju utskottet såväl som reservanterna icke gått fullt så långt, åtminstone relativt, i avprutning, som beträffande lantförsvaret. Där gick avprutningen så långt, att det tillstyrktes endast 6 procent i utskottets förslag och omkring 20 procent i reservanternas förslag av vad Kungl. Maj:t hade äskat. Här äro motsvarande siffror 16 och 47.

Nu är det icke alls min mening att gå in på några detaljer. Jag ber endast att få förklara, att jag beträffande sjöförsvaret fullständigt delar den uppfattning, som här angående lantförsvaret blivit uttalad av herr Trygger, greve Wachtmeister, friherre Gripenstedt och friherre Fleming. Jag anser följaktligen, att hela det anslag, som Kungl. Maj:t här har äskat, borde hava beviljats. För mig står betydelsen av fosterlandets tryggande så utomordentligt stor och hög, att jag icke kan finna det vara tillrådligt att göra dessa besparingar, hur önskliga de än skulle vara från andra synpunkter. Jag ber att få framhålla, att jag till fullo delar den uppfattning, som herr statsrådet och chefen för lantförvarsdepartementet uttalade, då han framhöll, hurusom det icke på något sätt kan anses välbetänkt att icke giva vår personal en fullt tidsenlig och förstklassig materiel. Jag vågar påstå, att det icke är klokt, icke välbetänkt, icke barmhärtigt.

Vidare önskar jag särskilt betona, att den ökade storleken av anslagen till materiel i högst väsentlig grad beror på ökade materialpriser. Jag skall dessutom be att få erinra om, att den allra största delen av dessa summor, som nu begäras för försvarets stärkande, utgå från de ekonomiskt välsituerade, och den övervägande delen av dem komma svenska arbetare till godo.

*Anslag till
sjöförsvarets
stärkande.
Forts.)*

Det är dessa synpunkter, som jag velat i allra största korthet framlägga. Hur varmt jag än önskat att kunna vinna anslutning för dem, vågar jag icke sätta ifråga att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Jag har icke något yrkande, men kommer naturligtvis att rösta för reservanternas förslag.

Herr Nilsson, Johan: Enligt den kungl. propositionen skulle torpedverkstaden hava förlagts invid Jönköping, och mark till densamma skulle hava anskaffats på det sättet, att markutbyte skulle äga rum mellan kronan å ena sidan och Jönköpings stad å den andra. Denna fråga har varit under behandling av jordbruksutskottet, men avslagits av riksdagens andra kammare. På grund därav finner jag det vara lämpligt att göra det yrkandet, att orden »invid Jönköping» måtte strykas ur reservationen. För övrigt vidhåller jag mitt yrkande.

Herr Wrangel: Det är en särskild sak, som jag ber att få fästa uppmärksamheten på med ett par ord. Det är det av Kungl. Maj:t begärda anslaget om 3,575,000 kronor till förstärkning av det fasta kustförsvaret. Ärendets hemliga natur gör det tyvärr omöjligt för mig att här ingå på de skäl, som enligt min mening särskilt tala för behövligheten av detta anslag, men så mycket anser jag mig dock kunna säga, att den försvarsanläggning, varom här är fråga, av vederbörande myndigheter ansågs nödvändig redan för mer än 40 år sedan, samt att såvitt jag förstår världskrigets erfarenheter därefter ytterligare bekräftat behovet därav. Jag har nu icke något annat val än att särskilt uttala mitt djupa beklagande över att detta stora behov icke nu har kunnat tillgodoses.

Herr Ström: På de skäl, herr talman, som jag anfört vid behandlingen av föregående punkt på dagordningen, ber jag att också här få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till herr Vennerströms m. fl. motion.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att å avseende på nu föredragna utlåtande framkommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen, skulle antagas med den ändring, att i punkten I h) orden »invid Jönköping» utelämnades; och 3:o), av herr *Ström*, att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla den av herr Vennerström m. fl. i ämnet väckta motionen.

Anslag till
sjöförsvarets
stärkande.
(Forts.)

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till det under 2:o) upptagna yrkandet vara med övervägande ja besvarad.

Om statsbane-
byggnader i
Norrländ.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbanebyggnader i Norrländ ävensom i ämnet väckta motioner.

Uti ifrågavarande proposition, nr 221, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen

1:o) att besluta, att inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare skulle å bandelen mellan Sorsele och Jokkmokk framdragas förbi Avaviken och Gangsjajaure i huvudsaklig enlighet med vad i det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet angivits,

2:o) att, under förbehåll att de i statsrådsprotokollet beträffande varje särskild bana omförmälda villkor om kostnadsfri upplåtelse av mark med mera iakttoges samt med rätt för Kungl. Maj:t att närmare förordna om banornas sträckning, besluta

dels anläggande av en tvärbana i Ångermanälvens och Fjällsjöälvens dalgångar från Forsmo å linjen Långsele—Selsjön av norra stambanan till Hotings station å inlandsbanan, för vilken tvärbana, i dess sträckning längs den så kallade Åkvisslanlinjen, anläggningskostnaderna med tillämpning av de före kristidens början år 1914 rådande arbets- och materialpriser beräknats till 8,700,000 kronor,

dels anläggande av en bibana från Hällnäs station å norra stambanan till Lycksele för en med tillämpning av nyssberörda grunder beräknad anläggningskostnad av 4,600,000 kronor,

dels anläggande av en tvärbana från Jörns station å norra stambanan till Avaviken vid inlandsbanan för en med tillämpning av samma grunder beräknad anläggningskostnad av 4,900,000 kronor,

dels ock anläggande av en bibana från Umeå till Holmsund jämte förbindelsespar till en blivande hamn utanför Holmsund för en med tillämpning av samma grunder beräknad anläggningskostnad av 1,200,000 kronor, samt

3:o) att för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor, att utgå av lånemedel, för påbörjande av arbetena å tvärbanan Forsmo—Hoting.

I anledning av förevarande proposition hade inom riksdagen väckts och till utskottet hänvisats följande motioner, nämligen inom första kammaren nr 135 av herr *H. Fahlén* m. fl., nr 142 av herr *U. Holm*, nr 143 av herr *G. Rosén*, nr 147 av herrar *C. G. T. Wickman* och *O. H. Waldén* och nr 148 av herr *G. G. Magnusson* samt inom andra kammaren nr 412 av herr *A. Schotte* m. fl., nr 443 av herr *K. Karlsson* i Mo, nr 448 av herrar *C. J. Öberg* och *E. Molin* i Dombäcksmark och nr 449 av herr *V. Rydén* i Malmö.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på återopade skäl hemställt,

*Om statsbane-
byggnader i
Norrländ.
(Forts.)*

1:o) att riksdagen måtte

a) besluta, att inlandsbanan skulle å bandelen mellan Sorsele och Jokkmokk framdragas förbi Kasker i huvudsaklig överensstämmelse med därom av järnvägsstyrelsen uppgjort förslag;

b) under de förbehåll beträffande villkor om kostnadsfri upplåtelse av mark med mera, som innehölls i statsrådsprotokollet över civilärenden den 4 april 1917 och med rätt för Kungl. Maj:t att närmare förordna om banornas sträckning, besluta anläggande av en tvärbana mellan Jörns station å norra stambanan och Gubblijaure å inlandsbanan, för vilken tvärbana med tillämpning av de före kris-tidens början år 1914 rådande arbets- och materielpriser beräknats en anläggningskostnad av 8,180,000 kronor,

e) under i mom. b) angivna förbehåll besluta anläggande av en tvärbana från Hällnäs station å norra stambanan till Stensele vid inlandsbanan för en med tillämpning av nyssberörda grunder beräknad anläggningskostnad av 11,150,000 kronor,

d) under i mom. b) angivna förbehåll, besluta anläggande av en bibana från Umeå till Holmsund jämte förbindelsespår till en blivande hamn utanför Holmsund för en med tillämpning av samma grunder beräknad anläggningskostnad av 1,200,000 kronor,

e) under i mom. b) angivna förbehåll besluta anläggande av en tvärbana i Ångermanälvens och Fjällsjöälvens dalgångar från Forsmo å linjen Långsele—Selsjön av norra stambanan till Hotings station å inlandsbanan, för vilken tvärbana, i dess sträckning längs den så kallade Akvisslanlinjen, anläggningskostnaderna med tillämpning av ovan nämnda grunder beräknats till 8,700,000 kronor,

f) för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor för påbörjande av arbetena å tvärbanan Forsmo—Hoting;

2:o) att de av herrar Fahlén m. fl., Holm, Rosén, Wickman och Waldén, Magnusson, Schotte m. fl., Karlsson i Mo, Öberg och Molin i Dombäcksmark samt Rydén i Malmö i ämnet väckta motionerna måtte anses besvarade med vad utskottet förut under punkt 1:o) hemställt.

Herr Holm: Statsutskottet har i sitt utlåtande på sid. 7 uttalat, att »en järnväg Långsele—Ulriksfors genom Faxeälvens dalgång med anslutning till Strömsvattnets vidsträckta sjösystem och berörande Strömsunds framåtgående samhälle synes utskottet äga goda naturliga betingelser.»

På samma gång jag ber att som ordsrepresentant få till utskottet framföra mitt tack för detta välvilliga uttalande tillåter jag mig att med några ord få beröra Strömsunds municipalsamhälles ställning till tvärbanefrågan. Det är verkligen så, särskilt efter inlandsbanans framdragande till Ströms vattudal, att nämnda samhälle gått framåt i raskt tempo. Detta ådagalägges bland annat därav, att samhället sedan flera år tillbaka är elektrifierat, att det under de senaste åren anlagt ett fullt modernt vattenledningsverk och i samband med statens byggande av bibanan Ulriksfors—Strömsund uppfört en dyrbar hamnkaj, från och till vilken tra-

Om statsbane-
byggnader i
Norrländ.
(Forts.)

fiken å den 14 mil långa Ströms vattudal förmedlas av ett flertal ångbåtar. Jämtne byggnadsverksamheten i övrigt har sålunda samhället gjort sitt bästa för att motsvara nutida krav på det affärscentrum för norra Jämtland, som denna plats av ålder varit. Nu har emellertid, sedan inlandsbanebygget fortsatts norrut förbi Strömsund, därigenom en god del av dess affärsområde avskurits, och en viss stagnation i samhällets utveckling inträtt. Det är som motvikt häremot som det skulle varit av största betydelse för Strömsund, att tvärbanan fått utgå därifrån över Ulriksfors genaste väg till kusten, i rak fortsättning av den långa vattentrafikleden Ströms vattudal. Detta förefaller vara en följdriktigare anslutning av tvärbanan till inlandsbanan, än att låta anknytningen ske vid Hoting, där före inlandsbanans tillkomst endast en mindre by med ett fåtal invånare fanns och där »nämnvärda förutsättningar för en livligare utveckling saknas.» Det kan ej vara gott för ett solidare framåtgående att sålunda i viss mån splittra en centralisering i affärsliv och annat, som under tidernas gång så småningom vuxit fram på en plats, och staten borde också för sina behov — militära och andra — vara intresserad av att i dessa annars glest befolkade trakter ha att tillgå ett väl ordnat samhälle med snabbaste förbindelser med kusten. Att märka är även, att Strömsund icke har någon större ämbets- och tjänstemannakår eller militära förläggningar att lita till för sin utveckling, utan nästan uteslutande är hänvisat till kommersiell och industriell verksamhet. Det är därför så ytterst viktigt, att dess kommunikationer bliva de bästa möjliga.

Statsutskottet har nu i det, som det även självt säger, svåra valet mellan de olika tvärbanesträckningarna givit företrädet åt Forsmo—Hoting, men på samma gång yttrat, att sannolikheten talar för att i en framtid flera tvärbanor komma att visa sig erforderliga. Någon tvärbana i Faxeälvens dalgång torde dock icke inom överskådlig tid vara att påräkna, eftersom banans nedre del endast skulle komma att ligga på ett par mils avstånd från banan Forsmo—Hoting, men möjligt är ju, att en bibana till denna senare, utgående från Äkvisslan över Ramsele till Ulriksfors respektive Strömsund, kan komma till utförande, ehuru väl detta med hänsyn till behovet av järnvägar i Norrlands övriga vidsträckta delar torde ha små utsikter för sig.

Då nu emellertid statsutskottet i det närmaste enhälligt agivit sitt utlåtande till förmån för en tvärbana Forsmo—Hoting och avstyrkt den av mig i min motion begärda ytterligare utredningen av tvärbanesträckningen Långsele—Ulriksfors, så torde Strömsunds municipalsamhälle och bygderna i övrigt vid Ströms vattudal få resignera inför detta faktum och hoppas på att i framtiden bliva i sina kommunikationsfrågors utveckling ihågkomna av statsmakterna. Jag syftar därvid närmast på den ifrågasatta kanaliseringen av Ströms vattudal.

Jag anser under sådant förhållande, herr talman, ej lönt framställa något yrkande.

Herr Magnusson, Gerhard: Det torde i riksdagens elvte timma och detta dygns likaledes elvte timma icke vara stor anledning att närmare ingå på denna fråga och under alla förhållanden icke på detaljerna. Men det torde vara mig tillåtet, då jag är motionär i frågan, att åtminstone få uttrycka min uppfattning om det förslag statsutskottet här kommit med, och den är sådan att den måste betecknas såsom stort missnöje. Jag finner, att utskottet synnerligen misslyckats i sitt beslut, ett beslut, som tyckes vara en kompromiss av det mer olyckliga slaget. Man har tydligen fått sig frågan något för sent tillstånd, det framgår även av motiveringen, och det lyser klart igenom denna, att man varit osäker på detta håll, att man i trötthetens, forceringens och brådskans tecken kommit till ett resultat, vilket man icke känner sig fullt säker på, men söker motivera genom att dels och i huvudsak gå med på regeringens förslag och dels tala litet välvilligt om de förslag, som icke fått äran att komma med. Det sättet är ju under normala förhållanden icke alls sympatiskt, fast under de extra ordinära förhållanden, som råda under riksdagens sista tid, förklarligt, men knappast mera sympatiskt därför. Ty det är dock så, att detta icke är någon speciell Norrlandsfråga, och det så mycket mindre som det är en stor riksangelägenhet, som berör hela rikets, hela landets framtid och berör sådana stora handels- och andra ekonomiska förhållanden, som man icke kan stå oberörd inför, även om man icke tillhör dem, som direkt och närmast äro intresserade, och således icke bor i Norrland. Förhållandet är också det, att då vissa personer, som icke tillhöra Norrlandsrepresentanterna, visat sig mycket intresserade för saken, det från något håll kommit att framskynta, såsom jag vill uttrycka mig, en liten giftighet mot dessa, och då man därtill antyder någon sorts mindre lojala motiv härvidlag, vill jag säga, att det är icke blott norrlänningar, som skola avgöra dessa stora frågor, som speciellt röra Norrland, utan det är den stora majoriteten av riksdagens ledamöter, och denna majoritet finnes visst icke bland representanterna för de landskap, som här äro i fråga. Saken kan, såsom jag nämnde, tagas såsom en stor riksangelägenhet och från denna synpunkt har jag velat uppfatta den.

Utskottet framhåller, att det icke anser, att man nu kan fastställa en slutgiltig plan för hela tvärbanenätet uti ifrågavarande område, och uttalar att samtliga förslag angående tvärbanor var för sig visa vissa fördelar och i sinom tid torde komma att bliva påkallade, men utskottet stannar dock vid att föreslå de tre tvärbanor, som regeringen föreslagit, ett förhållande som jag icke anser tillfredsställande ur den stora synpunkt, som jag velat se denna sak från, nämligen att man från början skulle få en omfattande plan för tvärbanenätet ifråga. Det har talats om möjligheten att få två å tre tvärbanor i Norrland nu avgjorda, men man hade alltid beräknat, att linjen Forsmo—Hoting skulle ställas under debatt, eftersom denna linje särskilt när det gäller anknypningen vid Forsmo varit så diskuterad av sakkunniga från olika håll, som här

*Om statsbane-
byggnader i
Norrland.
(Forts.)*

Om statsbane-
byggnader i
Norrländ.
(Forts.)

varit fallet. När utskottet stannar vid att ansluta sig till regeringens förslag, har utskottet icke tagit fullt fasta på denna fråga eller sett densamma så stort och vidsynt som önskligt hade varit, och jag tror att detta beror på att utskottet gått till avgörande i trötthetens tecken. Det talas emellertid välvilligt om de andra förslagen, och det förefaller, som om man ansåge, att dessa medgivanden i motiveringen skulle giva möjlighet för dessa förslag att komma fram under den närmaste tiden. Emellertid förefaller det mig, som om man ifråga om linjen Forsmo—Hoting icke hade kommit fram med de starka skäl, som skulle behövas för att övertyga riksdagen om dess nödvändighet. Det förefaller mig i stället, som om det ifrågavarande andra förslaget, linjen Ulriksfors—Långsele, skulle kommit närmare till en lämplig lösning, varvid man samtidigt genom komplettering med det förslag, jag framställt i min motion, nämligen Mellansel—Råsele, närmare träffat vad Norrländ behöver i detta avseende, nämligen ett ordentligt ordnat tvärbanesystem, som räcker för en längre framtid. Frågan gäller att få fram den gemensamma storslagna planen, som man avsett med detta, för att få veta, vad man för framtiden har att gå efter och i vilken ordning utförandet bör ske.

Min åsikt har således varit, och jag använder tillfället för att framhäva det, att man kunde från utskottets sida hava väntat, att det tydligare och bestämdare markerat nödvändigheten av den fjärde bibanans utförande utan att på något sätt giva på handen i utlåtandet att man borde föredraga sträckan Forsmo—Hoting, vilken icke på något håll visats vara den levande anknytningspunkt, som man beräknat. Tvärtom är det ganska svaga skäl, som anförts härför, då däremot linjen Långsele—Ulriksfors genom anknytning till Ströms vattudal tydligen kommer i förhand och äger förutsättning för att giva vinst. Atminstone bör det finnas bärighet för en bana, som skulle gå här. I sitt uttalande har utskottet dock givit så pass mycket på hand, att de förslag, som jag framställt i fråga om tvärbanesystemet i Norrländ, kunna komma tillbaka.

Man har sagt i motiveringen, att det av järnvägsstyrelsens utredning vore klart ådagalagt att utvecklingsmöjligheterna vore lika, men att sträckan Forsmo—Hoting hade starka skäl för sig och för tvärbanan Mellansel—Råsele hade enligt utskottets uppfattning även vägande skäl anförts. Jag vill taga fasta på detta, samtidigt som jag använder tillfället för att, vid det sätt varpå föredragningen nu skett, så att alla punkterna på en gång äro föremål för överläggning, anhålla att beträffande litt. e) få göra det yrkandet att kammaren med avslag på Kungl. Maj:ts förslag angående tvärbanan Forsmo—Hoting måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning av det tvärbanesystem, som infattar Långsele—Ulriksfors och Mellansel—Råsele med kompletterande bibanor, samt för riksdagen snarast möjligt framlägga de byggnads- och kostnadsplaner, vartill utredningen kan leda; och i fråga om litt. f) yrkar jag rent avslag.

Herr Strömberg: Jag är viss om, att kammarens samtliga ledamöter giva mig rätt däri att, då det gäller banbyggnader i de vidsträckta trakter som här äro i fråga, det icke är möjligt att framställa förslag till sådan sträckning för dessa banor, att de skulle tillgodose alla eller, jag kan t. o. m. säga det stora flertalet av intressen, då ju var och en naturligtvis önskar att få banan så dragen, att den för honom eller den bygd han representerar medför den största möjliga nytta. Det är då visserligen icke underligt, att mycket olika meningar om dessa banor skola förefinnas, och skulle man tillgodose önsknings, som i detta avseende blivit framställda, skulle ett mycket stort antal tvärbenor byggas och detta är å andra sidan från statsfinansiell synpunkt icke möjligt. De skulle först och främst kosta mycket stora belopp i anläggning, och därjämte har man att taga hänsyn till att för åtskilliga av dessa banor komme det att draga mycket lång tid, innan avkastningen blir sådan att de bliva på något sätt räntebärande för det kapital, som å dem är nedlagt. Man kan således icke vara alltför frikostig, vid tillgodoseendet av föreliggande önsknings, utan måste inskränka sig till ett fåtal banor och då naturligtvis söka utvälja dem, som ha största utsikten att bära sig, varvid man måste taga hänsyn till såväl invånarnes antal som jordbruket, skogsskötseln och vattenfallens användning i avseende å kraftalstring. Å andra sidan får man icke heller vara för njugg, och särskilt måste man säga sig, att det oundgängliga komplementet till inlandsbanan måste åstadkommas, som ligger i att den genom tvärbenor förbindes med norra stambanan, för att man på detta sätt skall få den nytta, som man med inlandsbanan avsett för hela Norrland, nämligen utvecklingen av de stora resurser, som finnas i denna landsända.

Utskottet och avdelningen hava, det kan jag försäkra, här nedlagt ett mycket stort arbete för att nå ett tillfredsställande resultat, och gentemot den sista ärade talaren, vill jag säga, att det visserligen icke, såsom han trodde sig kunna se, skett i trötthetens och brådskans tecken utan det är efter den omsorgsfullaste granskning och undersökning av blott de bästa möjliga lösningarna, som vi kommit till det resultat, som vi gjort, och jag kan icke underlåta att säga, att arbetet i icke så liten grad försvärats genom den energiska agitation från håll utom riksdagen, som därvid gjort sig mycket gällande och som herrarna litet var haft känning av. Detta arbete har nu, såsom kammaren ser, resulterat i ett så gott som enhälligt utlåtande, då här allenast finnes en reservant, ett förhållande som väl ändå torde tyda på, att vi vunnit ett uppslag till lösning, som måste anses vara ganska tillfredsställande. Visserligen få vi erkänna, att man för att komma till enighet fått släppa vissa önskemål, den ene på ett håll och den andre på ett annat, men vi ha gjort det i den bestämda övertygelsen, att det skulle vara av största vikt, att frågan redan i år av riksdagen avgöres, att åtminstone dessa s. k. huvudsträckningar nu kunde fastställas för banorna. Därmed har utskottet

*Om statsbane-
byggnader i
Norrland.
(Forts.)*

Om statsbane-
byggnader i
Norrländ.
(Forts.)

icke på något sätt sagt, att behovet för framtiden är fyllt. Tvärtom, utvecklingen i framtiden kommer utan tvivel att medföra ytterligare krav både inom de områden, som nu äro i fråga, och områdena belägna norr och söder om desamma. Men dessa behov få, då de framkomma, utredas och diskuteras och beslut därom fattas efter då förekommande förhållanden.

Det av oss nu förordade förslaget överensstämmer i stort sett ganska nära med de motioner, som här framburits av icke mindre än 36 Norrlandsrepresentanter, och man måste ju anse, att dessa Norrlandsrepresentanter äro i detta avseende särskilt sakkunniga, eller åtminstone särskilt intresserade för det, som kan befordra Norrlands bästa. Även vissa synpunkter, som framförts i andra motioner, ha delvis kunnat tillgodoses genom detta förslag, som föröfrigt utom i ett fall ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag, nämligen såväl i fråga om Forsmo—Hotinglinjen som tvärbanan Hällnäs—Lycksele, ehuru utsträckt till Stensele, och Umeå—Holmsund. Däremot har avvikelse skett från Kungl. Maj:ts förslag i avseende å huvudbanans sträckning, där utskottet tillstyrkt vägen över Kasker i stället för, som Kungl. Maj:t ville ha det, över Avaviken, men detta kanske betyder mindre, då vägen över Kasker var den av järnvägsstyrelsen från början förordade.

Då, såsom sagt, jag föreställer mig, att det nu icke kan vara skäl att närmare ingå på detaljer, vare sig för den ena eller andra sträckan och motionären icke gjort detta eller framställt något särskilt yrkande till besvarande, skall jag, herr talman, nu icke göra annat än att tillåta mig yrka bifall till det av utskottet gjorda förslaget.

Herr Waldén: Då jag jämte en medmotionär i denna kammar gjord framställning till riksdagen i en av de föreliggande punkterna, skall jag be att få yttra några ord i denna sak.

Jag får säga att för mig, och jag tror för många i riksdagen, det var en ganska stor överraskning, då detta statsutskottets kompromissförslag kom på riksdagens bord. Ty om i något fall en fråga varit omtvistad, så har det just varit den som rör tvärbanesträckningen Forsmo—Hoting.

Anledningen till att jag jämte min medmotionär framlagt motionen var, att vi åtminstone för vår del, funnit att det förslag som kom från järnvägsstyrelsen, och på vilket Kungl. Maj:t grundat sin framställning till riksdagen, icke var i alla avseenden fullt objektivt, och att man kunde göra åtskilliga befogade anmärkningar mot den utredning, på vilken järnvägsstyrelsen stöder sitt utlåtande. Det är särskilt ett par punkter, som äro anmärkningsvärda. Jag skall icke ingå i detaljer, men anmärkningen gäller särskilt själva anslutningen dels vid Hoting och dels vid Forsmo, som i båda fallen är ganska ogynnsam. Först och främst är Hoting en plats, som ifråga om ekonomiska utvecklingsmöjligheter icke kan jämföras med t. ex. Ulriksfors, och vad Forsmo beträffar är denna plats såsom anknytningspunkt icke lämplig, då detta i en

icke alltför långt avlägsen framtid kommer att medföra ekonomiska konsekvenser av ganska stor räckvidd. Detta gäller särskilt ett blivande dubbelspår mellan Forsmo och Långsele, som skulle kosta mera än 1 miljon kronor, eller ock kommer man att göra en övergång från Österåsen direkt till Solleftea, som gäller även större belopp, 3 å 4 miljoner kronor. Det är dessa ekonomiska konsekvenser, som särskilt äro att taga hänsyn till vid frågans avgörande.

*Om statsban-
byggnader i
Norrländ.
(Forts.)*

Jag skall icke närmare ingå på förslaget om Långsele—Ulriksforslinjen, men då frågan är så omtvistad, hade enligt min åsikt det riktigaste varit, att med frågans avgörande fått anstå ett år, så att man fått ny utredning, då, såsom jag antytt, jag icke kan finna, att den utredning, som järnvägsstyrelsen gjort, är fullt objektiv.

Då jag sålunda kommit till den uppfattningen, att nu nämnda omständigheter skola medföra ganska betydande ekonomiska konsekvenser, har jag icke kunnat finna att den ståndpunkt statsutskottet intager genom sin kompromiss är lycklig. Frågor av sådan vikt som denna böra icke på detta sätt behandlas, de böra avgöras med hänsyn icke blott till lokala intressen utan även till rikets nytta i vidsträcktare mening.

Då tiden är långt framskriden skall jag emellertid icke ingå på någon ytterligare kritik. Det torde vara hopplöst att försöka göra sin mening gällande mot ett nästan enhälligt statsutskott, men jag anser mig böra instämma i det av herr Magnusson framställda yrkandet och sålunda yrka bifall till hans förslag i punkten e) jämte avslag på punkten f).

Herr Rosén: Statsutskottets ärade vice ordförande sade, att det skulle dröja länge, innan dessa banor kunde giva någon avkastning. Det är alldeles riktigt. Men man bör också komma ihåg, att avkastningen på huvudbanorna, norra stambanan och inlandsbanan blir väsentligt större i den mån tvärbanor komma till stånd. Det är också med hänsyn till avkastningen av vikt, att man bygger banor, där det mesta folket bor. Det var i sådant syfte jag väckte min motion om ytterligare utredning rörande anknytningspunkt vid norra stambanan för tvärbanan Hällnäs—Stensele. Statsutskottet har avstyrkt denna motion, troligen på grund av en P. M. från järnvägsstyrelsen. Järnvägsstyrelsen har nämligen i denna P. M. förklarat, att de uppgifter som lämnats i en bilaga, som är fogad till min motion rörande folkmängden vid Hällnäs- och Tvärålundslinjerna, äro »vilsledande». Jag har litet svårt att förstå ett sådant uttalande, då uppgifterna äro baserade på kartor, som äro upprättade av förste lantmätaren Grubbström, vilken knappt torde kunna beskyllas för att hava lämnat ifrån sig »vilsledande» kartor. Det är väl icke heller utan all betydelse, att länets hushållningssällskap och Konungens befallningshavande uttalat sig för samma sträckning, som jag i min motion förordat, nämligen Tvärålund—Lycksele, där det bor tre gånger så mycket

Om statsbane-
byggnader i
Norrländ.
(Forts.)

folk som utmed den andra linjen. Sedan statsutskottet tillstyrkt Hällnäslinjen och därtill enhälligt, förstår jag att det icke finnes möjlighet att åstadkomma ändring, och därför har jag intet yrkande att framställa.

Herr Lamm: Den siste ärade talaren har icke framställt något yrkande, men jag skall i alla fall tillåta mig att med några ord besvara de anmärkningar han gjort.

När man följt Kungl. Maj:t och bestämt anknytningspunkten till Hällnäs i stället för till Tvärälund, så har den omständigheten varit avgörande, såvitt jag kunnat se, att enligt den utredning, som järnvägsstyrelsen gjort, befolkningen skulle vara något talrikare utmed den norra linjen, än vad den skulle bliva med den södra. Men det är även andra synpunkter som gjort, att man måste avstå från anknytningspunkten Tvärälund, och det är ur militära och andra allmänna synpunkter. Man har icke kunnat gå med på herr Roséns motion, därför att den utredning som har gjorts av järnvägsstyrelsen är så övertygande, att man funnit sig böra taga Kungl. Maj:ts förslag.

En föregående talares yttrande i anslutning till herr Magnussons anförande har delvis blivit bemött av min kamrat i statsutskottet, utskottets vice ordförande. Jag vill i alla fall, när man nu begär förnyad utredning något fästa uppmärksamheten på att alla dessa tvärbanor ju voro framme förra riksdagen. Kungl. Maj:t kom med samma tvärbanor, som han nu åter kommit med, och statsutskottet och riksdagen sköto i från sig, därför att de ville hava förnyad utredning och icke ville taga position till dessa tvärbanor. Så har järnvägsstyrelsen gjort förnyad utredning och kommit till precis samma resultat som förra gången. Nog har denna sak blivit tillräckligt utredd för att man nu skall kunna taga position i frågan. Vi hava, såsom min kamrat sade, icke i trötthetens tecken fattat vårt beslut i statsutskottet. Vi hava noga granskat denna sak och upprepade gånger behandlat den, och vi hava icke kommit till något annat resultat i avseende på tvärbanorna, än att det som föreslagits av Kungl. Maj:t är riktigt. Nu är det naturligt att, med det förslag som föreligger, frågan om en tvärbana söder om Forsmo—Hoting eller norr om Forsmo—Hoting icke är avgjord. Man får taga en sak i sänder, och det förslag som föreligger är så vidlyftigt och fordrar så många år för sitt genomförande, att vi för närvarande icke vågade taga position till flera tvärbanor än de nu föreslagna.

Man har mycket uppehållit sig vid Hoting såsom en anknytningspunkt, men man får icke glömma att, med avseende på denna tvärbanas transitotrafikförmåga, hänsyn måste tagas till huruvida den i det fallet motsvarar ändamålet, nämligen att på lämpligt sätt förmedla förbindelsen mellan inlandsbanan och kusten. Och då man icke kunde gå Mellansel—Råsele, vilket av en talare ansetts vara ett riksintresse, men som representerar ett starkt Örnsköldsviksintresse, har man sökt genom att välja Hoting ställa

Örnsköldsvik minst lika fördelaktigt och till och med fördelaktigare med hänsyn till förbindelsen norrut än Härnösand. Så har man över Hoting till Härnösand 251 km. medan man till Örnsköldsvik har endast 225 km. Ulriksfors ligger 52 km. sydligare än Hoting. Man har försökt att, genom att välja Forsmo—Hoting, tillgodose så många intressen som möjligen kunde tillgodoses. Med hänsyn till anknytningspunkten vid Forsmo har visserligen järnvägsstyrelsen sagt, att det en gång i framtiden blir nödvändigt att göra ett dubbelspår, men det ligger 15 à 20 år fram i tiden, så jag tror icke, att hänsyn till den utgiften så långt fram bör utgöra något hinder att taga detta förslag. Jag yrkar bifall till statsutskottets hemställan.

*Om statsbane-
byggnader i
Norrland.
(Forts.)*

Herr Lindblad, Ernst: Järnvägsfrågor kunna understundom taga en oväntad lösning, och det torde bekräfta sig även i det här fallet. Jag har ju icke haft någon särskild direkt anledning därtill, men jag har uppfattat det såsom en plikt att försöka sätta mig in i de här frågorna på förhand, och jag kan tala om, att långt innan riksdagsresan beslöts till de nordliga trakterna, jag redan året förut, företog en upptäcktsresa till de här bygderna, och jag träffade till och med generaldirektören och hans närmaste tekniska man vid Hoting. Jag gör icke anspråk på att komma med några nya uppslag eller framlägga något program för lösningen av frågan; men det är intressant och kunde nog förtjäna undersökas på nära håll, det kan jag intyga. Det är omöjligt, när man far fram med automobil på de olika sträckorna, att bilda sig ett fullt uttömmande begrepp om vilken som är den rätta och fullt lämpliga lösningen. Men nog har det förefallit mig riktigare, om statsutskottet enligt de upplysningar jag inhämtat och på grund av de framställningar som gjorts icke nu föreslagit lösning av några tvärbane förslag utan ställt frågan under ytterligare utredning och tillsvidare som i fjol koncentrerat intresset på huvudlinjen. Jag tror, att det skulle ha varit klokt under dessa för statskassan ansträngda tider. Men, hast Du mir gesehen, tvärt emot vad man hade anledning vänta inom utskottsavdelningen föreligger nu ett utskottsförslag till urskiljande av vissa tvärbanor och att bygga dem. De andra två komma nog ej så lätt att byggas, ty bygger man först färdigt blott en del, plockar man samtidigt bort anhängare för dessa andra linjer. Jag tror, att det hade varit klokt, om norrlänningarna koncentrerat sig för inlandsbanan och låtit tvärbanorna anstå. Man har frångått den tanken, och här föreligger nu förslag att bygga två tvärbanor.

Jag vill då först uttala min innerliga förvissning, att linjen Långsele—Ulriksfors torde vara förtjänt av att bättre undersökas och kanske värd ett bättre öde. Men jag får öppet bekänna, att jag har icke alltför stor tillit till den framlagda statistiken, ty även dess varmaste anhängare måste erkänna, att den mången gång kommer med mer eller mindre osäkra sanningar. När man tänker bygga en viss linje och pekar på att där är större folk-

Om statsbane-
byggnader i
Norrland.
(Forts.)

mängd än på en annan, så är det icke uttömmande bevisning. Jag skall taga ett exempel från min hemort, som jag känner till. När man skulle bygga västra stambanan, föreslogs, att man skulle bygga den över Hallsberg i stället för över Askersund, som var första tanken. Jag kan nu icke fördjupa mig i orsakerna, varför man valde den förra vägen, men jag är övertygad att, hade västra stambanan byggts över Askersund med dess sjökommunikationer, hade åtminstone det samhället gått större utveckling till mötes, än vad som nu skett vare sig vid Askersund eller vid Hallsberg. Och det är också min förvissning att, bygger man en tvärbana Långsele—Ulriksfors, så kommer utvecklingen att för dessa orter gå i hastigare tempo, än vad det kommer att gå i fråga om linjen Forsmo—Hoting. Jag tror för min del, ehuru jag icke kan lägga fram några absolut bevisande siffror för det, att linjen Långsele—Ulriksfors vore lämpligare, och att det kunde vara stora skäl att mera tänka på den saken.

Jag vill icke längre uppehålla kammaren vid denna sena timme, men jag tror, att vid kommande framställningar i samma ämne dessa synpunkter icke alldeles kunna vara utan betydelse. Jag har intet yrkande.

Herr statsrådet von Sydow: I anledning av den siste ärade talarens yttrande skall jag be att få säga några ord.

Han åberopade sin erfarenhet från en resa, men även jag har någon erfarenhet såsom resenär i dessa trakter. Dessutom kan jag meddela, att jag under mer än 1¹/₂ år bott i Örnköldsvik och 1¹/₂ år i Sollefteå och genomkorsat Angermanland ganska grundligt. Jag har sålunda en viss lokalkänedom.

Den ärade talaren underkände eller satte i alla händelser mycket litet värde på statistikens siffror. Men han måste erkänna, att i detta fall siffrorna alldeles bestämt tala till förmån för Forsmo—Hoting-linjen i förhållande till Långsele—Ulriksfors. Jag ber då få nämna, att det är naturförhållandena, som göra att statistiken giver utslag till förmån för Forsmo—Hoting-banan. Linjen Långsele—Ulriksfors är avsedd att framgå i Faxeälvens dalgång. Det är en trång dalgång. Forsmo—Hoting-linjen åter kommer att genomlöpa Angermanälvens och Fjällsjöälvens dalgångar, vilka äro breda.

Dessutom giva de geologiska förhållandena samma utslag. De marina lerornas region sträcker sig nämligen i Faxeälvens dalgång icke längre än till Ramsele. Dit går odlingen. På återstående delar av linjen är odlingen mycket svag. Utefter den andra linjen, Forsmo—Hoting, sträcker sig lerregionen mycket längre, ända till Bodum. Därför står den i odlingshänseende så mycket högre. Beträffande vattenkraftstillgången kan statistikens siffror icke bliva föremål för tvist. Deras språk faller ävenledes utslaget till förmån för Forsmo—Hoting-banan.

Herr Rosén: Det är ju så, att Norrlandsjärnvägarna byggts

just med hänsyn till militära skäl. Skall man fortfarande låta banbygget bestämmas av militära skäl torde man få vänta på avkastning. När det gäller tvärbanor måste man i främsta rummet taga hänsyn till folkmängden och icke till andra skäl. Det är icke mer än en tre å fyra år sedan riksdagen höll på att besluta, att gränsbanan mot Finland skulle dragas ett avsevärt stycke från finska gränsen; men då var det herr Wallenberg i denna kammare, som förklarade, att man hade fått nog av militära skäl, när det gällde järnvägsbygget, och att man borde följa gränsen, där det fanns odlingsmöjligheter och där folk bodde. Jag tror icke, att man haft anledning att ångra det beslutet.

*Om statsbane-
byggnader i
Norrländ.
(Forts.)*

Herr Lindblad, Ernst: Herr statsrådet har alldeles rätt. Precis detsamma är förhållandet med Närkes slättbygd; med bördig jord och folkrik trakt. Men jordbruket vid Askersund är kargt, och naturen mera bergslagsnatur än vid Hallsbergl. Min livliga förvissning är den att, hade stambanan gått fram vid Vätterns norra ände, hade staden där fått en betydlig utveckling liknande Örebro. På samma sätt kan man göra jämförelse här också med dessa nordliga trakter i ena och andra fallet. Jag tror icke, att denna fråga nu fått sin slutgiltiga lösning.

Herr Lagerkvist: Så vitt jag uppfattade utskottets ärade vice ordförande rätt, ville han göra gällande, att utskottets förslag var baserat på en motion, framförd av ett trettiotal norrlänningar. Jag ber därför få påpeka, att så icke är förhållandet med en viktig del av det järnvägssystem, som nu föreslås att bygga, nämligen sträckan Sorsele—Jokkmokk. Av Kungl. Maj:t har föreslagits, att järnvägen i denna del skulle dragas över Avaviken och Gangsjajaure, men en enskild motionär, herr Rydén från Malmö, har dock icke ansett denna sträckning vara den riktiga, utan motionerat, att järnvägen skulle dragas över Kasker. Han är visserligen ensam, men han har dock visat sig vara den starka mannen, då han har förmått utskottet att gå med på sitt förslag mot Kungl. Maj:t, järnvägsstyrelsen, Kungl. Maj:ts befallningshavande i båda länen, jordbrukssakkunnige, skogssakkunnige och sålunda så gott som alla som yttrat sig i saken. För min personliga del vill jag säga, med den kännedom jag har om förhållandena, att den sträckning, som nu föreslås, icke är den lyckligaste. Jag anser därför för min del att, om banan skall kunna få någon verklig betydelse för utvecklingen däruppe, den borde gå över Avaviken, ty då komme den att gå genom trakter, som hava möjlighet till utveckling. Jag tror man måste erkänna, att de trakter den nu kommer att genomlöpa, när den drages över Kasker, äro synnerligen karga och olämpliga för odling, i synnerhet vad trakterna norr om sjöarna beträffar; men då utskottet föreslagit den sträckan, förefinnes nu ej några utsikter till en ändring. Jag har endast velat säga, att denna sträckning icke har tillkommit på initiativ av norrlänningar utan genom motion, som väckts av en skåning.

Om statsbane-
byggnader i
Norrländ.
(Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att vidkommande det under behandling varande utlåtandet yrkats: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; och 2:o), av herr *Magnusson, Gerhard*, att vad utskottet hemställt i punkterna 1 a)—d) och 2 skulle bifallas men att i fråga om punkten 1 e) och f) kammaren skulle dels beträffande momentet e) avslå utskottets hemställan och för sin del besluta att med avslag å Kungl. Maj:ts förslag angående tvärbanan Forsmo—Hoting i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning av det tvärbanesystem, som innefattade Långsele—Ulriksfors och Mellansel—Råsele med kompletterande bibanor och för riksdagen snarast möjligt framlägga de byggnads- och kostnadsplaner, vartill utredningen kunde leda, dels ock rörande momentet f) avslå utskottets hemställan.

Sedermera gjordes propositioner jämlikt nämnda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Ifrågasatt
järnvägs-
anläggning
genom Kalix
och Torne
älvdalar.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 188, i anledning av väckta motioner om anslag till utredning i fråga om en järnvägsanläggning genom Kalix och Torne älvdalar till lämplig punkt å riksgränsbanan.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (nr 79) av herr *C. J. Asplund* m. fl., och den andra inom andra kammaren (nr 217) av herr *O. W. Stenudd* m. fl., vilka motioner för förberedande behandling remitterats till statsutskottet, hade hemställts, att riksdagen måtte, för verkställande av en allsidig utredning genom statens försorg rörande behovet av och förutsättningarna för en järnvägsanläggning genom Kalix och Torne älvdalar från Neder Kalix eller möjligen Över Torneå förbi Svappavaara m. fl. malmfält till Kiruna eller annan lämplig punkt å riksgränsbanan, anslå ett lämpligt belopp, förslagsvis 25,000 kronor.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande hemställt, att herrar *Asplunds* m. fl. och *Stenudds* m. fl. förutberörda motioner icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anförts av herrar *O. Bergqvist, C. I. Asplund* och *K. Tengdahl*, vilka ansett, att utskottet bort på angivna skäl hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av herr *Asplunds* m. fl. och herr *Stenudds* ovanberörda motioner, för verkställande av en allsidig utredning genom statens försorg rörande behovet av och förutsättningarna för en järnvägsanläggning genom Kalix och Torne älvdalar från Neder Kalix eller möjligen Över Torneå förbi Svappavaara m. fl. malmfält till Kiruna eller annan lämplig punkt å riksgränsbanan, å extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst, 25,000 kronor.

Herr Asplund: Då den motion, som här föreligger, blivit väckt redan för 4½ månader sedan, borde jag egentligen redogöra något utförligare för dess innehåll, men jag vill icke inlåta mig därpå vid denna sena timme, utan skall endast försöka att bemöta vissa uttalanden, som utskottet gjort i sitt avstyrkande utlåtande.

Jag måste först beklaga, att icke utskottet haft tillfälle att ägna saken en mer ingående prövning utan att den blivit avgjord så här i en hastig vändning efter de övriga norrländska järnvägsfrågorna. Motionärerna ha icke varit blinda för risken att komma med så omfattande förslag samtidigt med de tvärbane förslag, som regeringen framlagt. Vi ha därför tydligen uttalat, att vi icke vilja upptaga nagon tävlan med dessa utan önska endast en förberedande utredning, en förutsättningslös utredning, som skulle kunna avgöra, huruvida förutsättningar förefunnes för en järnväg genom dessa trakter någon gång i framtiden. Jag måste i alla fall be att få påpeka, att vi motionärer rönt en ganska ovanlig uppmärksamhet av herr statsrådet och chefen för civildepartementet, som i propositionen om de norrländska tvärbanorna uttalat sig för en järnvägsanläggning genom dessa trakter såsom för framtiden behöflig, och som utan att utskottet därom gjort någon framställning, underställt motionen järnvägsstyrelsens prövning. Civilministern har framhållit, att vissa delar av järnvägen torde komma i fråga att byggas inom ganska snar tid; nämligen dels sträckningen från Kiruna till Mertainens, Svappavaara och Leveäniemi m. fl. malmfält, vilka tillhöra staten och som innesluta betydande malmfyndigheter. Om man får utgå från antagandet att malmerna här äro endast hälften så djupgående som man konstaterat vara fallet med Grängesberg eller 400 meter, skulle dessa järnmalmsfält innehålla minst 100 miljoner ton. Jag vill påpeka beträffande Svappavaara och Leveäniemi, att staten har där liggande ett räntelöst kapital på 8½ miljoner, som genom denna bana skulle kunna göras fruktbärande. Vad de övriga malmfälten beträffar, har staten visserligen icke gjort direkta utbetalningar, men i alla fall måste för dem beräknas ett visst kapitalvärde, så att sammanlagda värdet av statens alla malmfält i dessa trakter torde uppgå till åtminstone ett tiotal miljoner kronor. Dessa fält skulle vid normal brytning giva staten en årlig nettoinkomst av åtminstone 4 miljoner. Det förefaller mig som om statsutskottet borde haft mera sinne för en sådan inkomstkälla. Om man sedan går vidare, så fortsätter det malmförande området ännu en 5, 6 mil från Svappavaara. Där finnes en massa fyndigheter, belägna på enskild mark. De innehålla dels järnmalm, dels svavelkis, dels finnas där mycket stora grafitfyndigheter. Grafiten är visserligen icke av beskaffenhet att lämpa sig för anrikning, men kan dock användas för en hel del viktiga tillverkningar, för vilka vi här i Sverige lida brist på råmaterial.

Om man nu tänker på statens intresse att tillgodogöra sig sina malmfyndigheter och möjligheten att skaffa densamma avsevärda inkomster, så får jag lov att säga, att en utredning be-

*Ifrågasatt
järnvägs-
anläggning
genom Kalix
och Torne
älvdalar.
(Pörs.)*

*Ifrågasatt
järnvägs-
anläggning
genom Kalix
och Torne-
älvdalar.
(Forts.)*

träffande förutsättningarna för en järnväg i vad som rör de första tio milen från Kiruna synes mycket väl motiverad. Jag tvivlar icke alls på, att de kapitalstarka intressenter, som äro huvudägare av nyssnämnda enskilda fyndigheter, mycket väl skulle kunna åstadkomma en järnväg, men jag är fullt övertygad att, ifall koncession begäres av dessa, så skulle statsmakterna, regering och riksdag, säga från, att denna bana bör byggas för statens räkning.

Gå vi sedan till den sydligaste delen av den föreslagna järnvägslinjen från havet räknat, så finna vi, att statsrådet och chefen för civildepartementet framhållit att banbyggandet i dessa trakter vore starkt motiverat på grund av den starka bosättning som ägt rum till följd av jordens goda beskaffenhet i Kalix älvs dalgång från Övre Kalix till Neder Kalix och att därför byggandet av denna bansträcka icke torde böra uppskjutas alltför lång tid. Den sammanlagda sträckan uppgår till ungefär 9 mil. Vad beträffar Nederkalixtrakten, existerar där en livlig trävaru- och cellulosaindustri, som under en stor del av året, då hamnen är tillfrusen, är i behov av järnvägsförbindelse, som skulle vara till stor nytta, särskilt då priserna äro sådana att trämassan kan bära kostnaden för järnvägstransport, exempelvis över till Narvik.

För närvarande lär pågå utredning om en hamnanläggning utanför Haparanda, avseende att tillgodose Tornedalens behov av förbindelse med sjötrafiken å Bottenhavet. Till följd av uppgrändningarna utanför Torneälven måste man 2 å 3 mil ut till havs innan man når ett djup av 10 meter, vilket åstadkommer att en hamnanläggning här blir mycket dyr och ändock otillfredsställande och kommer, dessutom att ligga alltför nära gränsen. I Storöns hamn, den tänkta ändpunkten för järnvägen Kiruna—Kalix är däremot djupen redan på 100 meters avstånd från stranden 10 meter.

Genom att lägga hamnen här och förbinda den med Karungi och Tornedalsbanan genom en järnväg till Morjärv skulle helt visst Tornedalens hamnbehov bättre tillgodoses för icke avsevärt högre kostnad och samtidigt Kalix nedre älvdal få sin järnväg. En utredning av denna fråga synes därför nödvändig i samband med pågående utredning om hamn för Tornedalen.

Då således såväl nedre delen av järnvägssträckningen mellan Neder- och Över Kalix som den översta delen genom de malmförande trakterna från Kiruna över Svappavaara till Masugnsbyn kunna anses aktuella ur här förut anförda synpunkter, torde utredningen ej lämpligen böra uppskjutas tills efter färdigbyggandet av inlandsbanan och dess tvärbanor, endast därför att den mellersta delen, eller bansträckningen mellan Över Kalix och Masugnsbyn, ungefär 15 mil i längd ej kan ifrågasättas att byggas förrän efter nämnda tid. Skall en förberedande utredning företagas, bör den givetvis omfatta hela sträckan.

Beträffande den mellersta och övre bandelens betydelse för befolkningen i dessa trakter vill jag endast påpeka såsom av betydelse för svenskhetens utbredning, att den till största delen går

genom bygder, som ehuru i förgångna århundraden koloniserade av svenskar numera helt och hållet förfinskats. Gränsen mellan svenska och finska språkets utbredning utmärkes genom å den här väggen uppsatta kartan svartprickade linje, och går som synes ungefärligen öster om banlinjen men sträcker sig sedan rätt väster över ända fram till riksgränsbanan. Den föreslagna banan sträcker sig sålunda till 25 mils längd mitt genom hjärtat av vår finnbygd till 9 å 10 mil från kusten. Banan torde även hava rätt stor betydelse för vårt försvar, då efter vad jag hört den första försvarslinjen från östra gränsen anses böra ligga ungefär efter Kalix älvdal, och man genom en bana här skulle underlätta försvaret och ha ryggestöd dels från norra stambanan och dels från inlandsbanan. d

Jag nämne förut, att civilministern inhämtat järnvägsstyrelsens yttrande om den nu föreslagna utredningen om järnvägsanläggningen. Detta yttrande finnes intaget i den vid utskottets utlåtande fogade reservationen. Jag vill här endast påpeka, att järnvägsstyrelsen förklarar sig visserligen icke vilja förordna en undersökning redan nu i detalj av banan, men det har icke heller varit motionärernas mening. Vi medgiva gärna, att en sådan detaljerad undersökning, som naturligtvis skulle innefatta en noggrann utstakning och kostnadsberäkningar, icke kan vara lämplig, när man från början går ut ifrån att banbyggnaden icke kan påbörjas ännu på tio år. Men däremot kan det icke vara annat än lämpligt att i god tid företaga en ekonomisk-statistisk utredning över områdets naturtillgångar, och dess förutsättningar för jordbruk, skogsbruk och industri en utredning som icke blir för gammal, huru länge än järnvägsbyggnaden uppskjutes.

Beträffande utvecklingen för övrigt av näringarna inom området kan det icke vara annat än till fördel, att utredningen börjar något år, förr än det blir fråga att bygga järnvägarna. Kompletteras den statistiska utredningen med siffror från den tid då banan skall börja byggas, får man genom den tidigare utredningen en mycket säkrare kännedom om utvecklingens framsteg än man får, om man helt och hållet uppskjuter denna ekonomiska utredning till tiden närmast före byggandet. Järnvägsstyrelsen har också förordat en sådan förberedande utredning redan nu. Reservanterna ha redan i sitt förslag till utskottsutlåtande sagt, att »utskottet vill dock hava uttalat, att beviljande av anslag till en sådan utredning icke i någon mån får anses innebära en förbindelse från riksdagens sida, att en järnväg genom ifrågavarande trakter skall komma till stånd». Om ett sådant uttalande inkommer i motiveringen, så är det tydligt, att riksdagen mycket väl kan bevilja detta anslag, vars storlek har prövats och funnits lämpligt av järnvägsstyrelsen utan att därmed hava givit på hand, att banan ovillkorligen skall byggas. Att icke bevilja anslaget kan enligt min uppfattning knappast fattas på annat sätt, än att riksdagen anser, att det icke är lämpligt att göra någon utredning, och då kan den icke göras, även om Kungl. Maj:t och järnvägsstyrelsen

*Ifrågasatt
järnvägs-
anläggning
genom Kalix
och Torne
älvdalav.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
järnvägs-
anläggning
genom Kalix
och Torne
älvdalar.*

(Forts.)

skulle finna, att det är nödvändigt. Jag får därför, herr talman, anhålla om bifall till den av herr Bergquist m. fl. afgivna reservationen.

Herr Strömberg: Herr greve och talman! Jag skall naturligtvis icke bestrida den ärade motionärens uttalande om dessa trakters, det här gäller, stora utvecklingsmöjligheter och behovet av en järnväg i framtiden. Tvärt om är jag övertygad, att den tid kommer, då det blir järnväg vare sig mellan Kiruna och Svappavaara eller kanske hela den ifrågavarande sträckan. Men, mina herrar, vi ha alldeles nyss beslutat ett stort antal järnvägar i övre Norrland, för vilka kostnaden går löst på mycket stora belopp, på flera miljoner kronor, och i fråga om tiden för deras utförande, omfattar denna en tidrymd av cirka 10 år. Motionärerna själva ha framhållit, att det är ingen tanke på, att denna bana förr skall komma ifråga. Att då redan nu bevilja ett anslag, låt vara än så litet, till förberedande undersökningar kan icke vara rimligt, då en sådan utredning utan tvivel icke kommer att bliva till stor nytta om en 8 å 10 år, när den skall ligga till grund för de undersökningar, som då skola göras och då förhållandena kunna vara helt olika mot nu. Motionärerna själva säga, att Kungl. Maj:t och järnvägsstyrelsen redan ha sin uppmärksamhet fäst på saken, och betona upprepade gånger, att Kungl. Maj:t i sina förra propositioner uttalat sig för banan i dessa trakter, och att järnvägsstyrelsen har tilltyrkt den. Vilja Kungl. Maj:t och järnvägsstyrelsen börja med dessa förberedande undersökningar redan nu, så ha de utan tvivel medel att sätta dem igång. Men under nuvarande förhållanden, då frågan är avlägsen och då vi fattat beslut om så stora anslag, som jag nyss nämnt, har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka motionen, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilson, Karl August: Jag kan vid detta tillfälle icke undertrycka den beklämning, jag känner över, att utskottet ansett sig böra avstyrka detta blygsamma anslag till undersökning av ifrågavarande järnväg. Jag var bland dem, som förra sommaren var i tillfälle att beresa dessa trakter, där den nu föreslagna järnvägen skall gå, och jag kan vitsorda, att man där fick det bestämda intrycket att här bör och måste statsmakterna ingripa för att åtminstone göra något för att så snart som möjligt lugna den oro, som finnes i dessa trakter, över att den bygden är liksom lämnad vind för våg. När vi reste igenom dessa socknar, så funno vi, att de allra flesta av människorna där icke kunde tala sitt eget modersmål, d. v. s. det svenska språket, utan blott det finska. När man vidare vet, att de måste forsla sina varor på båtar upp för forsar i älvarna 20 å 30 mil, när man hör dem klaga, att de icke hava förbindelse med Sverige utan med Finland, och hör dem säga, att de ha ingen högre önskan än att verkligen få vara svenskar, men att de icke kunna känna det så, då de sakna de nödiga

förbindelserna med landet, då gripes man verkligen av önskan att om möjligt kunna göra något för att tillfredsställa denna befolkningens åtrå efter ett annan tingens tillstånd.

Jag vet, att jag icke har stora utsikter att kunna förmå kammaren att tänka annorlunda, än vad utskottet föreslagit, men jag har icke kunnat underlåta, att trycka just på denna synpunkt, att här ha vi ett finsktalande folk, som vi behöva göra något för att kultivera, försvenska. Om vi se på de förhållanden, som inträtt utefter riksgränsbanan, då finner man, att det som intet annat kunde åstadkomma, nämligen att försvenska folket, som levde däruppe, det gjorde järnvägen, när den kom. Den gjorde det folk, som levde där, till svenskar. På samma sätt är det nog med järnvägen i Torneådalen. Då menar jag, att man verkligen borde göra en uppoffring för att åtminstone söka åstadkomma en utredning om denna bana. Det vore väl använda penningar, och jag tror, att det skulle vara en lämplig tidpunkt för riksdagen att giva detta anslag. Det vore visst icke bortkastade penningar. Jag kan icke göra annat, herr talman, än att trots allt yrka bifall till den vid ärendet fogade reservationen.

Ifrågasatt järnvägsanläggning genom Kalix och Torne älddalar.
(Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innehölls i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen efter att hava upprepat den förra propositionen sig anse denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Bergqvist* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 188, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 27.

Föredrogs ånyo tredje sammanstatta stats- och lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av ej mindre Kungl. Maj:ts proposition med *Lagförslag om landstörmsprövning m. m.*

Lagförslag om
landstörms-
prövning m. m.
(Forts.)

förslag dels till lag om landstörmsprövning åren 1919-1927 samt utbildning av officerare, underbefäl och fackmän vid landstormen under åren 1920-1928, dels ock till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att under år 1917 undergå landstörmsprövning och befäls- och annan särskild utbildning vid landstormen, än även Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för bestridande av kostnader för utbildning av landstörmsbefäl m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts ifrågavarande propositioner, nr 86 och 87, hade utskottet till behandling förehåft tre inom andra kammaren väckta motioner, i vilka föreslagits

av herr *Runefors*, i motion nr 362, att riksdagen, ifall Kungl. Maj:ts proposition nr 86 i någon form bifölles, skulle besluta, att de till 1917 års landstörmsbefälsövningar inkallade, vilkas årliga inkomst ej överstege 2,500 kronor, i penningbidrag dagligen för den tid, de vore utkommenderade, skulle erhålla sex kronor i stället för de av Kungl. Maj:t föreslagna två kronor;

av herr *E. A. Nilson* i Örebro, i motion nr 381, att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts framställning i propositionen nr 87, i vad den avsåg uppförande å stat av brigadchefer med staber ävensom anvisande av medel för med brigadchefsinstitutionens genomförande förenade kostnader; samt

av herrar *Vennerström*, *Christian Ericson* och *C. O. Johansson*, i motion nr 385, att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:t:s proposition nr 87.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda grunder hemställt,

1) att Kungl. Maj:ts proposition nr 86 måtte av riksdagen bifallas;

2) att riksdagen, med bifall jämväl till Kungl. Maj:t:s proposition nr 87, måtte, utan avseende å den av herr *Vennerström* m. fl. väckta motionen nr 385,

a) med godkännande av vid utlåtandet fogat förslag till stat för brigadchefer med staber år 1918 öka ordinarie förslagsanslaget till avlöning och rekrytering m. m. med, utöver vad i årets statsverksproposition äskats, 113,875 kronor;

b) under förutsättning av bifall härtill, med ändring av vad uti årets statsverksproposition föreslagits, å staten för generalitetsstaten för år 1918 uppföra arvoden om 500 kronor åt endast sex såsom brigadchefer förordnade regementschefer vid infanteriet och i följd härav för år 1918 upptaga ordinarie anslaget till generalitetsstaten med 231,870 kronor;

c) för bestridande av övriga med brigadchefsinstitutionens omorganisation samt inskrivningsväsendets omläggning förenade kostnader å extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag av 117,350 kronor; samt

d) för bestridande av kostnaderna för landstörmsprövning under år 1917 samt anordnande under samma år av kurser för befäls- och annan särskild utbildning vid landstormen å extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag av 1,300,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av omhänderhavande medel under år 1917 förskottsvis utordna vad för ändamålet erfordras.

Lagförslag om
landstörms-
prövning m. m.
(Forts.)

3) att den av herr Runefors väckta motionen nr 362 icke måtte av riksdagen bifallas;

4) att herr E. A. Nilsons i Örebro motion nr 380 måtte anses besvarad genom vad utskottet under mom. 2 a)—c) hemställt.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Kvarnzelius, Lindhagen, L. Olsson* i Hov och *Bernhard Eriksson* i Grängesberg hemställt,

1) att Kungl. Maj:ts proposition nr 86 icke måtte av riksdagen bifallas;

2) att, med bifall till den av herr Vennerström m. fl. väckta motionen nr 385, icke heller Kungl. Maj:ts proposition nr 87 måtte av riksdagen bifallas;

3) att den av herr Runefors väckta motionen nr 362 måtte anses besvarad genom vad utskottet under mom. 1) hemställt; samt

4) att herr E. A. Nilsons i Örebro motion nr 381 måtte anses besvarad genom vad utskottet under mom. 2) hemställt.

Herr Widell: Herr greve och talman! Jag ber att få hemställa om bifall till utskottets förslag med den ändring, att andra punkten får följande lydelse: Att riksdagen, under förutsättning att vad utskottet under punkten 1 tillstyrkt varder av riksdagen bifallet, må med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 87 och utan avseende å den av herr Vennerström m. fl. väckta motionen 385 o. s. v.

Avsikten med ändringen är att befria riksdagen från en meningslös gemensam votering, därest kamrarna träffa olika beslut i detta ärende.

Herr Kvarnzelius: Som herrarna behagade finna, har jag med flera ledamöter i sammansatta utskottet reserverat oss mot det beslut, vartill utskottet kommit. Jag anhåller att få säga några ord, ehuruval tiden är långt framskriden, för att motivera denna min ståndpunkt.

Jag vill visst erkänna nödvändigheten av, att denna fråga ordnas, och det är mycket möjligt, att den skall i huvudsak ordnas på det sättet, som i den kungl. propositionen föreslagits, men det har dock framställts anmärkningar från landstormsmän, från mycket intresserade personer, och det har gjort, att jag ställt mig mycket tveksam, huruvida Kungl. Maj:ts proposition i hela sitt omfång borde utan ändring av riksdagen bifallas. Det är där bland annat fråga om införandet av brigadchefsinstitutionen eller en omläggning av densamma, och det är såsom herrarna finna en särskild stat bifogad utskottets utlåtande beträffande denna sak.

Lagförslag om
landstormss-
prövning m. m.
(Forts.)

Att i det skede, vari den frågan ligger, besluta denna omorganisation. tror jag icke vara klokt. Jag tror, att den saken kan för- tjäna att tas under närmare omprövning, innan den vinner riksdagens bifall, och det är möjligt, att det finnes andra vägar, på vilka man kan få den bättre löst. Vidare kan det starkt ifrågasättas, huruvida det är lämpligt att fullständigt ta bort de landstormsområdesbefälhavare som nu finnas, en institution, som säga vad man vill i stort sett fyllt sin uppgift rätt bra. Med en reformering av den torde man kunna ordna rullföringen för landstormen på ett tillfredsställande sätt utan att behöva tillgripa en så genomgripande förändring som här nu ifrågasatts. Men detta är icke huvudsaken, varför jag ställer mig avvisande, utan det är av andra skäl. Såsom herrarna behagade finna, är det här fråga om antagande av två lagar, varav den ena är avsedd att tillämpas för tiden 1920—1928 och den andra att tillämpas under år 1917. Vad den förstnämnda lagen beträffar, så anser jag tillräckligt, att först 1918 års riksdag prövar den lagen. Den kan sålunda enligt min uppfattning mycket väl tåla ett uppskov. Vad däremot lagen för år 1917 beträffar, måste man uttala de allra största betänkligheter mot att bifalla densamma och sålunda på sätt, som denna lag stadgar, inkalla 4 årsklasser till landstormsbefälsutbildning under detta år. Såsom de av herrarna, som tagit del av lagen, torde finna, är det fråga om, att 14% av varje årsklass inkallas. Kontingenten torde sålunda kunna anslås till 15- å 18,000 man, som skulle inkallas år 1917, för att undergå en utbildning varierande mellan 120 och 15 dagar. Att under dessa tider, när alla armar så väl behövas för att bruka vår jord och då det samtidigt är ifrågasatt att genomföra en lagstiftning, som stadgar civil hjälptjänst, där det är meningen att ta ut betydande massor arbetskraft, när vi ha en neutralitetsvakt, som lägger beslag på åtskilliga tusen man, vartill kommer den löpande ordinarie utbildningen av värnpliktiga, att då ytterligare inkalla fyra årsklasser och därav uttaga 14% av varje för att låta dem undergå denna landstormsbefälsutbildning, anser jag vara att begära för mycket. Icke nog med att det kostar penningar, utan vad som är det värdefullaste eller omkring 400,000 dagsverken skulle på det sättet undandragas det produktiva arbetet för att vissa landstormsmän skulle undergå den här utbildningen. Nog förefaller det mig, att så långt som nu tiden är framskriden, det skall bli ganska svårt för Kungl. Maj:t att hinna organisera denna utbildning under år 1917. Först skola alla dessa landstormsmän — det är dock blomman av arbetskraften mellan 27—30 år — inställa sig till mönstring eller prövning, sedan skola 14% av samtliga årsklasserna inom olika grupper utväljas och sedan undergå denna utbildning. Det förefaller mig, att man kan betrakta dettas åsom snart sagt orimligt, att i det skede av året, vari vi nu befinna oss, antaga denna lag i vad den gäller 1917. Nu är det ju så, att frågan är fallen, därigenom att andra kammaren avslagit båda lagarna, och under sådana förhållanden är det icke stor nytta till att här upptaga tiden, ty hur än denna kammare beslutar, så

är frågan fallen. Men jag har ansett mig böra angiva de skäl, som har varit bestämmande för mig såsom reservant, och jag an-
håller därför herr talman, att få yrka avslag på utskottets hem-
ställan och bifall till reservationen.

*Lagförslag om
landstorm-
prövning m. m.
(Forts.)*

Herr Nilsson, Johan: Herr greve och talman. Då denna fråga är av stor vikt, anser jag, att den icke kan få passera, utan att något yttras om densamma.

Vid antagandet av 1914 års härordning, lämnades lösningen av landstormens organisation och särskilt dess befälsfråga så gott som ingen omtanke. Man tänkte sig, att landstormsbefälets behov av övning skulle i huvudsak tillgodoses på frivillighetens väg. Landstormsinkallelsen under år 1914 visade emellertid så påtagliga brister med avseende på befälets förmåga att fylla sina uppgifter, att det nog för alla snart stod klart, att åtgärder för att råda bot för detta missförhållande snarast borde vidtagas. Frågan har ju också tidigare varit föremål för riksdagens prövning, och ehuru väl icke de framlagda förslagen helt vunnit riksdagens godkännande, så ha dock riksdagens bägge kamrar ställt sig förstående för denna fråga, vilket bland annat tagit sig uttryck däruti, att riksdagen uti skrivelse den 28 maj 1915 anhållit, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning av landstormsbefälsfrågan och de övningar med landstormsbefäl, som kunde anses oundgängligen erforderliga. Med anledning av denna riksdagens skrivelse bemyndigade Kungl. Maj:t den 14 juni 1916 dåvarande chefen för landförsvarsdepartementet att tillkalla sakkunniga för att utarbeta förslag. Inom dessa sakkunniga funnos representanter för de olika politiska partierna, och resultatet av deras uppdrag blev, att ett enhälligt förslag avlämnades den 14 december 1916. Uti detta betänkande har kommittén framlagt förslag, dels angående landstormens rullföring m. m., därvid hemställdes, att de nuvarande brigadcheferna måtte lösas från sin uppgift såsom regementschefer och övertaga hela inskrivningsväsendet för såväl beväringen som landstormen, samt dels lagförslag angående utbildning av landstormsbefäl. I huvudsaklig överensstämmelse med kommitterades förslag har Kungl. Maj:t framlagt dessa frågor till riksdagens godkännande. När Kungl. Maj:t så har gjort, är det ju egentligen ett efterkommande av riksdagens uttalade önskan. Det sammansatta stats- och lagutskottet har ju tämligen utförligt motiverat sin ställning, som ju innebär bifall till Kungl. Maj:ts propositioner. Med det föregående dessa frågor haft, hade det varit att förvänta, att de skulle med förståelse enhälligt av riksdagen fått en tillfredsställande lösning. Kritik ifråga om de hittills varande förhållandena har ju ofta framkommit, och t. o. m. så sent som den 3 maj d. å. framkom ett synnerligen skarpt sådant här i kammaren av herr Alexanderson, som vid en annan frågas behandling yttrade bland annat: »Jag skulle kunna fortsätta med en erinran om hur pass ägnad att stärka förtroendet för försvarsanordningarna och till omsorgen om trupperna och deras verkliga

Lagförslag om
landstormstjänst-
prövning m. m.
(Forts.)

stridsvärde och utbildning, den organisation var, som kom till synes vid landstormstjänstgöringen, bedrövlig i äminnelse, under krigets första tid. Jag skulle kunna erinra om det visserligen tyvärr icke militära, men *amatörmilitära* befäl med i vissa hänseenden mycket utpräglade militära egenskaper, men i vissa andra mycket svaga sådana, som man utvalde för detta ändamål. Det är sådana åtgärder, mina herrar, som man bör undvika. Det är sådana åtgärder, som man på det kraftigaste bör motsätta sig, ifall man vill skapa någon försvarsvilja och ifall man vill minera under marken för den antimilitaristiska agitationen i Sveriges land».

Ja det är just för att undvika ett återupprepande av dessa förhållanden som dessa förslag framkommit.

Nu har emellertid avslag yrkats och motivet för detta har nu anförts av herr Kvarnzelius i huvudsak vara att man fortfarande kan skjuta på denna sak. Om man kan våga se vårt läge så, att vi få leva i lugn och ro utan att behöva bli inblandade i några som helst förvecklingar, då skulle naturligtvis ingen vara med om att pålägga varken sig själv eller andra bördor, som kunna kännas betungande, men om man icke känner sig fullt säker härom, då må det vara en rimlig fordran att hithörande förhållanden få mera förståelse. Med åberopande av de klagomål, som från skilda håll gjort sig gällande över att vår landstormsbefälsfråga hittills varit så otillfredsställande ordnad, med åberopande av riksdagens tydligt uttalade önskan, att förslag till att ordna dessa förhållanden skulle framläggas, och med åberopande av den tidigare behandling, denna fråga fått, borde det vara hopp om att utskottets förslag skulle vinna riksdagens bifall. Jag anhåller därför att första kammaren för sin del måtte bifalla det av Kungl. Maj:t och utskottet framlagda förslaget.

Herr Dahl: Jag skall tillåta mig att säga några ord med anledning av utskottets ärade ordförandes anförande. Till att börja med skall jag be att få uttala den förhoppning, att den ärade utskottsordföranden ett följande år icke måtte ha förändrat den mening, som han gav uttryck åt, då han uttalade den förmodan, att denna fråga borde lösas i den riktning, som Kungl. Maj:t angivit. Jag skall be att få hänvisa till vad det sammansatta utskott, som år 1915 behandlade denna fråga, yttrade i det avseende, som i denna proposition beröres. Detta utskott, i vars arbete herr Kvarnzelius deltog och vars yttrande han utan skiljaktighet biträdde, uttalade följande:

»Erfarenheten har givit vid handen, att en avsevärd del av den personal, som under den senaste tiden tjänstgjort som befäl i landstormen, knappast varit vuxen denna viktiga uppgift liksom att även för åtminstone den närmare framtiden ett betydande antal av landstormsbefälpersoner, måste antagas komma att besättas med personal, som erhållit ingen eller otillräcklig befälsutbildning, där-
est icke särskilda åtgärder vidtagas för att härutinnan vinna den rättelse som är möjlig.»

Beträffande mönstringsskyldigheten och mönstring av landstormen yttrade utskottet, att »det är angeläget, att rullföringen av landstormen blir på fullt tillfredsställande sätt ordnad».

1915 var utskottets ärade ordförande och samtliga liberala medlemmar av utskottet fullt ense med högerns representanter därom, att åtgärder ofördröjligen borde vidtagas för att vinna den förbättring i båda dessa stycken, som då ansågs vara så trängande. Jag är förvissad om, att utskottets ärade ordförande icke vill bemöta denna min erinran med att uttala det förmenandet, att vad som hittintills gjorts, har avhjälpt de sålunda antydda bristerna i betta avseende. Jag kan då icke annat än uttrycka ett djupt beklagande därav, att vi icke hava kunnat enas om att åstadkomma någonting för att avhjälpa dessa brister.

Jag vill ju gärna medgiva, att man kan ställa sig tveksam mot vissa stycken av den kungl. propositionen. Jag vill sålunda medgiva, att man kan hysa olika meningar angående lämpligheten av denna brigadchefsinstitution. Men jag tillåter mig erinra den ärade utskottsordföranden om, liksom jag upplyser kammaren därom, att högerns representanter i utskottet voro villiga att försöka vinna enighet på en linje, som skulle väsentligt inskränka denna frågas räckvidd — att för tillfället lämna en till tiden och för övrigt hela anordningssättet begränsad provisorisk utbildning av landstormsbefäl och fackmän. Det var också under ett visst skede av utskottets arbete utsikter för att detta skulle lyckas. Sedermera brast denna förhoppning, och anledningen föregavs vara — jag förmodar då också och jag har ju icke rätt att antaga något annat, att anledningen var — denna förväntade civila tjänsteplikt.

Jag hemställer dock, i fall man har den meningen, att så stora brister vidlåda landstormsbefälsutbildningen, och i fall man förutsätter möjligheten av att vår landstorm kan komma att tagas i anspråk, om det icke är ett ganska drygt ansvar, som man påtager sig, då man avvisar denna fråga om ytterligare utbildning. Jag tror alldeles säkert, att det icke skulle möta någon svårighet att åtminstone finna tid för en viss kaderövning vid sidan av den civila tjänsteplikten — vilken vi för övrigt ännu icke hava sett lagfästad; och det arbete, som hitintills har ägt rum på den frågan, ger just icke några så synnerligen säkra förhoppningar om att den verkliga skall bli lagfästad.

Jag vill till sist be att få till kammarens protokoll tagen en framställning, som jag anser mig pliktig att uppläsa. Den har anlånt till mig från Kristianstadsortens landstormsförening och lyder sålunda:

»Landstormsmän, tillhörande Blekinge inskrivningsområde, samlade för att diskutera landstormens framtid och söka en lösning på avhjälpan av den nuvarande organisationens och utbildningens stora fel och oerhörda brister, vända sig till länets representanter för att tillkännage sin förhoppning, att dessa repre-

Lagförslag om
landstormsbefäls-
övning m. m.
(Forts.)

Lagförslag om sentanter måtte medverka till bifall av Kungl. Maj:ts nådiga propositioner nr:ris 86 och 87 av den 23 februari 1917.

(Forts.)

Vi äro fullt övertygade om nödvändigheten av en fast organisation hos landstormen, av ett ökat utbildningsarbete, av beväpning, utrustning och beklädnad i likhet med linjen. Vi, som enligt lag skola värna vårt land, fordra att i ofred få bära svensk uniform, ej ett surrogat för denna, som kan medföra vådan av att kärnan bland landets manliga befolkning behandlas som snapphanar och stigmän av en fiende, som icke godtar de tecken, som vi åläggas bära i stället för kronans kläder.

Samtidigt uttala vi som vår orubbliga åsikt, att hittillsvarande anskaffningssättet för landstormens beklädnad, de frivilliga gåvornas väg, aldrig kan bliva fullt effektivt och i längden bliver vårt land ovärdigt. Med skyldighet för individen att värna landet följer detta lands förpliktelse att sätta landstormsmannen i stånd att värna det under samma betingelser som linjesoldaten.

Vi ansluta oss i övrigt helt till Kungl. Maj:ts ovannämnda propositioner, som vi till alla delar gilla. Öberoende av politiska riktlinjer ha vi enat oss i denna fråga, besjälade av den åsikten, att försvarsfrågan står över partierna.

Kristianstad den 29 april 1917.

För Kristianstadsortens landstormsförening. Dess Styrelse.
(Namnunderskrifter).»

Jag ber att få nämna, att bland dessa namnunderskrifter, sju till antalet, finns det åtminstone två, om vilkas ägare jag känner, att de tillhöra det liberala partiet. Det kan kanske vara av värde att betona detta för att därigenom också få framhållet, att åtminstone bland dem, som saken närmast gäller, har man verkligen en annan syn på frågan, än deras meningsfränder här hava gjort gällande vid frågans bedömande.

Det är, såsom herr Kvarnzelius anmärkt, numera ändamålslost att spilla vidare ord på frågan, ty den är fallen genom andra kammarens beslut. Men jag vill sluta med ett beklagande av utgången av denna utomordentligt viktiga försvarsfråga, som fogar sig till de nedslående beslut, som tidigare i dag i dessa frågor registrerats i kammarens annaler.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag skall glädja den föregående talaren med att säga, att jag godkänner den dag i dag är allt vad han citerade från utskottets uttalande 1915. Den ärade talaren har sig också mycket väl bekant, att jag inom det sammansatta utskottet i det längsta sökte verka för någon lösning, som kunde vara möjlig, för att råda bot på de värsta bristerna på förevarande område för det närmaste året. Det sista försöket var ett förslag att giva Kungl. Maj:t befogenhet att anordna en kulsprutebefälskurs för att utbilda den personal, som skulle handha skötseln av de kulsprutor, som finnas till landstormens förfogande. Men sedan Kungl. Maj:t lämnat meddelande om att vi skulle få en proposition om civil hjälptjänst, visade det sig emellertid otänkbart

att få något förslag igenom i båda kamrarna. Under sådana förhållanden fanns det ju ingen anledning, varför jag skulle skilja mig från mina meningsfränder, då det ju i alla fall kunde förväntas. att därest frågan får vila till ett kommande år, man kan få vissa förbättringar i Kungl. Maj:ts förslag.

*Lagförslag om
landstörms-
provning m. m.
(Forts.)*

Det har från mycket intresserat landstörmsbefälshåll, områdesbefälhavare, som jag tror äro vuxna sin uppgift, framförts mycket grava anmärkningar mot det sätt, varpå kommittéförslaget och den kungl. propositionen vilja lösa denna fråga. Jag tror, att Kungl. Maj:t gör klokt i att taga del av de erinringar, som göras från detta håll, innan proposition i saken framlägges för en kommande riksdag. Och jag vill för min del uttala den förhoppningen, att propositionen måtte komma till nästa riksdag, i god tid vid dess början.

Det nuvarande systemet är enligt min uppfattning icke tillfredsställande. Det finnes landstörmsföreningar, som genom sitt okloka uppträdande göra försvaret större skada än gagn. Jag har i dagarna sett i pressen, huruledes i en av våra medelstora städer de, som stå i spetsen för därvarande landstörmsföreningen, tagit sig för att skicka ut hemliga skrivelser — avfattade som det påstås på landstörmsföreningens papper och försedda med tjänstefrimärke — där de inbjuda till ett sammanträde i avsikt att bilda ett s. k. borgargarde. Det kom av sig i ingången, tack vare att några utomstående hade fått kännedom om saken, och det började ordas därom i pressen på platsen. Det har uppväckt en sådan misstämning hos en del av de övriga ledamöterna av landstörmsföreningen, att det hotar att alldeles riva sönder hela föreningen. Och vad blir följden av sådant? Jo, det uppstår ovilja mot landstörmsorganisationen som sådan. Det är försvaret, som lider skada av det. Därför är det önskvärt enligt min uppfattning att vi fortast möjligt komma ifrån det nuvarande systemet. I det avseendet är jag fullkomligt ense med den föregående talaren om. Som frågan nu ligger vidhåller jag emellertid mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på nu föredragna utlåtande yrkats: 1:o av herr *Widell*, att vad utskottet hemställt skulle bifallas med den ändring, att början av punkten 2 skulle avfattas sålunda: »att riksdagen, under förutsättning att vad utskottet under punkt 1 tillstyrkt varder av riksdagen bifallet, må med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 87 och utan avseende å den av herr *Vennerström* m. fl. väckta motionen nr 385» o. s. v.; samt 2:o att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla den vid utlåtan- det fogade reservationen.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till herr *Widells* yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av tredje sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden

nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående rekrytutbildningens förläggande till sommartid, och nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 19 mom. 4 och § 34 mom. 2 värnpliktslagen den 17 september 1914,

bifölls vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 61, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 19 §, 49 § 2 mom. och 57 § i förordningen den 19 november 1914 om arvskatt och skatt för gåva dels och i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om uppläggande av ett premieobligationslån till främjande av bostadsproduktionen.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 61, i anledning av väckta motioner angående bemyndigande för Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa att upplägga ett premieobligationslån.

I en inom första kammaren väckt, till bankoutskottet hänvisad motion, nr 36, hade herr *Wrangel*, med instämmande i motionens syfte av sju andra av kammarens ledamöter, hemställt, att riksdagen ville besluta att anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes, till främjande av nybyggnadsverksamheten och till motverkande av bostadshyrornas alltför våldsamma stegring, oförtövat bemyndiga Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa att inom landet upptaga ett 3 procents premieobligationslån i överensstämmelse med de grunder samt på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde bestämma.

Vidare hade i en inom andra kammaren av herr *Rune* väckt, till bankoutskottet likaledes hänvisad motion, nr 153, hemställts, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte tillåta Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa att upplägga ett premieobligationslån å högst 100 miljoner kronor samt att anordna därav föranledda premieutlottningar, såvida stadshypotekskassan till Kungl. Maj:t inom utgången av år 1918 inkomme med underdånig ansökan därom.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, i anledning av förevarande motioner I: 36 och II: 153, måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid den utredning rörande fastighetskreditens ordnande, som för närvarande påginge inom statens bostadskommission, jämväl frågan om anskaffande genom uppläggande av ett premieobligationslån av billigt kapital för bostadsproduktion särskilt undersöktes

samt att snarast möjligt yttrande och förslag i ämnet förelades riksdagen.

Herr Cavalli: Jag har begärt ordet i detta ärende långt förut, men vid denna sena timme är det rätt svårt att säga någonting, dels av hälsoskäl och dels av andra. Jag kan därför icke annat än bli mattare än vanligt.

Den föreliggande frågan är viktig, och det är klart, att det syfte, som här ifrågasättes, är beaktansvärt. Nu har utskottet i detta betänkande framhållit icke mindre än sex olika moment, genom vilka detta syfte tillgodoses, men utskottet fortsätter och vill göra än vidare för saken. Däremot kunde ingenting vara att säga, om man icke därigenom åsidosätter något annat, än viktigare, och det är just frågan om man icke gör det. Förhållandena äro ju för närvarande sådana, att man måste från statens synpunkt tillse, att ingenting åsidosättes, som kan bereda staten möjligheter att skaffa de medel, som krävas för statsbehovens fyllande och särskilt i detta fall täckande av lånebehovet. Nu är ju för en tämligen överskådlig tid framåt den utländska lånemarknaden icke längre att räkna på, och då uppstår frågan: Har staten råd att avvara något av den inhemska lånemarknaden, kan staten där uppmuntra en konkurrent? Fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, vilka hörts i saken, hava båda var för sig förklarat betänkligheter möta — jag kan säga rent ut, att de hava avstyrkt förslaget. Trots detta kommer utskottet och begär en utredning, i vilken framskymtar redan på förhand bifall, utredningar, det har jag hört här så många gånger, förbinda till ingenting. Men har riksdagen nu antagit principen, lär den väl också få vidkännas konsekvenserna, eller i detta fall medgiva fördelar åt en konkurrent på lånemarknaden.

Nu är det ju så, att lånebehoven för staten växa i en grad, som efter min uppfattning är i högsta grad oroande. Jag har så många gånger från denna plats, då jag stod i en ansvarig ställning, varnat för dessa långt drivna utvidgningar av statens lånereörelse, och om jag nu, förmodligen för sista gången, i riksdagen yttrar mig, är det för att en gång upprepa den varning jag ofta har framställt för alltför häftig frammarsch på lånevägen. Denna kan givetvis under nuvarande förhållanden endast relativt hejdas. Jag ställer då den frågan till herrarna: Är det klokt, är det — förlåt uttrycket — försvarligt att nu icke tillvarataga statens behov? För statens behov d. v. s. riksgäldskontorets lånebehov, torde den nu ifrågasatta lånetypen behöva användas.

Jag skulle verkligen i detta ögonblick hava mycket mer att säga. Mina krafter och den långt framskridna tiden förbjuda mig det. Jag har med dessa mina ord velat hava uttalat en tvekan om lämpligheten av den föreslagna åtgärden och jag hemställer därför, herr talman, om avslag på det föredragna betänkandet och de i ämnet väckta motionerna.

Och så endast ett par ord till. Mina herrar! Detta rum har

Om uppläggande av ett premieobligationslån till främjande av bostadsproduktionen.

(Forts.)

Om uppläggande av ett premieobligationslån till främjande av bostadsproduktionen.
(Forts.)

i dag genljudit av partipolitiska uttalanden. Här hava vågorna brutit sig högt, och kampen gått häftigt. Detta är en fråga, som ligger fullständigt utanför partistriden. Här är icke fråga om annat än vad vi klokt böra enas om för att icke skada statens lånebehovs fyllande. Kunde vi icke då låta den fråga, som det föredragna betänkandet gäller, skjutas undan till en annan tid för att då se efter om icke staten dessförinnan behövt taga denna lånetyp i anspråk.

Herr Wrangel: Herr talman, mina herrar! Jag hade verkligen hoppats att vid denna sena timme icke behöva yttra mig, men med anledning av den senaste ärade talarens anförande kan jag icke alldeles avstå därifrån. Såsom han på slutet erinrade om, så är ju detta en fråga, som dess bättre alls icke är någon parti-fråga. Det var också därför, som jag till min synnerligen stora glädje och tillfredsställelse fick kamrater i kammaren från samtliga partier att instämma i syftet med den avgivna motionen.

Den senaste ärade talaren har nu framhållit, att han tror, att statens lånebehov är så stort, att det skulle kunna lida genom en dylik åtgärd. Han framställde den frågan: Har staten råd att göra ett sådant medgivande? Ja, för min del hyser jag den bestämda uppfattningen, att staten har råd därtill, därför att jag anser, att det är alldeles nödvändigt, att byggnadsverksamheten åter kommer igång, och därtill måste pengar anskaffas på ett eller annat sätt. Vare sig dessa pengar erhållas genom ett sådant lån eller de erhållas på annat sätt, så komma de ju icke, såsom somliga kanske anse, att bindas, utan de komma ut igen såsom likvid för materialier och arbetslöner o. s. v. och finnas åter tillgängliga för staten. Det förhåller sig, såvitt jag förstår, med denna sak så som med industrien i allmänhet. Om industrien ligger nere, minskas tillgångarna för hela landet; blomstrar åter industrien, finnes det mera tillgångar, och det finns då även mera tillgångar för staten.

Den behandling, som utskottet har låtit vederfaras min motion, är ju synnerligen välvillig, det vill jag med tacksamhet erkänna. Vad beträffar byggnadsverksamheten, säger utskottet: »Att byggnadsverksamheten särskilt på grund av den rådande kristiden kommit i ett synnerligen bekymmersamt läge, därom torde icke mer än en mening råda. Icke heller läser någon meningsskiljaktighet förefinnas därom, att från statens sida kraftiga åtgärder böra snarast möjligt vidtagas för avlägsnande av de faror och olägenheter, som äro förknäade med den hotande bostadsnöden». Detta överensstämmer alldeles med min uppfattning. Men av detta klara och tydliga uttalande hade jag verkligen vågat hoppas, att man skulle ha kommit till andra konsekvenser än utskottets förslag till utredning. Sedan utskottet erinrat om de kända åtgärder, som redan vidtagits icke blott från statens och kommunernas sida utan även av enskilda samt vidare förklarat dessa åtgärder i huvudsak vara ägnade allenast att avhjälpa ögonblickets svårigheter och att för

en lösning av bostadsfrågan på ett mera varaktigt sätt andra utvägar måste tillgripas, fastnar man på kravet av grundligare och tidsödande förarbeten för en bestående lösning av bostadsproduktionens kapitalfråga på grundval av en djupgående reform av hela fastighetskredit- och inteckningsväsendet. Det hela utmynnar på grund härav, som sagt, i en skrivelse med begäran om utredning.

Detta är ju gott och väl. Men jag kan icke se, att det stämmer väl överens med de premisser, som jag nyss uppläste, och det visar enligt min uppfattning, att man näppeligen har någon klar uppfattning av det verkliga läget. Om det förhåller sig så, som herr statsrådet och chefen för civildepartementet uttalade lördagen den 10 mars, nämligen att vårt moderna samhälle knappast har något socialpolitiskt problem av den räckvidd som bostadsfrågan, samt att bostadsförhållandenas betydelse för folkhälsan, arbetskraften, produktionsförmågan och den sociala trevnaden helt enkelt ej kan överskattas — om det förhåller sig så, och jag tror, att vi alla kunna vara ense därom, stå vi sannerligen redan inför en ytterst sorglig situation. Ty först och främst är förhållandet det, att bostadsproduktionen överallt i vårt land under de senaste åren nedgått i så hög grad, att behovet av nybyggnad nu är betydligt större än det normala. I Kungl. Maj:ts proposition nr 34 vid innevarande riksdag talas utförligt därom. Där anges bland annat, att den totala byggnadskostnaden för rikets städer för närvarande skulle kunna anslås till omkring 72 miljoner kronor, om man nämligen räknar med byggnadsverksamheten 1912—1913 samt med en kostnad av 3,000 kronor per eldstad. Men byggnadsverksamheten var under dessa år jämförelsevis låg, och kostnaden måste nu beräknas till minst 4,000 kronor per eldstad. Under de fyra åren 1904—1907 var byggnadsverksamheten mer än 50 % högre, och då den sedan 1913 alltjämt nedgått, är det verkliga behovet med all säkerhet nu vida större. För övrigt gäller ju frågan icke allenast städerna utan med all säkerhet också stadsliknande samhällen och i viss mån även landsbygden. Man kommer nog upp till ett årsbehov av minst 50,000 eldstäder. Men hur skall detta under den närmaste tiden kunna fyllas? Det ser för mina ögon mycket mörkt ut. Den lag, som vi nyligen antagit rörande åtgärder mot oskäligen hyresstegring, har efter vad man för mig uppgivit redan haft mycket betänkliga verkningar, av vilka man tydligt kan spåra, att byggnadsverksamheten kommer att nästan alldeles avstanna. Jag kan då icke se någon annan utväg, än att staten på något sätt bereder en dragligare och billigare byggnadskredit. Och jag kan icke finna, att om man slår in på den väg, som här är föreslagen, man gör något intrång på andra lovliga näringsgrenar. Om vi skulle vänta på resultatet av utredningen blir ju frågan uppskjuten åtminstone ett år, kanske två. Det är ju för övrigt att märka, att hithörande åtgärder verka mycket långsamt. Jag skall icke ingå på något försök att beskriva, huradant läget på bostadsmarknaden i så fall skulle bliva om ett par tre år.

Om uppläggande av ett premieobligationslån till främjande av bostadsproduktionen.

(Forts.)

Om uppläggande av ett premieobligationslån till främjande av bostadsproduktionen.

(Forts.)

Nu säger man, att även om riksdagen skulle bifalla motionen och hemställa, att Kungl. Maj:t måtte oförtövat bemyndiga Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa att inom vårt land upptaga ett premieobligationslån, skulle det ändå dröja så lång tid, innan Kungl. Maj:t kunde bestämma villkoren härför, att därmed föga vore vunnet. Jag vågar dock hysa den uppfattningen, att med god vilja den erforderliga utredningen kunde fullgöras inom loppet av ett par månader.

Jag förbiser ingalunda, att såväl riksgäldsfullmäktige som fullmäktige i riksbanken uttalat betänkligheter mot ifrågavarande bemyndigande — något avstyrkande har jag i deras uttalande icke kunnat finna — men om man studerar deras utlåtande, lærer man icke kunna undgå att finna deras invändningar ganska svaga. När man såsom fullmäktige i riksgäldskontoret gjort bland annat tager sin tillflykt till en sådan invändning som följande: »Fullmäktige vilja emellertid framhålla, att, då herr Wrangel i sina beräkningar icke tagit hänsyn till att lånet skall amorteras, byggnadslånen ej torde kunna lämnas till den billiga ränta han angivit,» så står man verkligen undrande och spörjande om meningen. Det torde väl vara tydligt för en var, att ett obligationslån så att säga amorterar sig självt utan särskild kostnad utöver förvaltningskostnaden. Jag har således ingalunda förbisett, att lånet skall amorteras, men jag har icke särskilt framhållit, att en följd av den så att säga naturliga amorteringen blir, att det sammanlagda beloppet av årspremierna efter hand måste minskas.

Ja, ofantligt mycket mer vore att säga om denna ytterligt viktiga och brännande fråga, men jag har kanske alltför länge upptagit kammarens dyrbara tid. Med den syn på saken som jag har och särskilt i betraktande av nödvändigheten av skyndsamhet kan jag emellertid icke underlåta att yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Hedenstierna: Herr talman! Utskottet har i stort delat motionärernas mening om önsksvärdheten av åtgärder för främjande av byggnadsverksamheten och därmed avhjälpande av bostadsbristen. Men inom utskottet har det dock rätt ganska skiljaktiga meningar, huruvida den väg, som motionärerna föreslagit, är den bästa. Utskottet har av riksgäldsfullmäktiges och bankofullmäktiges yttranden blivit ännu mer tveksamt. Men man har inom utskottet dock ansett frågan vara av den innebörd, att den tålde vid en utredning, och då det nu finnes en kommitté, som just har hand om utredning av sådana frågor, som det här gäller, nämligen ordnande av byggnadskrediten, har man ansett, att ej något försummades med överlämnandet av ärendet till denna kommitté.

Något dröjsmål med ärendet torde ej uppstå, om frågan hänvisas till denna kommitté i stället för att motionen genast bifalles. Med all säkerhet skulle nämligen ett obligationslån icke kunna uppläggas i år. Jag ber därför utan att uppehålla tiden vidare få yrka bifall till utskottets förslag.

Greve Lagerbjelke: Herr talman! Jag kan icke annat än finna, att premieobligationslån i och för sig äro förkastliga. Då härtill kommer att förra årets riksdag begärt en utredning angående ett statslotteri eller annan form av under statens garanti stående penninglotteri och denna utredning lär komma att omfatta sådana lån, som nu äro ifråga, anser jag, att redan häri ligger ett skäl att icke bifalla motionen eller utskottets hemställan.

Skall nu emellertid denna låneform komma till användning, anser jag, att den bör komma statens upplåning till godo. Beträffande de krav, som ställas på statens upplåning, måste jag till alla delar instämma i vad herr Cavalli nyss anfört. Jag vill dock därvidlag tillägga några siffror. Jag vill erinra därom, att under åren 1912 t. o. m. 1915 i medeltal för produktiva ändamål av staten upplånats något över 40 miljoner kronor för år. 1916 steg denna upplåning till 53 miljoner kronor och år 1917 går den till 71 miljoner; för 1918, nästa år, kan den beräknas till 100 miljoner kronor. Jag vill vidare erinra om att vid krigsutbrottet 1914 statens fonderade skuld utgjorde 666 miljoner, vartill kommo då övertagna lån och svävande skuld, 23 miljoner, sammanlagt 689 miljoner. Den 1 juni i år har statens fonderade skuld ökat till 990 miljoner jämte svävande skuld av 60 miljoner eller sammanlagt 1,050 miljoner kronor. Det är alltså en ökning av 52 % under en tid av endast två år och elva månader. I år är ytterligare en avsevärd upplåning nödvändig, även om man icke räknar med de stora tillfälliga kommissionskrediterna.

Om jag vidare gör ett överslag rörande upplåningen under år 1918, vill jag erinra om att enligt den kungl. propositionen av den 1 juni innevarande år med förslag till ny inkomstberäkning för 1918 års riksstat m. m., som i dag blivit delad i kammaren, räknas med en upplåning under nästa år för produktiva ändamål av 95 miljoner, men man kan utan tvivel, som jag förut nämnde, härvid räkna med ett belopp av 100 miljoner kronor. Därtill komma vidare vissa kristidsutgifter att bestridas med lånemedel till ett belopp av 136 miljoner. Det beräknas vidare, att utgifter till ett belopp av 25 miljoner under nästa år skola bestridas av kassaförlagslånefonden, men efter den erfarenhet jag har betyder detta sakligt sett, att statskontoret begär en kassaförstärkning från riksgäldskontoret av 25 miljoner.

Man kan således efter denna kungl. proposition räkna med en upplåning nästa år på 261 miljoner kronor. När man då erinrar sig, att under åren 1855 t. o. m. 1916 i medeltal endast upplånades 15,5 miljoner kronor om året, så framgår bäst den fruktansvärda ökning, som under senare år pågått och väl även kommer att pågå under de närmare åren. Riksgäldsfullmäktige hava strävat att där så varit möjligt sörja för att upplåningen betryggas, men hava rönt mycket litet tillmötesgående från riksdagens sida. Jag vill icke erinra om riksgäldskontorets motigheter i detta avseende, då tiden nu är så långt framskriden. Jag vill dock till

*Om upplå-
gande av ett
premieobliga-
tionslån till
främjande av
bostadspro-
duktionen.
(Forts.)*

Om uppläggande av ett premieobligationslån till främjande av bostadsproduktionen.

(Forts.)

sist framhålla, att den inhemska lånemarknaden icke är outtömlig. Den kan dock icke i längden räcka till för alla dessa krav.

Jag förbiser, herr talman, ingalunda vikten av bostadsproduktionen, men jag kan å andra sidan icke heller annat än fästa avseende vid de synpunkter, jag förut framhållit. Är det nu emellertid så, att byggnadsverksamheten ovillkorligen måste stödjas genom underlättandet av lånemöjligheterna genom statens försorg, får jag till alla delar i detta avseende instämma med riksbanksfullmäktige i deras uttalande, att detta synes böra ske genom inrättande av en lånefond för byggnadsverksamhetens befrämjande. Härigenom får staten en fullständig kontroll över lånemedlens användning, vilket är en stor fördel. Verkställes upplåningen genom riksgäldskontoret, vinner man även den fördelen, att upplåningen koncentreras därstädes. Man kan därigenom även på detta sätt begränsa de medel, som komma att lämnas. Herr Wrangel har begärt att få upptaga ett premieobligationslån till obegränsat belopp. Detta synes mig i varje fall vara orimligt.

Jag får, herr talman, på av mig nu anförda skäl, yrka avslag på såväl motionen som utskottets hemställan.

Friherre Langenskiöld: Herr greve och talman! Den förste talaren i denna fråga och den siste hava båda yrkat avslag på utskottets förslag. Jag skall emellertid tillåta mig att hemställa, att kammaren ville bifalla utskottets förslag i denna del.

Såsom utskottet framhållit i början av sitt uttalande, har byggnadsverksamheten under kristiden kommit i ett synnerligen svårt läge. Båda statsmakterna hava även visat sig behjärta detta, då Kungl. Maj:t föreslagit och riksdagen bifallit anslag för understöd av den privata byggnadsverksamheten. Frågan om att ordna fastighetskrediten har även länge varit under utredning av statens bostadskommission. I ett yttrande i detta ämne säger bostadskommissionen att »härvid borde tagas i överbägande, om icke den med statens direkta stöd bedrivna låneverksamheten borde ytterligare utvidgas samt om icke sparbankers, försäkringsanstalters och olika s. k. kassors medel kunde under lämpligare former än hittills ställas till fastighetsmarknadens förfogande». Det torde härav framgå, att det icke är alldeles uteslutet, att det kommer att framställas pretentioner på att staten skall ingripa i ordnandet av fastighetskrediten.

Fullmäktige i riksbanken säga, och det har nu vunnit understöd från förste deputeraden i riksgäldskontoret, att det i sådant fall vore fördelaktigare om det inrättades en statens lånefond. Men vad betyder det då, att det inrättas en statens lånefond — naturligtvis icke en lånefond på en eller annan miljon utan antagligen hundra, kanske ännu flera miljoner? Jo, det betyder, att staten ökar sin egen upplåning för att sedermera på relativt billiga villkor utlåna dessa medel för byggnadsverksamheten. Nu hava vi hört förste deputeraden i riksgäldskontoret synnerligen värtaligt framhålla, hur ansträngd statens kredit redan är, och huru man

måste se till, att den icke över hövan utsträckes. Jag undrar, om icke vid sådant förhållande det skulle kunna vara skäl att taga i övervägande, om man skulle kunna på något sätt tillgodose den kredit, som fastighetsmarknaden ovillkorligen fordrar, utan att staten skulle behöva ställa sin kredit till disposition. Det har synts utskottet vara skäl, att, om det över huvud taget blir nödvändigt för staten att ingripa, det undersökes om kanske icke den av motionärerna nu föreslagna formen av ett premieobligationslån skulle kunna erbjuda en sådan lämplig utväg. Jag vägar verkligen ifrågasätta, om icke möjligen även riksgäldsfullmäktige, om de ställes inför alternativet att själva upplåna ett hundratal miljoner för att understödja byggnadsverksamheten, eller att biträda ett sådant förslag, som nu framförts av motionärerna, dock skulle anse utvägen av ett premieobligationslån böra undersökas.

Om uppläggande av ett premieobligationslån till främjande av bostadsproduktionen.

(Forts.)

För min personliga del är jag ingen vän av premieobligationslån. Men vi leva i en tid, då man verkligen icke får tillbakavisa de utvägar som erbjuda sig för att övervinna tidens svårigheter, och jag för min del har därför ansett, att det finns all anledning att nu icke bestämt avböja motionärernas plan utan snarare förorda, att frågan undersökes, huruvida det förslag, som de framställt, möjligen skulle kunna få en användning, när frågan om fastighetskreditens ordnande slutligen skall för riksdagen av Kungl. Maj:t framläggas.

Jag anser för övrigt, att motionärernas förslag näppeligen kan av riksdagen omedelbart avgöras, icke blott därför, att fullmäktige i riksgäldskontoret och riksbanken ställt sig tveksamma till förslaget utan även därför, att riksdagen väl icke bör besluta i en så viktig fråga, innan Kungl. Maj:t låtit utreda densamma. Nu får frågans behandling på detta sätt enligt min uppfattning den rätta gången, och därför anser jag mig kunna förorda, att utskottets framställning måtte av kammaren bifallas.

Herr Wrangel: Herr greve och talman! Endast ett par ord med anledning av greve Lagerbjelkes anförande.

Före världskrigets utbrott var det vanligt, att upplåningen skedde utomlands. Man trodde icke då, att det skulle kunna gå för sig att verkställa upplåningen inom Sverige. Men efter vad jag har mig bekant, har det visat sig, att upplåningen här i landet har gått förvånande lätt.

Vidare vill jag här erinra om att i Danmark lär det förekomma obligationslån just för byggnadskrediten, uppgående till över 2 miljarder kronor. Jag tror sålunda icke, att det förefinnes några särskilda svårigheter att inom vårt land få de för denna ytterst viktiga sak erforderliga medlen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att rörande det under behandling varande utlåtandet yrkats: 1:o att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o att den av herr Wrangel i ämnet väckta motionen skulle bifallas; samt 3:o)

Om uppläggande av ett premieobligationslån till främjande av bostadsproduktionen. att kammaren skulle avslå såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

(Forts.)

Om rätt för prästerskapets änke- och pupillkassa till ytterligare inkomst av vissn befattningar.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 62, i anledning av väckta motioner om beredande åt prästerskapets änke- och pupillkassa av rätt till ytterligare ett års behållen inkomst av vissa befattningar.

I anledning av två likalydande motioner, väckta den ena, nr 63, inom första kammaren av herr *Bergqvist* m. fl. och den andra, nr 234, inom andra kammaren av herr *Lundgren* i Nora m. fl., hade utskottet i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte besluta att för sin del medgiva, att prästerskapets änke- och pupillkassa tillerkändes rätt till ytterligare ett års behållen inkomst av varje befattning, vars innehavare vore pliktig att vara delägare i kassan, i den mån dessa befattningar första gången efter det sådan rätt tillerkänts kassan bleve lediga, dock beträffande de befattningar, för vilka löneroglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910 stundade, först sedan ny löneroglering blivit vid dem genomförd, samt *under villkor att* det prästerskapet tillförsäkrade s. k. tjänståret bortfölle och att änkors samt omynliga och oförsörjda barns nådår alltså räknades från tiden för tjänstinnehavarens frånfälle, den 2 juni 1917.

Reservation hade avgivits av herrar *J. Ekman*, *Söderberg* i Hobborn och *Boberg*, vilka likväl ej antytt sin mening.

Herr *Ekman*, Johan Emilson: Herr greve och talman! Då jag varken kunnat förena mig med utskottet eller med motionärerna i föreliggande fråga, har jag ansett mig böra avgiva reservation vid betänkandet och skall med några få ord be att få motivera densamma.

Prästerskapets änkor och oförsörjda barn hava pensionerats med avkastningen av en fond, som bildats dels genom en del av stiftens emeritikassors behållning, dels och till större delen genom en fond bildad av ett års inkomst av varje prästerlig beställning, sedan densamma bytt innehavare. Dessa vakansår begynte år 1874 och ha ännu icke avslutats. Under denna tid har inom denna fond pensionerna undan för undan ökats och uppgå nu till mellan 340 och 1,065 kronor med ett medeltal av omkr. 600 kronor. Utom dessa pensioner åtnjuta för övrigt änkor och barn den icke oväsentliga förmånen av inkomsten av ett tjänsteår, d. v. s. för tiden mellan prästens dödsfall och nästkommande 1 maj, och dessutom ett, i åtskilliga fall flera nådår. Man måste därtill komma ihåg, att prästerna hava den förmånen att sitta med orubbade löneför-

måner ända till sin död och icke såsom andra ämbets- och tjänstemän måste avgå med en pension, som icke på långa vägar uppgår till lönsens belopp.

Ehuru detta sålunda medför icke oväsentliga fördelar för de efterlevande, vill jag visst icke neka till, att det skulle vara synnerligen önskvärt att bereda dessa änkor och barn en ökad inkomst. Däremot kan jag icke vara med om det sätt som här är föreslaget att nu bevilja ytterligare ett sådant vakansår för var gång en prästerlig beställning blir ledig.

För denna åsikt har jag två skäl. Det ena är, att prästerliga beställningar redan nu skötas alltför mycket genom vikarier. Prästerna bliva ofta mycket gamla och kunna icke sköta sina befattningar utan få en vicepastor, som sköter dem. Även under tjänstår och nådår skötas befattningarna av vikarier. Nu begär man att under ännu ett år utsträcka detta vikariat. Jag kan icke tänka mig, att det kan vara nyttigt för församlingvärderna, att befattningarna uppehållas så länge genom vikariat. Det är ju icke tänkbart att en person, som tillfälligtvis kommer till en församling och icke vet, om eller hur länge han kommer att stanna kvar där, kan hava samma intresse därför som en ordinarie innehavare av platsen. Visserligen sägs, att en ung kraftig vicepastor kan vara bättre än en gammal ordinarie präst, men å andra sidan kan man säga, att en ordinarie icke alltför gammal präst bör vara för församlingen vida bättre än en ung vikarie.

Det andra skälet är, att man väl också måste tänka på det yngre obehörade prästerskapet, som länge nog får vänta på ordinarie beställning, vilket är det enda medlet för dem att bilda familjer. Om nu detta vakansår ytterligare skulle beviljas, betyder det ytterligare ett år för varje präst att vänta på ordinarie plats. På dessa skäl kan jag icke förena mig med motionärernas yrkande.

Ser jag nu å andra sidan på vad utskottet föreslår, så medger det, att det icke är bra med dessa långvikariat. Utskottet vill dock bevilja det nya vakansåret. Men å andra sidan vill det draga in tjänståret, d. v. s. nådåret skulle börja vid prästens dödsfall och räcka jämnt ett år. Hur länge tjänståret räcker, kan man icke säga på förhand, därför att detta blir beroende på tiden för dödsfallet. Men om man antar att dödsfallen äro ungefär lika fördelade på årets månader, skulle det bli i medeltal ett halvt år. Alltså skulle genom utskottets förslag prästerskapets efterlevande få inkomst av ett vakansår men å andra sidan mista i medeltal ett halvt tjänstår. Utskottet har således givit med ena handen och tagit tillbaka hälften med den andra handen. Förresten: kan man kalla det konsekvent, att då man ogillar principen, vilket man gör genom att draga in tjänståret, i alla fall giva bort ett nytt vakansår, som kommer att räcka i kanske 30, 40 år?

Se vi på hur denna fråga har behandlats, finna vi att kyrkomötet har gått in till Kungl. Maj:t med begäran om vidtagande av den åtgärd, varom motionärerna här göra framställning. Kungl.

Om rätt för prästerskapets änke- och pupillkassa till ytterligare inkomst av vissa befattningar.

(Forts.)

Om rätt för prästerskapets änke- och pupillkassa till ytterligare inkomst av vissa befattningar.

(Forts.)

Maj:t har dock ej funnit skäl att med anledning av denna kyrkomötets begäran vidtaga någon åtgärd. Man kan härav draga den slutsatsen, att Kungl. Maj:t icke anser detta vara det bästa och lämpligaste sättet för frågans lösning.

Jag vill medgiva, att ur finansiell synpunkt är det av motionärerna föreslagna sättet nog det minst betungande, men då det ur andra synpunkter är förenat med så stora olägenheter, torde det dock icke böra tillgripas.

Hur frågan skall lösas, därom kan jag icke uttala någon bestämd åsikt, men det finns flera sätt att vinna det åsyftade målet, bland vilka jag skulle vilja framhålla exempelvis höjda befordringsavgifter, att erläggas av den präst, som tillträder ny befattning, vilken avgift icke behöver på långt när uppgå till så stort belopp som det här ifrågavarande.

Då tiden är så långt framskriden skall jag icke taga kammarens uppmärksamhet i anspråk längre, utan på de grunder jag nu anfört, ber jag, herr greve och talman, att få yrka avslag såväl på motionerna som på utskottets hemställan.

Herr Meurling: Såsom föregående ärade talare har framställt, har den kassa, varom här är fråga, bildats därigenom att den har fått uppbära ett års inkomst ifrån varje ledig prästerlig befattning.

Nu ha emellertid de pensioner, som änkorna erhållit, befunnits vara alldeles för små, och man har därför försökt få dem ökade på det sätt, att kassan skulle ännu en gång få uppbära ett års inkomst av varje ledig befattning. Det är således icke någonting nytt, som här begäres, utan det begäres, att den ordning, som nu har varit gällande i över 40 år och som har gått för sig rätt bra under dessa 40 år, skall få fortsätta ännu en generation. Utskottet har också tillstyrkt, att kassan skulle tillerkännas rätt till ytterligare ett års inkomst av varje befattning. Därvid har utskottet emellertid fogat ett villkor, nämligen att änkorna skulle förlora rätten att få uppbära inkomsten under tjänståret till tjänstårets slut, vilken rätt de hittills haft. Om detta går igenom, då har man med ena handen tagit vad man ger med den andra. Ja, för åtskilliga av här ifrågavarande änkor tar man i så fall mera än vad man ger dem, så att de skulle rent av förlora på införandet av en sådan bestämmelse.

Nu kallar utskottet detta för ett »vederlag». Kassan skulle få den förmån, som här tillstyrkes, men mot ett vederlag. Vem är det då, som får giva det vederlaget? Det är icke kassan, ty genom detta villkor varken vinner eller förlorar hon ett enda öre, utan de som få giva detta vederlag äro änkorna och de faderlösa barnen, vilka nyss förlorat sitt jordiska stöd och för vilka framtiden måhända ter sig ganska mörk. Och vilka få taga emot detta vederlag? Jo, det är de tillträdande prästerna, de som nu fått ett pastorat och som ha framtiden för sig jämförelsevis ljus. Det synes mig, att man därvidlag borde hava mera hjärta för änkorna

och de faderlösa barnen. Utskottet uttrycker sig mycket oklart i sista raden av sitt utlåtande, då utskottet säger: »Såsom vederlag för sistnämnda förmån skulle alltså prästerskapet avstå förmånen av s. k. tjänståret». Det är ju alldeles tvärtom. Det är prästerskapet, det prästerskap, vilket är i sin bästa ålder, det är det som skall vinna detta s. k. tjänstår, under det att det är änkorna och barnen, som få avstå från förmånen av detta tjänstår, enligt det villkor, som utskottet nu föreslår.

*Om rätt för prästerskaps-
änke- och pu-
pillkassa till
ytterligare in-
komst av vissa
befattningar.*
(Forts.)

Det har framhållits, att det för församlingarna kan vara svårt att vikariaten skola bliva så långvariga som de äro. Men genom det förslag, som utskottet här har framlagt, skulle den gamla ordningen, att tillträde sker den 1 maj, brytas, och sedan skulle tillträdet för en ny pastor kunna bliva vilken tid på året som helst. Om vi antaga, att det skulle inträffa mitt i mantalsskrivningstiden, att en ny pastor komme till församlingen i saknad av all personal- och lokalkännedom, skulle det bliva en nästan oundviklig följd, att felaktigheter där komme att insmyga sig i de primäruppgifter, som skola ligga till grund för mantalslängden, upp- bördslängderna, röstlängderna o. s. v.; det bleve församlingen som finge erfaras största olägenheten därav. Många andra olägenheter kunna uppstå genom att tillträde kan ske vilken årstid som helst men som jag vid denna sena timme ej vill upptaga tiden med att anföra. Både för den ena och den andra parten skulle det falla sig olägligt. Däremot är den tillträdesdag, som nu har varit sedan uråldriga tider bestämd, den 1 maj, den allra lämpligaste i många hänseenden.

Därför skulle jag vilja hemställa, att utskottets förslag bifalles, men med den ändring att de sista fyra raderna, som tala om villkor med avseende å tjänståret, uteslutas och att således vad tjänståret beträffar det får vara vid den ordning, som det har varit hittills. Det kan väl med skäl sägas, att denna fråga, liksom det nämndes om en föregående, ligger utanför partierna, och det synes mig vara att värdigt avsluta denna högtidsdag, om man sålunda bereder en förmån för änkor och faderlösa barn. Sedan få väl de tillträdande prästerna, som ju i allmänhet äro i sin bästa ålder, reda sig så gott de kunna, om de få vänta några månader.

Jag anhåller därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag med uteslutande av de sista fyra raderna.

Herr Hedenstierna: Herr greve och talman! Då vi hade före detta ärende inom utskottet, ansåg man billighetsskäl tala för att man i någon mån skulle upphjälpa prästpensionerna. Man såg då på de utvägar, som kunde finnas för att nå ett sådant mål, och man hade även sina tankar på den utväg, varå herr Ekman fäst uppmärksamheten, nämligen höjda befordringsavgifter. Man kom emellertid därvid till den uppfattningen, att dessa skulle giva så liten inkomst, att ej något väsentligt vanns i sak. Om dessa avgifter skulle kunna inverka, måste de sättas till den stor-

Om rätt för prästerskapets änke- och pupillkassa till ytterligare inkomst av vissa befattningar.

(Forts.)

lek, att de skulle bliva så tunga, att prästerskapet hade svårt att bära dem. Vid dessa förhållanden hade man ingen annan utväg, när man ansåg sig böra bereda en inkomst åt ifrågavarande fond, än att den uppoffring, som var nödvändig i sådant avseende, finge på ett eller annat sätt läggas på prästerskapet som givetvis hade största förmånen av att få fonden höjd.

På detta sätt resonerade man, och man kom därvid till det resultat, som utskottet nu har angivit i sin kläm, nämligen att man skulle tillerkänna fonden ett nådår, men att det skulle ske under villkor att det prästerskapet tillförsäkrade s. k. tjänståret bortfaller och att änkors samt oförsörjda barns nådår alltså räknas från tiden för tjänst innehavarens frånfälle.

Man ansåg, att det fanns ingen annan utväg, och min fullkomliga övertygelse är den, om man skall döma av överläggningar inom utskottet, att ett sådant borttagande av ifrågavarande villkor, som den föregående talaren förordade, icke har någon utsikt att gå igenom i riksdagen.

Jag kan således icke tänka mig, att någon annan utväg finns för att nå det mål man syftar till, nämligen en höjning av ifrågavarande pensionsfond, än att gå den av utskottet anvisade vägen varför jag, herr greve och talman, ber att få yrka bifall till utskottets hemställan oförändrad.

Friherre L a n g e n s k i ö l d: Jag skall be att få förena mig i det yrkande, som den närmast föregående talaren framställt, men jag ber att även få tillägga några ord.

Det förhåller sig nog icke så, att utskottet självt väckt tanken på den utväg, som utskottet här förordar, eller att det skall bestämmas ett vederlag för den förmån, som ifrågasättes att bereda kassan, därigenom att kassan får åtnjuta inkomsten av ett vakansår. Den idén framställdes först av motionärerna själva. Dessa säga nämligen — det finnes återgivet i bankoutskottets förevarande utlåtande sid. 5:

»För den händelse ett sådant vederlag verkligen kan anses behöfligt, synes det oss lämpligast kunna utgå i form av en begränsning i den tid nådårsberättigat stärbhus må åtnjuta den behållna inkomsten av tjänsten. Enligt nuvarande bestämmelser utgör denna tid dels återstoden av det ecklesiastikår, under vilket tjänsteinnehavaren avlidit, dels ett år därutöver.

Den ifrågavarande förmånen verkar emellertid ganska ojämnt, då dödsfallen kunna inträffa under väsentligt olika tider av ecklesiastikåret. Med hänsyn härtill kunde fog förefinnas att vidtaga en omreglering härutinnan på sådant sätt, att tiden för nämnda förmånsrätt gjordes lika för alla. I varje fall bör dock denna tid enligt vårt förmenande ej sättas lägre än till ett år efter tjänsteinnehavarens död. I realiteten skulle detta innebära, att rätten till nådåret bibehölls, men rätten till det s. k. tjänsteåret bortföller.»

Det är detta som utskottet nu anslutit sig till, dock med den skillnad att utskottet utsträckt detta vederlag därhän, att det skall gälla icke allenast tjänståret för efterlevande änka och oförsörjda

barn, utan att över huvud taget varje rätt till tjänstår skall upphävas för att kassan skall få åtnjuta ett vakansår för varje ledig prästerlig befattning.

Nu må jag säga, att det verkligen synes finnas anledning att begagna ordet vederlag i detta fall. Det visade sig nämligen under utskottets behandling av denna fråga, att man från församlingshåll ansåg, att församlingarnas rätt trädde litet för nära, då genom ett dylikt vakansår den prästerliga befattningen komme att skötas genom vikarie under ett år mera än annars. Då ansåg man från denna sida, att det vore skäl att på något sätt minska den tid, varunder en prästerlig befattning enligt nuvarande föreskrifter bestrides genom vikariat.

Det är på denna grund utskottet ansett sig böra uppställa ett villkor om vederlag, och detta har som sagt framkastats av motionärerna själva, som uttalat att ett vederlag lämpligen kunde ske just i form av att tjänståret indroges och att det s. k. nådåret börjades omedelbart efter dödsfallet.

Herr greve och talman, jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande nu föredragna utlåtande yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels av herr *Meurling*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att sista delen, från och med orden »samt under villkor», utelämnades, dels ock att kammaren skulle avslå såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Härefter gjordes propositioner i enlighet med berörda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 63, i anledning av framställning av fullmäktige i riksbanken angående uppförande av arbetarebostäder vid Tumba bruk, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av rörelsekapital för 1917 års bränslekommissions vedanskaffning under innevarande år ävensom en i ämnet väckt motion.

Anslag till rörelsekapital för vedanskaffning.

I detta utlåtande hade utskottet under åberopande av anförda omständigheter hemställt, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 369 och en inom andra kammaren av herr *Rydén* i Malmö väckt motion, nr 499, måtte

dels ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett belopp av högst 50,000,000 kronor att i enlighet med av föredragande departements-

Anslag till
rörelsekapital
för ved-
anskaffning.
(Forts.)

chefen angivna grunder användas för 1917 års bränslekommissions vedanskaffning under innevarande år,

dels medgiva, att av detta belopp finge för statens räkning tecknas aktier intill ett belopp av 99,600 kronor i ett för denna vedanskaffning bildat aktiebolag,

dels föreskriva, att berörda aktiebolag skulle vara underkastat bestämmelserna i kungl. kungörelsen den 23 oktober 1915 angående skyldighet för penningförvaltande allmänna verk och inrättningar m. fl. att i vissa fall anlita riksbanken,

dels ock förklara, att staten iklädde sig ansvaret för bolagets förbindelser.

Herr Barthelson: Herr greve och talman, mina herrar! I likhet med övriga ledamöter inom jordbruksutskottet har jag vid behandlingen av ifrågavarande ärende — för att begagna utskottets ord — »delat departementschefens uppfattning rörande nödvändigheten av att ett belopp av föreslagen storlek för ändamålet ställes till Kungl. Maj:ts förfogande». Detta belopp är, såsom vi veta, 50 miljoner kronor.

Det kan således icke vara för att söka komma utskottet till livs, som jag har begärt ordet, utan det är endast för att framhålla en del synpunkter, vilka förefalla mig icke hava blivit beaktade i den kungliga propositionen, liksom också för att framhålla en del underlåtelser, som alltjämt delvis fortgå.

I sistnämnda hänseende vill jag anföra det förhållandet, att vid längs järnvägarna befintliga sågverk på flera ställen allt fortfarande kolas det sågavfall, vilket lämpligen bort eller bör användas till ved, varigenom denna tvångsuttagning av ved, som nu här föreslås, skulle hava kunnat minskas i någon mån. Jag skulle även hava kunnat visa på att man förbjudit industrien och kommunikationsverken att använda den ved, som de kunnat hugga på egen skog.

De 50 miljoner kronor, som Kungl. Maj:t nu begär och som av jordbruksutskottet här tillstyrkas, skola användas i första rummet till organisationerna, och främst bland dessa organisationer vill jag då nämna den centrala organisationen här i Stockholm. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet säger i den kungliga propositionen, sedan han framhållit, att Kungl. Maj:t tillsatt specialkommittéer för tillfredsställande av detta bränslebehov och för torvens tillgodogörande — det finns ju bränslekommissioner och en torvkommitté — att det är nödvändigt, att denna kommission blir en målmedveten organisation av alla de för ändamålet lämpade krafter, varöver landet förfogar. Försåvitt man i detta yttrande vill inrymma även den centrala bränslekommissionen, synes det mig, som om denna organisation icke är utan anmärkning, om man ser saken så, att i denna centrala institution skulle vara samlade krafter, som kunna på det praktiska området genast lämna upplysningar, så att ärendena kunde handhavas på ett praktiskt raskt och rättvist sätt. Sålunda saknas till exempel i denna kommission någon ledamot för domänstyrelsen, vars underlydande tjänstemän

dock skola tjänstgöra för tillgodogörandet av den enskilda skogsavkastningen. Vidare saknas någon ledamot för torvkommittén. Rörande domänstyrelsen har jag icke kunnat finna annat av den kungliga propositionen, än att Kungl. Maj:t anser, att domänstyrelsen bör aläggas att på anfordran lämna nödiga upplysningar.

Går jag sedan ifrån dessa ämbetsverk till den enskilde, vilken denna fråga i högsta grad berör, då det är hans tillgångar som skola tillgripas, har den enskilde, såvitt jag kan se, icke fått någon talan i denna centrala bränslekommission. Det framhålles i den kungliga propositionen, att staten genom förfogandelagen har tillräckligt kraftiga rättsmedel i sin hand att, i den mån så behövs, göra sig till herre över ifrågavarande tillgångar. Således, den enskilde behöver icke tillfrågas, han har blott att lyda. Man behöver blott från statens sida använda den makt, man av riksdagen förvärvat, att taga för sig.

Detta ingripande, varigenom staten gör sig till herre över en viss klass medborgares egendom, i sig själv osympatiskt, är från nationell synpunkt sett enligt min uppfattning i förevarande fall icke utan en viss risk, då man därigenom äventyrar, att det intresse för skogsvård i vårt land, som faktiskt nu förefinnes efter ett mångårigt arbete, skall försvinna eller minskas. Denna risk borde, synes det mig, hava föranlett, att formen för ifrågavarande omnämmande av detta herravälde icke blivit fullt så kantig, som den här ter sig. Den enskilde kommer ju genom dessa tvångsuttagningar att lida avsevärda förluster. Jag har icke heller i den kungliga propositionen kunnat finna några fullt tydliga och klara besked om de ersättningar, som skola tillkomma vederbörande för de förluster, vilka härigenom kunna drabba honom. Dessa förluster komma nu att bestå dels i denna direkta tvångsuttagning av hans skog, dels ock i de förluster, som otvivelaktigt komma att inträffa på många håll genom de följder, vilka säkerligen komma att inställa sig på grund av denna avverkning.

Jag syftar i detta fall på två av skogsvårdens allra största fiender: jag menar skogseld och insekthärjningar. Det är ju givet, att när i våra skogar nu under sommartiden, det vill säga under den tid av året som är den allra olämpligaste ur skogsvårdssynpunkt sett för att verkställa avverkning, när över alla dessa väldiga vidder kommer att släppas lös en massa människor, vilka icke hava något intresse för skogsägaren eller för hans skog, utan som snarare endast hänvisa till lagens stränghet och att skogsägaren endast har att lyda — man kan tänka sig att därigenom bl. a. fara för eld kommer att uppstå, då dessa människor till stor del icke hava något begrepp om att iakttaga varsamhet med eld. Man brukar eljest i våra skogar under den torra årstiden icke ens vilja uppträda där rökande cigarr av fruktan för skogseldar, vilka lätt uppkomma, men som, mina herrar, icke äro så lätta att släcka. Vidare förefinnes ju också för våra skogar en stor fara för skogseld genom den vedeldning, som kommer att ske i lokomotiven.

Den andra fara, jag syftar på, är faran för insekthärjningar.

Anslag till
rörelsekapital
för ved-
anskaffning.
(Forts.)

Genom att antagligen en massa virke kommer att ligga obarkat i våra skogar efter dessa tvångshuggningar kommer det att bildas fullständiga härdar för utvecklingen av insekter i sådan grad, att man i flera år kan befara insekthärjningar, vilkas förödelse kanske kommer att decimera våra skogar i ännu högre grad än den föreslagna tvångsuttagningen gör.

Det är dessa stora risker, som jag har velat påpeka, därför att jag i den kungliga propositionen icke har kunnat finna något nämnt därom och därför att jag velat uttala en förhoppning, att så kraftiga åtgärder som det är möjligt må komma att vidtagas emot dessa av mig nu berörda eventuella olyckor. Det är ännu icke för sent för Kungl. Maj:t att i detta avseende utfärda nödiga föreskrifter för de tjänstemän som komma att handhava tvångsuttagningen.

Sedan jag sålunda fått anföra de synpunkter jag önskat framhålla slutar jag, herr greve och talman, såsom jag började med, att jag icke har något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Carleson: Det är ju beklagligt, att man behöver gripa in på en massa enskilda områden i dessa tider; men därvidlag — och det erkänner naturligtvis även den ärade talaren — har nöden ingen lag. För att tillgodose befolkningens elementära behov är det nödvändigt, att man bland annat förser dem med bränsle, och i detta fall föreligger ju även behov av bränsle för industrien.

Om därvidlag beträffande de medel, staten har till sitt förfogande för att skaffa sig bränsle, uttrycken förefalla den ärade talaren något kantiga, så är det nog icke avsett att det skall så verka, utan det är allenast tillkommet för att giva uttryck åt att Kungl. Maj:t icke skall behöva besvara riksdagen med vidare framställning i sådant syfte.

Av vad den ärade talaren för övrigt yttrade skall jag icke till behandling här i kväll upptaga mer än den anmärkning, som gjordes emot organisationen.

Det nämndes först och främst att den centrala organisationen, bränslekommissionen, saknade representanter ifrån domänstyrelsen, torvkommittén och enskilda. Vad beträffar domänstyrelsen och torvkommittén hava de var sin representant vid bränslekommissionen, fastän de icke där hava permanent sysselsättning, det vill säga till dagligdags vid behandlingen av de löpande ärendena. Så snart återigen fråga är om anlåtande av kronans skogar — och det sker, som den ärade talaren säkert kärner till, i mycket stor utsträckning — kommer en statens representant, en representant för domänstyrelsen, att närvara och avgiva både råd och upplysningar. Torvkommittén har även en representant rörande torvbränslet. Vad beträffar de enskilda, är det väl ändå kanske rätt svårt att få en allmängiltig representant för en massa enskilda skogsägare i en centralorganisation i Stockholm, som måste vara så organiserad, att den för att fylla sitt värv måste arbeta raskt och kraftigt. Men det är dock att märka,

att i organisationerna i landsorten, som lyda under bränslekommissionen, hava allmänt tagits i anspråk genom skogsvårdsstyrelserna deras länsjägmästare, och att dessa länsjägmästare även komma att taga hänsyn till de berättigade kraven från de enskilda, det kommer nog att falla av sig självt.

Jag skall sluta med att framhålla, att frågan om ersättningen till skogsägarna icke gärna kan av statsrådet beröras i propositionen därför, att denna ersättning skall utgå efter grunder, som redan äro av riksdag och konung fastställda. I och med förfoganderättslagens tillämpning kommer priset att fastställas i den ordning, som denna lag bestämmer. Men det utesluter icke, ehuru jag icke kan säga det säkert, att ersättningen kommer att bestämmas genom en frivillig överenskommelse mellan statens representant och den enskilde, alldeles på samma sätt som man tänkt sig, att avverkningen skall i den utsträckning som den kan ske och i den mån den enskilde förfogar över arbetskraft, också verkställas av den enskilde. Jag nämner detta särskilt därför, att det tyckes vara ett missförstånd i detta avseende. Man har trott, att kronan skulle särskilt ha intresse av att stå för all avverkning inom riket.

Herr Barthelson: Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag ännu en gång begärt ordet. Men jag vill med ett par ord uttrycka min tillfredsställelse över vad herr statsrådet och chefen för finansdepartementet yttrade i slutet av sitt anförande, nämligen att dessa avverkningar skulle verkställas av den enskilde, så snart denne önskade det. Men då herr statsrådet nämnde, att den enskilde vore representerad genom skogsvårdsstyrelserna i styrelsen, får jag såsom ordförande i skogsvårdsstyrelsen i Skaraborgs län säga, att jag för min del icke mottagit någon annan skrivelse i denna sak än en av den lydelsen, att skogsvårdsstyrelsen uppmanades att ställa underlydande tjänstemän till kommissionens förfogande, något som styrelsen också med största beredvillighet gjort. Att jag sålunda icke kunde tänka mig förhållandet rörande domänstyrelsen på annat sätt än jag nyss yttrade, berodde därpå, att domänstyrelsen enligt kungl. propositionen ej är i centralstyrelsen representerad. I den kungl. propositionen anføres nämligen, att Kungl. Maj:t säger sig vilja ålägga domänstyrelsen att tillhandagå med råd och upplysningar. Det är endast detta, som jag har velat med anledning av herr statsrådets yttrande framhålla.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo andra särskilda utskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av § 7 i förordningen den 2 juni 1911 angående grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande m. m.;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om överflyttande å landsfiskal av kronofogde åliggande bestyr m. m.; samt

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4. 34, 35, 44, 45, 50, 52, 55, 63, 64, 70 och 80 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 16 och 26 riksdagsordningen samt § 1 4:o och § 2 4:o tryckfrihetsförordningen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo lagutskottets utlåtanden

nr 61, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om barn utom äktenskap m. m., i vad propositionen avser ett i densamma innefattat förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 17:o) i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 14:o) i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med viss föreskrift angående handel med varor, för vilka bestämts högsta pris; och

nr 63, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i 65 § utskökningslagen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 25, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående indragning till statsverket av allmänna åklagare m. fl. tillkommande andelar i böter och beslagtalen egendom, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Justerades ytterligare tio protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2,14 på natten.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Torsdagen den 7 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr vice talmannen.

Anmälades och godkändes

statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 236, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gift kvinnas anställning vid postverket, telegrafverket och statens järnvägar; samt

konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag dels till lag angående ändrad lydelse av § 24 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 m. m.; dels till lag angående ändrad lydelse av § 13 i förordningen om komunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m.;

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 15 maj 1903 angående folkskoleväsendet i Stockholm; samt

nr 280, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 26 mom. c) riksdagsordningen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 32—34, statsutskottets memorial nr 189, andra sammansatta stats- och lagutskottets memorial nr 5, bankoutskottets utlåtanden nr 60 och 66—68, lagutskottets utlåtande nr 64 samt jordbruksutskottets memorial nr 120.

Föredrogos och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 121, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av förlikningsvis bestämd skatteköpeskilling för kronan å Tuna bergslags allmänning m. m. ävensom två i ämnet väckta motioner.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets memorial nr 122 och 123.

Vid föredragning av första särskilda utskottets memorial nr 21, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående omorganisation av och lönerreglering för överintendentensämbetet m. m., godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 24—26.

Anmälades och bordlades
statsutskottets memorial:

nr 190, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande vissa åtgärder för lantförsvarets stärkande; och

nr 191, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande vissa åtgärder för sjöförsvarets stärkande;

bankoutskottets utlåtande nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till bestämmelser angående rätt till pension för vissa å extra stat upptagna befattningshavare vid statens järnvägar, telegrafverket och statens vattenfallsverk; ävensom

lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser mot oskäligen pris under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående förbud i vissa fall mot användande av vilseledande varubeteckningar vid handel med födoämnen; samt

nr 67, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande lagutskottets utlåtande nr 59 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige dels ock två i ämnet väckta motioner.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,43 e. m.

In fidem
C. F. Vougt.
